

อนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ
นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ฌาปนสถาน วัดสังข์กระจาย

งกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

อนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ
นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ณ ฌาปนสถาน วัดสังข์กระจาย

อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

พระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระเมตตาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ รองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ อมาตยกุล) และหม่อมหลวง เปล่ง ชำนาญชนประมวญ ผู้เป็นบิดาและมารดาแล้ว บัดนี้ นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ถึงแก่กรรมลง เมื่อความทราบถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระเมตตาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล อีกผู้หนึ่ง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ของข้าพระพุทธเจ้าบุตรหลานและผู้ร่วมในสกุล "อมาตยกุล" อย่างหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จงทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติยิ่งยืนนาน

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๕๐๒ สำนักพระราชวัง

๒ มีนาคม ๒๕๑๕

พระราชทานเพลิงเผาศพ นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม. ข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ณ เมรุวัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

<u>วันอาทิตย์ ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕</u> เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานเพลิง.

ประสิทธิ์/พิมพ์/ [signature] /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิงและเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

พระราชทานเหรียญกาชาดสมนาคุณ

แก่

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ชาตะ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๕๖

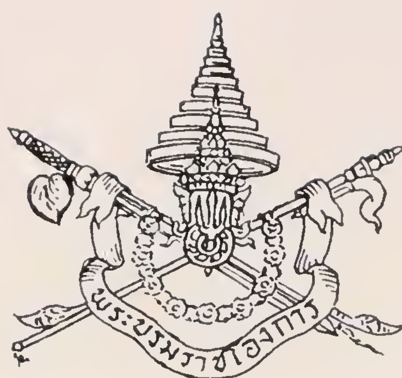
มรณะ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๔

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

ฉบับพิเศษ หน้า ๒๗๔

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๘ ราชกิจจานุเบกษา ๒๓ มกราคม ๒๕๐๐

แจ้งความสำนักคณะรัฐมนตรี

เรื่อง พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๙ รวมทั้งสิ้น ๘๙๔๗ ราย ดังรายการข้างท้ายนี้

แจ้งความ ณ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๐๐

(ลงชื่อ) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

กระทรวงศึกษาธิการ

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

ฯ ล ฯ

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล

ฯ ล ฯ

สำเนาถูกต้อง

กองระเบียบการ

กรมเสมียนตรา

กระทรวงกลาโหม

คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

ให้ประกาศนียบัตรนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล

เป็น

ผู้อุปการะกิตติมศักดิ์

แห่งคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

โดยได้บริจาค

เงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

เพื่อส่งเสริมการศึกษาแพทยศาสตร์และการบำบัดโรค

เป็นสาธารณกุศลอันควรแก่การยกย่อง

ให้ไว้แต่วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๐

(ลายมือชื่อ)

คณบดี

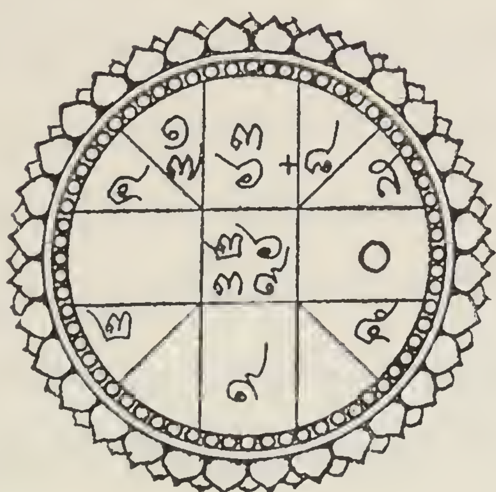
คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

ประวัติ

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นธิดาของรองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ อมาตยกุล) และหม่อมหลวง เปล่ง ชำนาญชนประมวญ (อิศรางกูร) เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๖ ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีฉลู เบญจศก จุลศักราช ๑๒๗๕ เวลา ๒๔.๓๕ น. ลัคนาสถิตย์ราศีกุมภ์ วาโยธาตุเป็นมูล โดยเกิดที่บ้านเลขที่ ๑๓๑ ถนนบ้านตะนาว อำเภอสำราญราษฎร์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี (พระนคร) ซึ่งเป็นระยะเวลาที่กำลังก่อสร้างบ้านในตรอกวัดสามพระยาอยู่ และได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๒ ปีกุน จุลศักราช ๑๓๓๓ เวลา ๐๐.๒๐ น. (สมัยเดิมคือวันเสาร์ที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ เวลา ๒๔.๒๐ น.) ที่โรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยา พญาไท นครหลวงกรุงเทพธนบุรี อายุได้ ๕๘ ปี กับ ๖ เดือน ปรากฏตามดวงชาตะและดวงมรณะ ดังนี้

ดวงเกิด

วัน ๓ ๗ฯ ๗ ค่ำ ปีฉลู

วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๖

จ.ศ. ๑๒๗๕ เวลา ๒๔.๓๕ น.

ดวงมรณะ

วัน ๑ ๓ฯ ๒ ค่ำ ปีกุน

วันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

จ.ศ. ๑๓๓๓ เวลา ๐๐.๒๐ น.

คุณเอุไรวรรณ อมาตยกุล มีน้องร่วมบิดามารดาและร่วมบิดาอยู่รวมทั้งสิ้น ๑๐ คน คือ

๑. คุณฉลอง อมาตยกุล

๒. คุณชลัง อมาตยกุล

๓. คุณเฉลา อมาตยกุล

๔. คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

๕. คุณประไพ อมาตยกุล

๖. คุณประมวญ อมาตยกุล

๗. คุณเพทาย อมาตยกุล

๘. คุณศศิธร อมาตยกุล

๙. คุณไพฑูรย์ อมาตยกุล

๑๐. คุณจิราภา อิศวพรชัย

สำหรับคุณฉลอง อมาตยกุล และคุณชลัง อมาตยกุล ได้ถึงแก่กรรมไปก่อนแล้วขณะนี้จึงคงเหลือที่ยังมีชีวิตอยู่เพียง ๗ คนเท่านั้น

เมื่ออายุยังน้อยอยู่ได้ย้ายบ้านจากเลขที่ ๕๕๔ ในตรอกวัดสามพระยา ตรงข้ามพระพุทธรูปอุ้มบาตร นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ภายหลังที่ได้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นมาอยู่ยังบ้านใหม่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอบางพลัด นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ได้เข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนวัดเสาวโคณ (วัดดุสิดาราม) ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ปากคลองบางกอกน้อย นครหลวงกรุงเทพธนบุรี พร้อมกับน้องชายและน้องสาวซึ่งเรียนในชั้นต่ำกว่า ในขณะนั้นโรงเรียนนี้มีท่านขุนพรรณพิทยาวุฒิเป็นครูใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ท่านก็ยังมีชีวิตอยู่ มีเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นอยู่หลายคน เช่น พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ เป็นต้น เมื่อได้ศึกษาอยู่จนจบชั้นประถมแล้วจึงได้ลาออกไปเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนสตรีวังหลัง ซึ่งขณะนี้ได้รื้อและก่อสร้างเป็นโรงพยาบาลศิริราชแล้ว เมื่อจบชั้นมัธยมและโรงเรียนสตรีวังหลัง (โรงเรียนแหม่มโค) ต้องย้ายไปอยู่ร่วมกับโรงเรียนสตรีวัฒนา ที่บางกะปิ จึงได้ลาออกและเข้าไปอยู่ในพระบรม-

มหาราชวังเพื่อศึกษาต่อทั้งทางวิชาหนังสือและทางหน้าที่ของกุลสตรีต่าง ๆ ในสมัยนั้น ทั้งนี้เนื่องจากมารดา คือหม่อมหลวง เปล่ง ชำนาญชนประมวญ ได้เคยไปศึกษาเล่าเรียนทั้งทางหนังสือ และทางการเย็บปักถักร้อยตลอดจนการประกอบอาหาร และการประดับตกแต่งต่าง ๆ แบบชาววังอยู่ที่ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวาณีรัตนกัญญา จึงได้นำธิดา คือ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ไปถวายตัวเป็นข้าหลวงอยู่กับเสด็จพระองค์นั้นเพื่อเจริญรอยตาม ซึ่งก็เป็นโอกาสที่ได้รับการศึกษาจนเป็นประโยชน์แก่ตัวเองในการประกอบอาชีพต่อไป เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาณีรัตนกัญญาสิ้นพระชนม์และพระราชเพลิงแล้วจึงได้กลับมาอยู่บ้านร่วมกับบิดามารดาและพี่น้องตามเดิม แต่ถึงกระนั้นก็ยังวนเวียนไปเฝ้าด้วยความจงรักภักดีต่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเหมวดี ซึ่งมีท่านเจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นธิดาของพระยาธรรมสารนิติ (พลับ อมาตยกุล) เป็นเจ้าจอมมารดา และขณะนี้เสด็จพระองค์นี้ก็ยังทรงพระชนม์อยู่ และประทับอยู่ที่วัดราชทัต ซอยมหาดเล็กหลวง เมื่อคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ยังแข็งแรงอยู่ได้ไปเฝ้าที่วัง และถวายความเคารพการวะอย่างสูงทั้งต่อหน้าและลับหลังจนเป็นที่โปรดปรานเมตตาของเสด็จพระองค์ท่านเป็นอย่างมาก แม้เมื่อมีอาการป่วยเจ็บและรับการรักษาพยาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ก็ได้กล่าวถึงและสั่งเสียถึงเสด็จพระองค์นี้จนถึงแก่กรรมนับว่ามีความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่ง

นับแต่กลับจากพระบรมมหาราชวังมาอยู่บ้านแล้วก็คงอยู่ร่วมกันตลอดมาโดยพร้อมหน้าทั้งพี่ น้อง และหลาน เมื่อรองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ บิดาถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๔ ก็คงอยู่รวมกับหม่อมหลวง เปล่ง ชำนาญชน-ประมวญผู้เป็นมารดาจนกระทั่งได้ถึงแก่กรรมไปอีกท่านหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศัก-ราช ๒๕๑๒ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล คงเป็นผู้ปกครองดูแลน้องและหลานต่อไปจนกระทั่งนางสาวจิราภา อมาตยกุล ได้แต่งงานและแยกไปอยู่บ้านอีกหลังหนึ่งภายในขอบเขตบ้านเดียวกัน ทั้งนี้ก็ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้ความอนุเคราะห์ดูแลโดยใกล้ชิดไม่ทอดทิ้งแม้จะมีครอบครัวไปแล้วก็ตาม ซึ่งเรื่องนี้ญาติพี่น้องต่างให้ความเห็นใจในความเมตตาของท่านต่อญาติพี่น้องเป็นอย่างมาก ส่วน นางสาวอารยาพรรณ อมาตยกุล ก็คงให้อยู่ศึกษาต่อในต่าง

ประเทศจนกระทั่งจบจึงให้เดินทางกลับ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้ทำตนเป็นผู้ใหญ่และผู้ปกครองที่ดีซึ่งผู้มีชีวิตอยู่และได้รับความเมตตามาแล้วและต้องคารวะและยึดถือเป็นตัวอย่างที่ดี เมื่อก่อนไปอยู่รักษาตัวที่โรงพยาบาลครั้งหลังได้เคยเดินตรวจห้องต่าง ๆ และบ่นว่ามิได้ดูแลเสียนาน แต่แล้วท่านก็ไปถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลโดยไม่ได้กลับมาเดินดูห้องอีก น่าเศร้าสลดใจสำหรับผู้ที่ทราบและเคารพคารวะต่อท่านมาก อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นชีวิตแล้ววิญญาณท่านคงกลับมาตรวจดูของท่านแน่นอน

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นผู้มีนิสัยไม่ชอบอยู่นิ่งเฉย หาโอกาสที่จะทำงานให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ส่วนรวมอยู่เสมอจนกระทั่งสิ้นชีวิต ดังนั้นเมื่อท่านสำเร็จการศึกษาและมีโอกาสเหมาะสมแล้วจึงได้เริ่มทำงาน และงานที่ท่านทำตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงแก่กรรมนี้ คือ "การเป็นครู แม่พิมพ์ของชาติ" โรงเรียนแรกที่ท่านเริ่มทำหน้าที่ครู คือ "โรงเรียนพร้อมวิทยามูล" ถนนราชดำเนิน หน้าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่อมาจึงได้ย้ายมาเป็นครูที่โรงเรียนอำนวยศิลป์ธนบุรี และโรงเรียนอำนวยศิลป์พระนคร จนกระทั่งป่วยและออกเมื่อเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ รวมระยะเวลาที่เป็นครู ประมาณ ๔๐ ปี โดยเฉพาะที่โรงเรียนอำนวยศิลป์ ๓๗ ปี อยู่ในเกณฑ์ได้รับเงินทดแทนจากมูลนิธิของโรงเรียนอำนวยศิลป์ ในระหว่างที่ทำหน้าที่เป็นครูนั้น คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล พยายามค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับหน้าที่และพยายามถ่ายความรู้ให้นักเรียนผู้เป็นศิษย์มีความเข้าใจและความรอบรู้อย่างดีที่สุด ประกอบทั้งทำตนเป็นผู้ปกครองอบรมส่งเสริมให้ศิษย์ได้มีความประพฤติเรียบร้อยเหมาะสมตามสภาพของความเป็นนักเรียนและจะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ซึ่งปรากฏว่าเป็นที่เคารพรักใคร่ของศิษย์โดยทั่วไป แม้ศิษย์จะออกจากโรงเรียนไปประกอบอาชีพแล้วก็ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่และสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีตลอดมา นอกจากนั้นในระหว่างที่ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นครูอยู่ที่โรงเรียนอำนวยศิลป์นั้นได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ฝ่ายการเงินอีกด้วยซึ่งก็ได้รับความไว้เนื้อเชื่อใจในด้านการเงินจากเจ้าของ ผู้จัดการและบรรดาครู อาจารย์ของโรงเรียนเป็นอย่างดี ไม่เคยปรากฏข้อบกพร่องเสียหายแต่ประการใด จนกระทั่งเมื่อเกิดการเจ็บป่วยตามสภาพของสังขารจึงได้พ้นจากหน้าที่ฝ่ายการเงินไป นอกจากหน้าที่ครูแล้วท่านยังได้ทำงานเกี่ยวกับงานด้านสงเคราะห์อีกหลายอย่าง

นับแต่สมัย จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นต้นมา จนกระทั่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย และเหรียญกาชาดสมนาคุณ

ในด้านความประพฤติและอุปนิสัยใจคอ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นผู้ที่มั่นอยู่ในความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง สำหรับบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่นั้น ได้พยายามตอบแทนพระเดชพระคุณด้วยความเต็มใจและจริงใจอยู่เสมอ ดูแลเลี้ยงดูช่วยเหลือท่านด้วยความเคารพคารวะและเอาใจใส่ โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยาก และลำบากของตนเองแม้แต่น้อย สิ่งใดที่ท่านต้องการจะต้องได้พยายามจัดหาให้จนเต็มความสามารถและสมตามความประสงค์ของท่านโดยไม่บิดเบือนหรือทำอย่างเสียไม่ได้ ยกย่องเชิดชูและถนอมน้ำใจท่านโดยให้การสักการะอย่างสูงทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยเฉพาะถือว่าบิดามารดานั้น คือพรหมของบุตรจะล่วงเกินมิได้สำหรับท่านผู้มีพระคุณเล่า ก็พยายามให้ความเคารพคารวะและหาทางทดแทนตอบแทนบุญคุณด้วยความจริงใจทั้งทางตรงทางอ้อมอยู่เสมอ ไม่เคยคิดในรูปเห็นแก่ตัวเพื่อให้ได้รับประโยชน์ส่วนตัวแต่ถ่ายเดียว หรือเพียงพอในเรื่องเฉพาะหน้าได้ผ่านไปเป็นคราว ๆ แล้วก็ไม่สนใจอีกเลย มีความอดทนในเมื่อได้รับอุปสรรค หรือได้รับการต่อต้าน หรือได้รับการให้ร้ายด้วยความเยือกเย็นและสงบ ไม่ยอมกระทำตนชนิดหน้าไหว้หลังหลอกเห็นแก่แต่จะได้ต่อผู้ใดเลย ส่วนในด้านญาติพี่น้องก็พยายามให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้มีความสุขสบายและพ้นทุกข์โดยไม่หวังที่จะได้รับการตอบแทนหรือเกิดประโยชน์แก่ตนแต่อย่างใดมีความหวังดีทั้งต่อหน้าและลับหลังรวมทั้งมิตรสหายผู้ร่วมงานหรือร่วมการศึกษาก็พยายามให้ความเกื้อกูลอยู่เสมอโดยไม่หวังผล หรือเจียดแบ่งปันให้โดยไม่เสียดาย แม้สิ่งที่ตนได้กระทำไปให้แล้วนั้นจะไม่ได้รับผลตอบแทนหรือรับการเห็นใจในทางที่ควรก็ตาม ซึ่งบางคนก็น่าเห็นใจท่านที่เมื่อมีความเดือดร้อนก็มาพูดขอความเห็นใจและความช่วยเหลือ เมื่อเรื่องของตนเรียบร้อยแล้วก็เหินห่างหรือหมดความรู้จักนับถือไป บางรายถึงกับให้ร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แต่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ก็มิได้สนใจหรือพยาบาทอาฆาต กลับถือว่าเป็นการกุศลที่ได้บำเพ็ญไปแล้วด้วยดีและอโหสิกรรมกัน และน่าเสียดายที่บางท่านก็ห่างเหินไปเลยเมื่อคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลป่วยหนักจนถึงแก่กรรมไป

ในด้านการปกครอง คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นผู้ที่ปกครองด้วยลักษณะญาติมิตรมากกว่าผู้บังคับบัญชา จึงแลเห็นว่าทุกคนจะอยู่เย็นเป็นสุข แม้จะประพฤติตนให้ยุ่งยากหรือเสียหายประการใดก็คงพยายามให้ความช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางการงานและทางส่วนตัว ไม่เคยทอดทิ้งตลอดจนครอบครัวของผู้นั้นเลย ยิ่งการปกครองญาติพี่น้องด้วยแล้วจะให้ความรักใคร่อะลุ้มอล่วยเมตตาอย่างที่สุด พยายามทุกทางที่จะให้พี่ น้อง หลาน และญาติได้มีความสุขกายสบายใจ มีการศึกษาและการงานเหมาะสมและดีเด่น แม้เห็นว่าสิ่งใดที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมก็คงพยายามแก้ไขด้วยความลมุลละม่อมและมีเหตุผลให้เชื่อถือ ไม่มีการบังคับขู่เข็ญด้วยกำลังอำนาจเลยจนครั้งเดียว พร้อมกันก็รับฟังการชี้แจงของผู้ที่อยู่ในความปกครองด้วยความเห็นใจ และเมื่อเป็นการเหมาะด้วยเหตุผลและเหตุการณ์แล้วก็ยินดีทำให้ทันทีโดยมิได้ถือใจตนเองเป็นใหญ่

ในด้านการบำเพ็ญกุศลและเจริญทาน ศีล ภาวนานั้น คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล มีนิสัยนี้มาแต่เมื่ออายุยังน้อย และเจริญมากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งถึงแก่กรรม ไม่เคยทอดทิ้งการเจริญกุศลเลย เมื่อบิดาและมารดายังมีชีวิตอยู่ก็ร่วมในการบำเพ็ญกุศลและเจริญทาน ศีล ภาวนากับท่านทั้งสอง เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้วก็คงดำเนินการบำเพ็ญกุศลต่อไปร่วมกับมารดา และเมื่อมารดาถึงแก่กรรมแล้ว ท่านก็ดำเนินเรื่อยมาและชักชวนให้พี่ น้อง หลาน และญาติมิตรได้มีใจเป็นกุศล คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้เป็นผู้หนึ่งที่เข้าถึงพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง ในการบำเพ็ญทานนั้นมิได้มีความเสียดายหรือมุ่งเพียงเฉพาะพระอาราม หรือพระภิกษุสงฆ์ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่คงกระทำทั่วไปในทุกโอกาสที่อำนวยให้รวมทั้งจัดการอุปสมบทให้แก่ผู้ที่มาขอร้องมากรายได้พยายามเสาะหาโอกาสบำเพ็ญทานนอกเหนือจากการได้ปวารณาตัวไว้แล้วอยู่ตลอดเวลา และในการบำเพ็ญทานก็มิได้ติดตามผลที่ได้บริจาคไปแล้วทั้งไม่ต้องการความเด่น เช่นการประกาศต่าง ๆ คงกระทำด้วยจิตเป็นกุศลอย่างแท้จริงมุ่งแต่จะให้ทานนั้นได้สำเร็จประโยชน์ด้วยดีก็เป็นที่พอใจแล้ว สำหรับการบำเพ็ญกุศลใน

พระพุทธศาสนานั้น คงปรากฏโดยเด่นชัดตามพระธรรมเทศนาของพระคุณเจ้าทั้ง ๔ ท่าน ที่ได้แสดงในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปานเมื่อครบรอบสัตตมวาร ปัญญาสมวาร สตมวาร และการรับพระราชทานเพลิงศพ ซึ่งได้นำมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้โดยตลอดแล้ว นอกจากนั้นยังได้บำเพ็ญกุศลในสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนมูลนิธิและโรงพยาบาลอีกมากมาย นับว่าคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้สร้างกรรมดีและบุญกุศลไว้อย่างมากจนเป็นที่เชื่อแน่ได้ว่า เมื่อถึงแก่กรรมแล้วจะบรรลุสุคติในสัมปรายภพโดยแน่นอน นับเป็นตัวอย่างของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ที่สมควรจะได้เจริญรอยตามเพื่อความสุขของตนเองเพราะกรรมดีและไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของตนเองมิใช่ขึ้นอยู่กับการที่จะให้ผู้อื่นจัดทำให้ ผู้ใดทำดีผู้นั้นจะได้รับผลดีตอบแทนทั้งในภพนี้และภพหน้ามีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า สมดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ยถากมฺมํ ปวตฺตติ

สำหรับวงญาติโดยใกล้ชิดส่วนใหญ่ก็คือบ้านของ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล เอง และบ้านน้องชาย คือ คุณประมวญ อมาตยกุล และ คุณเพทาย อมาตยกุล บ้านของคุณประชุมศรี เล่ห์หลีกภัย และบ้านญาติมิตรสนิทอื่น ๆ เป็นต้นนั้น ท่านได้ดูแลเอาใจใส่อยู่โดยใกล้ชิด มีสิ่งใดที่น้องตัวและน้องสะใภ้ตลอดจนหลาน ๆ ต้องการ หรือมีความขัดข้องประการใดแล้ว จะเข้าช่วยเหลือให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีทันที ซึ่งในบางคราวเมื่อทราบเองโดยยังมิทันได้รับการขอร้องก็เริ่มจัดการให้แล้ว นับว่าเป็นความกรุณาปราณีอย่างยากที่จะหาสิ่งใดเปรียบเทียบได้ ทั้งนี้เพราะท่านถือว่า ท่านเป็นผู้ได้รับมอบภาระในการดูแลให้ความสุขแก่ญาติพี่น้องจากบิดามารดามาโดยตรงมีสิ่งใดที่ท่านเห็นว่าไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวงแล้วจะรีบชี้แจงตักเตือนให้ปรับปรุงแก้ไขจนเรียบร้อยด้วยดี และพร้อมกันก็หมั่นอบรมสั่งสอนน้องและหลานให้รักใคร่กลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อย่าได้แตกแยกหรือโกรธเคืองหรือให้ร้ายกัน สิ่งใดที่ไม่เข้าใจกันต้องพูดจากันโดยตรงมิใช่เชื่อฟังคำพูดผู้อื่นที่มาบอกกล่าว ซึ่งไม่แน่ใจว่าผู้นั้นจะให้ความหวังดีเพียงใดหรือไม่ อำนาจวาสนาไม่ใช่ของสำคัญที่จะยึดถือ

และเป็นที่น่าอับอายที่พี่น้องต้องแยกกันไปเพราะการแทรกแซงหรือการเห็นแต่จะได้ของผู้อื่น ยิ่งเมื่อคุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล มีอาการป่วยหนักมากขึ้นแต่ยังพอพูดจากันได้ก็ยิ่งสั่งกำชับถึงความสามัคคีและความหวังดีซึ่งกันและกันในระหว่างหมู่พี่น้องมากขึ้น โดยเฉพาะนำคำสั่งของบิดามารดาที่สั่งไว้แล้วว่าให้น้องซึ่งมีอายุโสน้อยกว่าเชื่อฟังและเคารพพี่ผู้มีอายุโสสูงกว่า จะขัดขืนหรือขาดการเคารพคารวะมิได้ หากไม่เป็นที่พึงพอใจประการใดต้องนิ่งเสียและหาโอกาสชี้แจงให้ทราบต่อไปและพี่ก็ต้องตั้งตนให้ชอบเป็นหลักที่น้องจะพึ่งพาได้ เมื่อปฏิบัติเช่นนี้แล้วความสงบสุขภายในหมู่ญาติพี่น้องก็จะยั่งยืนและเป็นตัวอย่างอันดีแก่บุตรหลานต่อไปด้วยโดยเฉพาะให้รักษาความมั่นคงของหลักฐานให้คงอยู่ตลอดไปให้ได้ ซึ่งเหล่าน้องและหลานทุกคนก็ยินยอมเชื่อฟังและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจจะไม่บิดเบือนเป็นอย่างอื่น ซึ่งทำให้คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล คลายความวิตกห่วงใยในการดำรงชีวิตต่อไปของครอบครัวของท่านมีน้องและหลานไปได้มาก โดยได้ทำหน้าที่แทนบิดามารดาเรียบร้อยสมบูรณ์แล้วและมีความสบายใจที่จะทำจิตไว้ให้รวมเป็นสมาธิก่อนที่ชีวิตจะแตกดับ

โดยธรรมดาแล้วคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นคนแข็งแรง ทำงานการต่าง ๆ ด้วยความกระฉับกระเฉงและรับภาระงานการทุกอย่างที่จะทำได้ด้วยตนเอง จึงทำให้ญาติพี่น้องและผู้อยู่ในความปกครองบังคับบัญชาเกรงใจไม่ทอดทิ้งต้องเข้าช่วยเหลือจนภาระต่าง ๆ นั้นสำเร็จไปด้วยดี การขอร้องวานผู้อื่นนั้น คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ให้ความเห็นใจอยู่เสมอ แต่อย่างไรก็ตาม คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นคนละเอียดถี่ถ้วน ดังนั้นการทำงานต่าง ๆ จึงต้องมีระเบียบและพยายามให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่ยอมให้คั่งค้าง ซึ่งเรื่องนี้อาจทำให้ผู้ที่หลีกเลี่ยงหน้าที่การงานไม่ชอบอยู่บ้าง จึงมีผู้กล่าวหาในด้านจุกจิก แม้ร่างกายจะแข็งแรงเพียงใดก็ตาม กรรมและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จะหลีกเลี่ยงมิได้ จำต้องมีขึ้นตามวาระ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลเคยเจ็บหนักอยู่ ๒ ครั้ง ครั้งแรกเส้นโลหิตฝอยในสมองแตกเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ จำต้องไปเข้ารับการรักษาพยาบาลอยู่ที่ศิริราชพยาบาล และนายแพทย์

รุ่งธรรม ลัดพลี เป็นผู้รักษาจนหายเป็นปกติ ต่อมาภายหลังการแต่งงานของ คุณจิราภา ผู้เป็นน้องเรียบร้อยแล้วก็ค่อย ๆ ล้มเจ็บลงอีกจากเบาไปหาหนัก ต้องไปรับการรักษาตัวอยู่ที่โรง-พยาบาลต่าง ๆ มีโรงพยาบาลหญิง โรงพยาบาลรามาธิบดี ศิริราชพยาบาล และในที่สุดโรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยา ซึ่งมีแพทย์หญิง จันทเกษม อ่างแก้ว รับผิดชอบดูแลรักษาอย่างเต็มที่ ใช้เวลารักษาพยาบาลอยู่ประมาณ ๑ ปีก็ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบลงต่อหน้าน้อง ๆ ซึ่งไปค้างเฝ้าไข้อยู่ตลอดเวลามิได้ทอดทิ้งเลย ในระหว่างที่ท่านป่วยหนักนั้นมีความรู้สึกซึ่งแสดงออกมาแต่ในด้านการกุศลตลอดเวลาทั้งในด้านการบำเพ็ญทาน และการเจริญศีลและภาวนา และเครื่องยืนยันคือเมื่อท่านสิ้นใจนั้นนอกจากมีความสงบแล้วใบหน้ายังยิ้มแย้มอิ่มเอิบแสดงถึงความสุขในทางใจที่ท่านได้รับโดยตรงและความสุขที่ท่านได้รับต่อไปในสัมปรายภพโดยแน่นอน

อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ
ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโตติ

ผู้ทำความดี (บุญกุศล) ไว้แล้ว ย่อมชื่นบานใจในโลกทั้งสอง ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ในโลกนี้อิ่มใจว่า "เราทำความดีไว้แล้ว" ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ย่อมชื่นบานใจยิ่งขึ้น

วัยและอิริยาบถต่าง ๆ ของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

กับแม่

กับพระ

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

ท่ามกลางของมารดา พี่น้อง หลาน และมิตรสนิท

ภาพนี้ถ่ายก่อนนางสาวจิราภา และนางสาวอารยาพรรณ อมาตยกุล เดินทางไปออสเตรเลีย

กับญาติ

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้บำเพ็ญกุศลแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อมารดา
ตลอดเวลาทั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่และถึงแก่กรรมไปแล้ว

ในยามบำรุงสุข

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

กับคุณจิตร และคุณเอิบ ทังสุบุตร ที่ภูพิงคราชนิเวศน์

ในยามช่วยทุกข์

กับคุณถวัลย์ และคุณอำภา วัฒนพานิช ผู้ให้ความเอื้อเฟื้อที่ปีนัง

กับคุณบุญส่ง วรรธนะสาร มิตรที่ไม่ทอดทิ้งจนตายจากกัน

การถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์เป็นกิจวัตรประจำที่ไม่เบื่อหน่าย

อนุสรณ์

คำไว้อาลัย

แด่

คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล

ข้าพเจ้าได้รับความอุปการะช่วยเหลือจากคุณครู (ในการเรียกอย่างลำลอง ได้เรียกท่านว่าคุณพี่ใหญ่เสมอ) ทั้งส่วนตัว และส่วนรวมคือ กิจการของวัดสม่ำเสมอตลอดมา คุณครูได้อุปการะอย่างไรบ้างนั้นปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณโยม ม.ล. เปล่ง ชำนาญชนประมวญและในพระธรรมเทศนาอัคควรเสฏฐกถาที่พิมพ์ในหนังสือนี้

คุณครูได้ประกอบกรรมดีร่วมกับคุณแม่และน้อง ๆ ของท่าน โดยเฉพาะกับคุณแม่ของท่านนั้นกล่าวได้ว่าตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ท่านทำความดีร่วมกันเหมือนร่างกายกับเงา ข้าพเจ้าเคยพูดเสมอว่าการถึงแก่กรรมของคุณโยม ม.ล. เปล่ง ชำนาญชนประมวญนั้น เหมือนเสาซึ่งค้ำจุนเป็นหลักวัดบุปผารามอยู่ต้นหนึ่งได้ล้มลงแล้ว บัดนี้ก็ต้องพูดอีกว่า เสาที่ค้ำจุนเป็นหลักวัดก็ได้ล้มอีกต้นหนึ่ง เป็นเสาต้นที่นอกจากที่ทำอุปการะและบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ข้าพเจ้าและต่อวัดร่วมกับคุณแม่แล้ว ยังรับทำอุปการะและบำเพ็ญกุศลทุกอย่างสืบต่อจากคุณแม่ผู้ล่วงลับของท่านด้วย

บัดนี้ ร่างกายที่ประดับคุณงามความดี คือความเคารพกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาและท่านผู้มีคุณทั่วไป ความสุจริตซื่อตรงต่อหน้าที่และเพื่อนมนุษย์ ความสุภาพอ่อนโยนอย่างแท้จริง ความอดทนต่อความทุกข์ยากและสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ความเสียสละโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อนุเคราะห์ญาติมิตร การช่วยขจัดทุกข์ของผู้ทุกข์ยาก ดวงใจที่มีศรัทธาปสาทะ

ในที่สุดนี้ ด้วยอำนาจบุญกุศลของคุณครู ฯ ที่ได้บำเพ็ญมา กับทั้งบุญกุศลที่ญาติมิตรบำเพ็ญอุทิศให้ตั้งแต่ต้นจนอวสาน กับทั้งการตั้งกัลยาณจิตอุทิศของข้าพเจ้า ขอจงสำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัยแก่คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล โดยควรแก่ฐานคตินิยมสมดังเจตนาอุทิศทุกประการ ฯ

พระมหายิ้ม ศิริสุภา

วัดอนงคาราม นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

๑๗ มีนาคม ๒๕๑๕

คำไว้อาลัย

ของ

นายจิตร ทังสุบุตร

ผู้จัดการโรงเรียนอำนวยศิลป์

ครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๔ ณ โรงพยาบาลประสาทเนื่องจากป่วยเป็นเนื้องอกในสมอง สุดความสามารถของนายแพทย์จะเยียวยาได้

ครูอุไรวรรณได้เข้าเป็นครูในโรงเรียนอำนวยศิลป์ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๗ สมัยที่โรงเรียนตั้งอยู่ ณ ตำบลปากคลองตลาด อำเภอพระนคร นับถึงวันที่ถึงแก่กรรม เป็นเวลา ๓๗ ปีเศษ

โดยที่ครูอุไรวรรณ เป็นผู้มีความละเอียดถี่ถ้วนและซื่อสัตย์สุจริต ดังนั้นเมื่อได้ขยายตั้งโรงเรียนอำนวยศิลป์ธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ครูอุไรวรรณ ก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่การเงินของโรงเรียนอำนวยศิลป์ธนบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ ครั้นต่อมาเหรัญญิกคนเดิมของโรงเรียนอำนวยศิลป์ขอลาออกทางโรงเรียนก็ได้มอบความไว้วางใจโดยให้ย้ายมาทำ-หน้าที่เหรัญญิกแทน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ และก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเรียบร้อยสม่ำเสมอตลอดมา จนกระทั่งได้ล้มป่วยลง เมื่อ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๐๙ เนื่องจากเป็นโรคเส้นโลหิตในสมองตีบ ครั้นเมื่อรักษาตัวค่อยยังชั่วพอทำงานได้ ก็กลับเข้าทำงานเกี่ยวกับสวัสดิการของครูต่อไป

อนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ในการก่อตั้งอำนวยศิลป์มูลนิธิ ครูอุไรวรรณ ก็ได้รับความไว้วางใจให้เป็นกรรมการและเหรัญญิกของมูลนิธิ ฯ ด้วย

การที่ครูอุไรวรรณ ได้รับมอบหมายหน้าที่การงาน ซึ่งมีความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างยิ่งและก็ได้ปฏิบัติด้วยความเรียบร้อยตลอดมาเช่นนี้นั้น เนื่องจากครูอุไรวรรณ เป็นผู้มีความละเอียดถี่ถ้วนโดยอุปนิสัยนั้นประการหนึ่ง และเนื่องด้วยคุณธรรมที่ได้รับอบรมมาให้เป็นผู้มีความสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงานอีกประการหนึ่ง จึงเป็นผลให้ครูอุไรวรรณ เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาตลอดมา ในส่วนที่เกี่ยวกับครูอาจารย์ในโรงเรียนนั้น ครูอุไรวรรณ เป็นที่พึ่งอย่างดีผู้หนึ่ง ไม่ว่าผู้ใดจะได้รับความคับแค้นเดือดร้อนเจ็บป่วยอย่างไร ครูอุไรวรรณ จะต้องเป็นผู้เข้าอุปการะช่วยเหลือทุกรายไป

ครูอุไรวรรณ เป็นผู้สนใจในการบุญสุนทาน ได้ทำบุญ บำเพ็ญกุศล บริจาคทานอยู่เป็นนิตย์ แม้เมื่อก่อนที่จะถึงแก่กรรม ก็ได้ตั้งเจตนาบริจาคทรัพย์สร้างที่บรรจุศพให้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดอนงคารามเป็นเงินหนึ่งหมื่นบาท

ในด้านสังคม ครูอุไรวรรณ ได้มีส่วนในการสังคมสงเคราะห์ อาทิ ได้สมัครเข้าเป็นอาสากาชาดและมีส่วนช่วยเหลืองานกาชาดเป็นประจำ กระทั่งได้รับเหรียญกาชาดสมนาคุณจากสภากาชาดไทย

ที่โรงเรียนก็เช่นกัน ครูอุไรวรรณ จะเป็นผู้ชักชวนให้ครูอาจารย์ทั้งหลาย ร่วมทำบุญ บำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสต่าง ๆ มีการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างศาลาการเปรียญ สร้างโบสถ์ เป็นอาทิ

เมื่อครูอุไรวรรณ มาวายชนม์ลงเช่นนี้ จึงเป็นการสูญเสียอย่างสำคัญของโรงเรียนอำนวยศิลป์ยังความเศร้าโศกเสียดายแก่ญาติมิตรและเพื่อนร่วมงานทุกคน

โดยที่ครูอุไรวรรณ ได้ทำงานอยู่ในโรงเรียนอำนวยศิลป์ นานกว่า ๓๗ ปี จึงได้รับความเคารพว่าเป็นครูอาวุโสผู้หนึ่ง และด้วยอัธยาศัยที่อนาทรในเพื่อนครูทั้งหลาย จึงได้รับความรัก นับถือเสมอญาติผู้หนึ่ง

โรงเรียนอำนวยศิลป์ สูญเสียกำลังสำคัญไป ขณะเดียวกันเพื่อนครูทั้งหลายก็สูญเสียญาติอาวุโสไปด้วย

นอกจากในด้านการงานแล้ว ครูอุไรวรรณยังได้คุ้นเคยกับครอบครัวข้าพเจ้า เพราะเป็นเพื่อนบ้านกันด้วย อีกประการหนึ่ง เมื่อครั้งบุตรข้าพเจ้ายังเล็ก ๆ อยู่ ครูอุไรวรรณก็ได้มาช่วยสอนหนังสือให้ที่บ้านในวันหยุดบ้าง ตอนเย็น ๆ บ้าง ครั้นเมื่อเติบโตแล้ว ในเวลาที่ว่าง ครูอุไรวรรณก็มักจะเดินข้ามถนนมาเยี่ยมเยียนคุยกับคุณเอิบ ภรรยาซึ่งวายชนม์ของข้าพเจ้าอยู่เป็นนิตย์ ทุกครั้งที่บ้านทำบุญหรือมีงานใด ๆ ครูอุไรวรรณก็จะช่วยเหลือด้วยความเต็มอกเต็มใจจนเสร็จสิ้นงาน จึงเป็นที่คุ้นเคยสนิทสนมกับทุก ๆ คนในครอบครัวข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากความใกล้ชิดดังกล่าวจึงได้เห็นคุณธรรมอีกประการหนึ่งของครูอุไรวรรณ คือความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ครูอุไรวรรณได้ปรนนิบัติดูแลท่านทั้งสองเป็นอย่างดียิ่งตลอดจนท่านได้ล่วงลับไปทั้งสองคน นับว่าครูอุไรวรรณ ได้ทำหน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดามารดาอย่างเต็มที่ ซ้ำยังได้ดูแลทนุบำรุงญาติพี่น้องอย่างดียิ่งด้วยความยุติธรรม จึงเป็นที่เคารพรักของน้อง ๆ และหลาน ๆ และเป็นที่รักใคร่ของญาติผู้ใหญ่โดยทั่วหน้า

ด้วยบุญนิธิที่ครูอุไรวรรณได้บำเพ็ญไว้ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือที่ญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้เมื่อวายชนม์ไปแล้วก็ตาม ได้ส่งผลให้ครูอุไรวรรณ ไปสู่สุขคติยังสัมปรายภพสมดังที่เจ้าตัวได้ตั้งปรารถนาไว้นั้นจงทุกประการ เทอญ.

หมายเหตุ คุณจิตร ทังสุบุตร และ คุณเอิบ ทังสุบุตร ได้กรุณามอบความเอ็นดูรักใคร่ไว้วางใจต่อคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ฉันญาติที่สนิทตลอดโดยสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง จึงนับว่าเป็นท่านที่มีอุปการะคุณยิ่ง

คุณอุไรวรรณกับมนุษยสัมพันธ์

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้เป็นครูในโรงเรียนอำนวยศิลป์ ร่วมกันมาเกือบสี่สิบปีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ ในระยะหลังส่วนใหญ่ ได้รับตำแหน่งเป็นเหรัญญิกของโรงเรียน ทั้งเป็นกรรมการอำนวยศิลป์มูลนิธิ ตั้งแต่ต้นมาจนถึงแก่กรรม

ในระยะ ๒ – ๓ ปีหลัง คุณอุไรวรรณ มีโรคภัยไข้เจ็บ ได้เปลี่ยนตำแหน่งมาทำหน้าที่อยู่ในหน่วยสวัสดิการของโรงเรียน

เมื่อร่วมกันทำงานนานปี มาพลัดพรากจากหมู่คณะไปเช่นนี้ พวกเราชาวอำนวยศิลป์ต่างมีความอาลัยกันทุกคน

คุณอุไรวรรณ โดยรูปสมบัติ จัดว่าสวยคนหนึ่ง โดยคุณสมบัติ จัดว่าเป็นคนงาม คืองามด้วย อาจารสมบัติ มีความประพฤติ กาย วาจา เรียบร้อย โดยเฉพาะผู้มาติดต่อทั้งผู้ปกครองและนักเรียน ตลอดจนกระทั่งครูอาจารย์ พนักงาน ภารโรง เพราะโดยหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน เป็นผู้รับ – จ่าย เรียกเก็บ ทวงถาม ย่อมจะต้องมีคุณสมบัติในทางมนุษยสัมพันธ์อย่างดียิ่ง

และโดยความงามแห่งจิตใจ อันเป็นคุณสมบัติอีกประการหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยความสุจริต สมควรแก่หน้าที่รักษาการเงิน แม้ข้าพเจ้าจะไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจการเงินของโรงเรียน แต่ตลอดเวลาหลายสิบปี ข้าพเจ้าไม่เคยทราบความด่างพร้อยในเรื่องการเงินในหน้าที่ของคุณอุไรวรรณเลย

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเอาเป็นธุระในกิจจำเป็นของครู และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งงานมงคล และ อวมงคล เช่น แต่งงาน เผาศพ เจ็บป่วย ตลอดจนงานรับรองต่าง ๆ ของโรงเรียน คุณอุไรวรรณ ได้ทำหน้าที่ดุจแม่บ้านของโรงเรียน ด้วยความเต็มใจและสม่ำเสมอตลอดมา

"วิสัยโลกโศกสุขทุกข์ธุระ ย่อมพบปะไปจนกว่าจะอาสัญ" – ชีวิตเกิดมาก็เท่านี้ และบัดนี้ วาระของคุณอุไรวรรณ ซึ่งทำภารกิจสมบูรณ์ ได้มาถึงก่อนพวกเราทั้งหลายแล้ว

ข้าพเจ้าขอตั้งใจอธิฐาน ให้บรรดากุศลกรรมทั้งปวง ที่คุณอุไรวรรณได้บำเพ็ญไว้จงเป็นพลวปัจจัย นำดวงวิญญาณของคุณอุไรวรรณ ไปสู่คติในสัมปรายภพโดยสมควรเถิด

พา ไชยเดช

โรงเรียนอำนวยศิลป์

คำไว้อาลัย

ของ

อาจารย์ บุญส่ง วรรธนะสาร

โรงเรียนสายน้ำผึ้ง

ที่บ้าน

อุ๊เพื่อนรัก

แม้ว่าเธอจะจากเราไปสองเดือนกว่าแล้ว เราก็ยังไม่ลืมเธอ ยิ่งนานวันเรายิ่งคิดถึงเธอมากขึ้น ธรรมดาคนรักกันถ้ามีอะไรมาสกิดก็ย่อมทำให้นึกถึงเรื่อย ๆ เราขาดเธอไปจริง ๆ เธอเป็นมิตรแท้ของคนทุกคน ถ้าใครจะคิดให้ยุติธรรมแล้วย่อมจะต้องยอมรับความจริงข้อนี้ เราไม่ได้ชมเธอเพราะเธอจากเราไปแล้ว แต่เธอเป็นคนดีจริง ๆ เธอใจดี โอบอ้อมอารีและอนาทรกับทุกคน ใครมีทุกข์อะไรมาถ้าเธอช่วยได้เธอจะช่วยทันที เธออาจจะใจร้อนเป็นบางขณะ แต่เวลาที่เธอช่วยคนอื่นเธอจะใจเย็นลงทันที เราคบกันมา ๔๐ ปีแล้ว ครอบครัวเรากับเธอก็สนิทกัน เราเห็นเธอโกรธน้อยครั้งที่สุด ขณะที่เราช่วยกันยั่วเย้าเธอ เธอก็หัวเราะสนุกสนานไม่โกรธ เธอเป็นคนช่วยใครช่วยจริง รักใครรักจริง เธอเป็นนักประชาสัมพันธ์และนักสังคมสงเคราะห์ที่ดีเยี่ยม ยิ่งในส่วนตัวเธอแล้วยอมอดทนทุกอย่าง เพื่อความสุขความสบายของคนอื่น แม้ว่าใครจะไม่เห็นใจเธอหรือเข้าใจเธอ แต่เราเข้าใจเธอดี เธอเป็นห่วงคนอื่นมากเกินไปจนลืมนึกถึงตัวเอง แม้ขณะที่เธอป่วย เธอก็ยังรำพึงรำพันห่วงคนโน้นห่วงคนนี้ จะทำบุญที่โน่นที่นี่

เธอเป็นคนที่มีกตัญญู เธอทำทุกอย่างไม่ว่าจะเหนื่อยยากเพียงไร เพื่อให้คุณพ่อคุณแม่สุขกายและสุขใจ แม้เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เธอก็ยังจัดงานให้ท่านอย่างสมเกียรติ

เธอเป็นคนยุติธรรมและมักจะมีวิธีแก้ปัญหาได้ดีเสมอ เธอเกรงใจทุกคนแม้กระทั่งน้องหรือคนที่เธอช่วยเหลือเขามา ในตอนปลายชีวิตของเธอ เธอยังแข็งแรงดี เมื่อเธอเริ่มไม่สบายนั้นเราให้เธอพักและหาโอกาสไปวัดเพื่อทำใจให้สงบ เธอก็ไม่มีเวลาเพราะต้องทำธุระให้คนอื่น คนอื่นทำอะไรให้เธอไม่เท่าที่เธอทำให้กับเขา เราเองก็ยังไม่ได้ทำอะไรให้เธอเท่ากับที่เธอทำให้เรา และเท่าที่เรารักกันมา เราเป็นเพื่อนกัน แต่เราสนิทกันเหมือนพี่น้อง เราสามารถจะเล่าทุกข์สุขสู่กันได้ ทุกคนที่รู้จักคุ้นเคยกับเธอจะตอบได้เหมือนกันว่า เมื่อเธอจากเราไปแล้วรู้สึกว้าเหว่ แม้เราจะขาดเธอ แต่เราก็ต้องหักใจโดยคิดว่าเธอไปสบายแล้ว เธอพ้นจากพันธะต่าง ๆ ที่เธอใฝ่หามาพันตัวเธอแล้ว ต่อไปนี้เธอจะเป็นอิสระและสุขสบายด้วยกุศลกรรมที่เธอทำดีมาตลอดชีวิตเธอ เธอเป็นลูกที่ดี พี่ที่ดี ครูที่ดี เพื่อนที่ดี ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาที่ดี กุศลนี้ต้องส่งให้เธอไปสู่สุคติแน่

รักเธอเสมอ

อ้วน

หมายเหตุ อาจารย์บุญส่ง วรรธนะสารนี้ เป็นเพื่อนที่รักใคร่สนิทสนมไว้วางใจกับคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล มาเป็นระยะเวลานานมากไม่น้อยกว่า ๔๐ ปี เมื่อยังมีร่างกายแข็งแรงก็ไปมาหาสู่และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกันโดยไม่เหินห่างหรือเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว หากผู้ใดเจ็บป่วยหรือยุ่งยากก็ช่วยเหลือรักษาพยาบาลกันทั้งทางกาย และทางใจ เมื่อคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ป่วยทั้งที่บ้านและที่โรงพยาบาลนับแต่เบาจนหนัก อาจารย์บุญส่ง วรรธนะสาร ก็ไปช่วยเหลือดูแลปลอบโยนและให้กำลังใจ ตลอดจนแนะนำหนทางสงบสุข เมื่อถึงแก่กรรมลงก็ช่วยเหลือในการจัดการศพ และการสนับสนุนน้อง และหลาน ของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ทุกวิถีทาง นับเป็นอีกท่านหนึ่งที่ให้ความรักใคร่ และมั่นใจซึ่งกันและกันยิ่งญาติยิ่งมิตร

แด่

คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล

ในขณะที่ดิฉันเขียนคำไว้อาลัยอยู่นี้ ร่างของคุณอุไรวรรณ ฯ ผู้เป็นที่รักใคร่ชอบพอได้ถูกบรรจุเพื่อรอเวลา กลับกลายเป็นเถ้าตามวัฏสังขารของมนุษย์

แม้คุณอุไรวรรณและดิฉัน จะไม่ใช่ญาติกันเลยก็ตาม แต่เมื่อเราได้รู้จักกัน เธอก็ได้ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อดิฉันและครอบครัวอย่างมาก สุดที่จะสรรหาคำพูดอันถูกต้องแท้จริงได้ ฉะนั้นเมื่อดิฉันได้ทราบข่าวการจากไปของเธอ จึงทำให้ดิฉันโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก

ดิฉันได้รู้จักกับเธอก็เมื่อตอนที่บุตรชายของดิฉัน ซึ่งคุณยายขอไปเลี้ยงที่ฝั่งธน ฯ มีอายุที่จะเข้าเรียนได้ คุณยายก็นำไปฝากเข้าโรงเรียนอำนวยศิลป์ที่ปากคลองตลาด เนื่องจากแกเป็นเด็กที่ค่อนข้างซุกซน และคุณยายก็มีอายุแล้ว เกรงว่าจะดูแลไม่ทัน จึงได้บันดาลให้ดิฉันและคุณอุไรวรรณได้รู้จักกัน โดยที่ดิฉันฝากให้คุณอุไรวรรณได้กรุณาดูแลแทนตัวดิฉันซึ่งอยู่ห่างไกล นับแต่นั้นมา บุตรชายของดิฉันคนต่อไปก็ตกอยู่ในความอุปการะอย่างดีจากคุณอุไรวรรณอีกคนหนึ่ง

คุณอุไรวรรณ เป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาอยู่ในจิตใจอย่างยากที่จะหาใครเสมอได้ สมแล้วกับที่เธอเป็น "ครู" หลายต่อหลายครั้งที่คุณอุไรวรรณกรุณานำบุตรของดิฉันมาส่งถึงบ้านยาย ให้ลูกดิฉันรับประทานอาหารกลางวันกับเธอ หากใกล้จะสอบไล่แล้ว คุณอุไรวรรณ

จะให้ลูก ๆ ไปเรียนพิเศษที่บ้าน และเมื่อเด็ก ๆ เรียนสูงขึ้น ๆ ก็ให้เด็กได้เรียนพิเศษนอกเวลากับคุณครูประจำชั้น จนลูกของดิฉันทั้งสองคนสำเร็จการศึกษาจากอำนวยศิลป์ด้วยดี

และแม้ว่าเด็กจะสำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ตาม แต่คุณอุไรวรรณก็หาได้ทอดทิ้งไม่ คงติดตามให้คำแนะนำแนะแนวทางการศึกษาอยู่เสมอ เมื่อลูกดิฉันคนหนึ่งสำเร็จการศึกษากลับมา มากราบเท้าเยี่ยมเยียนคุณครูของแก ก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น ดิฉันยังจำได้ว่าคุณอุไรวรรณวิ่งออกมาจากโต๊ะทำงาน เข้ามากอดหน้ากอดหลังลูกดิฉัน แสดงความดีใจและปลื้มใจ เฉกเช่นมารดาผู้ฟูมฟักบุตรของตัวมาจนประสบความสำเร็จ

ในระยะ ๒๐–๓๐ ปีมานี้ เราก็ยังมีการติดต่อกันอยู่เสมอมิได้ขาด และทุกคราวที่ดิฉันมีโอกาสเข้ากรุงเทพ ดิฉันก็ไม่ลืมที่จะไปเยี่ยมเยียนผู้มีพระคุณคนนี้ แม้ระยะ ๕–๖ เดือนหลัง เธอเคยมีจดหมายมาบอกว่า สุขภาพของเธอไม่สู้จะดี เป็นโรคความดันโลหิตสูง ฯ แต่ดิฉันก็เข้าใจว่า เธอคงทุกข์หนักเนื่องจากการสูญเสียคุณแม่ของเธอ จึงทำให้จิตใจไม่เป็นปกติ สุขภาพจึงเสื่อมโทรมไปบ้าง แต่ก็ยังคงเข้าใจว่าคงจะไม่เป็นอะไร มาทราบข่าวอีกครั้งหนึ่งก็ต่อเมื่อเธอได้จากพวกเราไปเสียแล้ว โดยที่เรายังไม่ได้มีโอกาสตอบแทนพระคุณของเธอเลย

การจากไปของคุณอุไรวรรณนับเป็นการสูญเสียครั้งใหญ่ของ "อำนวยศิลป์" เพราะอาจพูดได้ว่าคุณอุไรวรรณ เธอเริ่มต้นและจบลงที่อำนวยศิลป์แท้ ๆ ตลอดเวลาที่เธออยู่กับอำนวยศิลป์ เธอมีส่วนจรรโลงให้โรงเรียนเจริญรุ่งเรืองและเป็นหนึ่งในกระบวนโรงเรียนราษฎร์ของประเทศไทย ความกรุณาปรานีที่เธอให้แก่ลูกศิษย์และผู้ปกครองยังจารึกอยู่ในจิตใจทุกคนมิรู้ลืม

ถ้าวิญญาณของคุณอุไรวรรณ ฯ มีญาณวิถีใด ๆ ก็ตามที่หยั่งรู้ ก็ขอได้โปรดทราบเถิดว่า ดิฉันและลูก ๆ ตลอดจนสามีของดิฉัน ต่างเศร้าสลดใจอย่างยิ่งในการจากของคุณไป

แม้คุณจะสถิตอยู่ในภพใดก็ตาม ขอให้คุณรับทราบไว้ด้วยว่า ดิฉันและสามีตลอดทั้งลูก ๆ ทุกคนจะไม่ลืมพระคุณของคุณเลย ขอให้วิญญาณของคุณจงไปสู่สุคติภพโน้น เทอญ

"สำริด สิงหโกวินท์"

หมายเหตุ ภายหลังที่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้ถึงแก่กรรมไปไม่กี่วัน คุณศศิธร อมาตยกุล น้องสาวก็ได้รับโทรเลขของคุณประยูร สิงหโกวินท์ จากร่อนพิบูลย์ ตามข้อความดังนี้ "ท่านเจ้าของ ๑๒๑๓ ถนนอิสระภาพ เจริญพาสน์ ธนบุรี ผมและภริยา ขอแสดงความเศร้าสลดอย่างสุดซึ้ง ในมรณะของคุณอุไรวรรณ ขอให้วิญญาณจงสู่สุคติเทอญ" แสดงให้เห็นถึงความสนิทชิดเชื้อนับถือและมีใจจดจ่อซึ่งกันและกันระหว่างคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล กับคุณประยูรและคุณสำริด สิงหโกวินท์ อย่างที่สุดชนิดยิ่งญาติยิ่งมิตร หายาก บรรดาน้องและหลานของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลรู้สึกตื้นตันใจ และขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ขณะนี้วิญญาณของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลน่าจะได้ทราบแล้ว

แด่
"พี่สาวสุดที่รัก"

เมื่อน้องจำความได้ เรามีคุณพ่อ คุณแม่และพี่ไรพี่สาวคนเดียวที่คอยรัก เลี้ยงดู อุ้มชู ให้ความอบอุ่น เอาใจใส่ในความประพฤติ สั่งสอนให้มีความเคารพรักใคร่ปองดองกันระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ จนกระทั่งคุณพ่อจากลูก ๆ ไป ซึ่งขณะนั้นคุณแม่ก็มีอายุมากแล้ว พี่ไรจึงเป็นเสมือนผู้นำของครอบครัวตลอดมา เธอตั้งหน้าทำงานด้วยความขยันและอดทน เพื่อส่งเสียให้น้องและหลาน ๆ ได้เรียนสำเร็จการศึกษา เธอเปรียบประหนึ่งร่มโพธิ์ร่มไทรของน้อง ๆ เมื่อคุณแม่สิ้นบุญ เรา พี่น้อง อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข รักใคร่ ปรองดอง และเคารพพี่ไรดุจผู้ให้กำเนิดทั้งสอง

พี่ไรเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของกุลสตรีพึงมี คือ มีอุปนิสัยอ่อนหวาน นุ่มนวล มีความอุตสาหะและเข้มแข็งยิ่ง น้ำใจของเธอบริสุทธิ์ งดงาม เที่ยงธรรม มีเมตตา และชอบช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์อยู่เสมอ เธอมีความเลื่อมใสและยึดมั่นในพระพุทธศาสนายิ่ง ตลอดชีวิตของเธอ เธอทำบุญทำทานทุกชนิด อาทิเช่น บูรณะวัด สร้างพระพุทธรูป ทอดกฐิน อุปสมบทให้แก่ผู้ใกล้ชิดและขอร้อง ตลอดจนบริจาคเงินบำรุงโรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ

เมื่อพี่ไรล้มเจ็บลง น้องและหลานได้พยาบาลเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด หานายแพทย์มารักษาที่บ้าน จวบจนเธอต้องเข้าโรงพยาบาลหลายแห่ง ย้ายไปมาหลายครั้งเนื่องจากหาสมุฏฐานของโรคไม่พบแน่ชัด กว่าจะรู้อาการของเธอก็เพียบหนักและไม่มีทางรักษา น้อง ๆ ได้พยายามหาทางทุกทางอย่างสุดความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านรักษาแผนปัจจุบัน หรือทางพระ ทางไสยศาสตร์ ความหวังถึงแม้ว่าจะเลือนลาง แต่น้อง ๆ ทุกคนก็ยังหวัง และหวังว่า พี่ไรจะต้องหาย เธอจะต้องอยู่เป็นที่พึ่งของน้องและหลานไปอีกนาน

แสนนาน เราหลอกตัวเองเสมอมา เพราะไม่คาดคิดว่าเราจะสูญเสียพี่สาวสุดที่รักคนเดียวของเราไปอย่างรวดเร็ว

อนิจจา สังขารเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ย่อมดำเนินไปตามวิถีแห่งกรรม น้องไม่สามารถแย่งพี่ไรไปจากความตาย และในที่สุด พี่ไรก็จากน้องและหลานไปสู่แดนสงบ คงมีแต่ชื่อและคุณงามความดีของเธอ ที่ยังจารึกอยู่ในดวงใจและความทรงจำของน้องและหลานตลอดกาล ดวงวิญญาณของพี่ไรสถิตอยู่ ณ แห่งใด ขออย่าได้เป็นห่วงน้อง ๆ และหลาน ๆ เราทุกคนจะรักใคร่ปรองดอง ยึดมั่นในบวรพระพุทธศาสนาและคุณความดีทั้งมวล

น้องขอให้พี่ไรที่รักยิ่ง จงมีความสุขสงบ ณ สัมปรายภพตลอดชั่วกาลนาน

ศศิธร อมาตยกุล

จิราภา อิศวพรชัย

อาลัยพี่ใหญ่

ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ข้าพเจ้าได้รับการขอให้เขียนคำไว้อาลัยแด่ผู้ล่วงลับไปแล้วในฐานะเป็นญาติสนิท ข้าพเจ้าขอรับสนองด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง เพราะจะได้เป็นการทวนความจำ และระลึกถึงความทุกข์ ความสุข ความสนุกสนาน และความเสียใจที่เคยได้รับรู้ และเคยช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาแต่หนหลัง

ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับความไว้วางใจจากพี่ใหญ่ ในขณะที่พี่ใหญ่มีความสุขหรือความทุกข์ ด้วยเรื่องอันใด ข้าพเจ้าจะได้รับการปรึกษาจากพี่ใหญ่อยู่เสมอ และพี่ใหญ่ก็เป็นผู้เดียวที่ทราบความสุข ความทุกข์ของข้าพเจ้า ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าปรึกษาพี่ใหญ่จะเป็นผู้คอยเตือนสติ และให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าอยู่ตลอดมา

พี่ใหญ่เป็นผู้มีใจโอบอ้อมอารี มีเมตตาแก่ญาติมิตรผู้ใกล้ชิด มีความเป็นห่วงลูกหลานและญาติเพื่อนฝูง ตลอดจนบริวารภายนอก ใครได้รับความเดือดร้อนไปหาก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นธุระด้วยดีทุกครั้ง

พี่ใหญ่เป็นผู้ชอบความมีระเบียบเรียบร้อย ละเอียดถี่ถ้วน ตามแบบฉบับของครูที่ดี งานทุกชิ้นที่พี่ใหญ่กระทำ จะต้องมีการตระเตรียมวางแผนงานเป็นอย่างดี ตลอดชีวิตของพี่ใหญ่ ข้าพเจ้าเห็นแต่ทำบุญกุศลที่ดีงามให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุตรหลานอยู่เป็นนิจ

พี่ใหญ่เป็นผู้มีพระคุณแก่ครอบครัวของข้าพเจ้าเป็นอย่างมาก ตั้งแต่พี่ใหญ่เริ่มเข้าโรงพยาบาล ข้าพเจ้าและหลาน ๆ ก็เป็นธุระมาเยี่ยมเยียน และช่วยเหลือในสิ่งที่สามารถจะช่วยได้ เพื่อเป็นการสนองพระคุณในเวลาอันน้อยนิด จนกระทั่งวันที่พี่ใหญ่ต้องจากพวกเราไป

การจากไปของพี่ใหญ่นำความสลดใจให้แก่ครอบครัวของเราเป็นอย่างมาก ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน อาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และขอกุศลผลบุญที่พี่ใหญ่ได้บำเพ็ญไว้ด้วยดีแล้วในโลกนี้ จงดลบรรดาลให้วิญญาณอันผ่องแผ้วของพี่ใหญ่ไปสู่สุคติสัมปรายภพเทอญ.

ยุลา อมาตยกุล

๓ ก.พ. ๑๕

"คุณป้ำ"

ทันทีที่ได้ทราบข่าวการสูญเสียของคุณป้ำ หลานมีความรู้สึกเหมือนว่า ได้ขาดส่วนหนึ่งของชีวิตไป และรู้สึกเสียใจมากที่ไม่มีโอกาสได้อยู่เฝ้าอาการไข้ของคุณป้ำ ทั้งนี้เพราะหลานต้องจากไปอยู่ไกลมาก

อย่างไรก็ตาม หลานเชื่อมั่นว่า สิ่งหนึ่งที่คุณป้ำยังเหลือไว้ให้ญาติพี่น้องและในหมู่คนที่รู้จักคุ้นทั่วไปได้ระลึกถึงอยู่เสมอ คือ "ความดี"

หลานมั่นใจว่า ผลแห่ง "ความดี" ที่คุณป้ำได้สร้างเอาไว้ จะช่วยให้คุณป้ำได้ประสบความสุขในสัมปรายภพ

ด้วยรักและอาลัยอย่างสุดซึ้ง
วิชัย–สุภาวดี วงษ์สุวรรณ์

อาลัยคุณป้า

ได้ข่าวป้าว่าสิ้น ลมปราณ
ประหนึ่งว่าใจหลาน ดับด้วย
สุดอรรถจักกล่าวขาน คำต่อ ไปแฮ
นองเนตรทุกข์ทับฉ้วย จิตเศร้าโศกศัลย์

พระคุณป้ามากล้น รำพัน
หลานรักสุดจักสรร เสกถ้อย
เปรียบฟ้าและขอบขัณฑ์ ไกลกว่า นั้นแฮ
ขอวากย์หลานน้อยน้อย กล่าวอ้างอรรถขยาย

หาใครในโลกนี้ จักเหมือน ป้านา
ถูกผิดป้าคอยเตือน โอบอุ้ม
รักป้ามิลางเลือน จางรัก เลยนา
คอยแผ่แง่ครองคุ้ม รอดพ้นภัยเข็ญ

เป็นหลักหลานได้พึ่ง ใบบุญ
สุดกล่าวถึงการุญ มากแล้
น้ำใจผ่องใสสุนทร์ เสมอต่อ หลานนา
คิดว่าสามโลกแพ้ พ่ายน้ำใจเสมอ

[illegible]เรานกราบแทบเท้า บูชา คุณนา
ขอจุ่งสมจินดา แด่ป้า
หลานส่งกุศลมา กรานกราบ แล้วนา
ขอจุ่งส่งภพหน้า สุขเพี้ยงภูมิสวรรค์

บุญใดหลานสฤษฎ์ไว้ ด้วยดี มาแฮ
ขอส่งกตเวที ต่อปู้
ทวยเทพช่วยสักขี พยานต่อ ด้วยนา
หลานรักสุดเหว่ว้า ค่ำเช้าระลึกถึง

ภพใดจักส่งปู้ เป็นสุข
นิรโศกนิรภัยทุก ค่ำเช้า
ขอบุญวิถีปลุก ใจปลอบ หลานนา
ขอจงได้ไต่เต้า สู่ห้องหกสวรรค์

อุดมศักดิ์ เล่ห์หลีกภัย

คุณป้าของหนุ่ย

คุณป้าเฝ้าเลี้ยงดูอุ้มชูหลาน　　นาประการกอบกูลให้พูนผล
ด้วยคุณป้าเลี้ยงดูเราทุกคน　　ท่านอบรมสั่งสอนในสิ่งดี
ท่านตรากตรำทำงานเพื่อหลานรัก　　ถึงจะหนักอย่างไรไม่ถอยหนี
ขอปวงเทพยดาจงปราณี　　ได้ช่วยชี้ทางสวรรค์ให้ท่านเทอญ

พวงเพชร　อมาตยกุล

พระพรหมของหลาน

ในราตรีอันเงียบสงัด ลมพัดมาเอื่อย ๆ ล่องลอยผ่านทิวไม้และมวลบุบผาชาติที่กำลังส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายหอมตลบอบอวลคละเคล้าไปกับสายลมและแสงจันทร์ ราตรีเช่นนี้ช่างเหมาะสำหรับการพักผ่อนหลับนอนเสียนี่กระไร ถึงแม้ว่าจะเป็นราตรีที่แสนจะมีความสุขเช่นไร แต่ในห้วงลึกของจิตใจข้าพเจ้านั้นเล่า มันช่างเต็มไปด้วยความวิตกกังวลนานานับประการ การที่เห็นผู้มีพระคุณนอนเจ็บทนทรมานอยู่ที่โรงพยาบาล นี่แหละต้องทำให้ข้าพเจ้ากลุ้มใจมาก เลยทำให้ราตรีนี้หมดค่าไปอย่างสิ้นเชิง อนิจจาโลกช่างไม่มีความยุติธรรมหลงเหลืออยู่เลยหรือนี่ ข้าพเจ้ารำพึงรำพันอยู่ภายในใจจนเคลิ้มหลับไปในที่สุด จะเป็นด้วยความเป็นห่วงและวิตกกังวลในการเจ็บของคุณป้า หรือด้วยธาตุไม่ปกติก็มิทราบ จึงทำให้ข้าพเจ้าฝันไป ในฝันนั้นข้าพเจ้าได้แลเห็นคุณป้าแต่เลือนลางมาก ท่านโบกมือและกล่าวสั้น ๆ ว่า "ไปละพุก" ข้าพเจ้าสดุ้งตื่นใจคอชักไม่ค่อยสงบ แต่ไม่นานข้าพเจ้าคลิ้มหลับไปอีกเป็นเวลานานทีเดียว จนเสียงกริ่งที่ประตูทำให้ข้าพเจ้าต้องสะดุ้งตื่นขึ้นมา ข้าพเจ้ามองดูนาฬิกาที่โต๊ะปลายเตียงนอน ตีห้ากว่า ข้าพเจ้ารำพึง ใครนะมากดกริ่ง ข้าพเจ้าลงมาดู ระหว่างที่ข้าพเจ้ายังงง ๆ อยู่นั้น ข้าพเจ้าก็ต้องตาสว่างและหายงงทันที เมื่อได้แลเห็นอาเล็กผู้ซึ่งเป็นอาของข้าพเจ้า กำลังยืนพูดอยู่กับพี่สาวของข้าพเจ้าด้วยใบหน้าที่โศกเศร้า ข้าพเจ้ารู้ได้ทันทีโดยมิได้มีใครบอก โถ นี่คุณป้าได้จากพวกเราไปแล้วหรือนี่ ข้าพเจ้าอยากจะตะโกนร้องไห้ออกมาดัง ๆ เสียเหลือเกิน แต่ความเศร้าสลดระคนกับความตกใจอย่างสุดขีดมีเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะร้องออกมาได้ บุญกรรมตั้งแต่ชาติปางใดฉะโน้นหนอถึงเป็นเช่นนี้ ตลอดชีวิตของท่านท่านประกอบแต่คุณธรรมความดีเรื่อยมามิได้ว่างเว้น ท่านมีจิตเมตตากรุณาต่อญาติพี่น้องตลอดจนบุคคลทั่วไป ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นอยู่เสมอมิเคยรังเกียจเลยว่าผู้นั้นจะเป็นใคร มีฐานะอย่างไร และทำไมเล่าบุญอันนี้จึงไม่กลับมาตอบสนองท่านบ้าง ท่านต้องเหน็จเหนื่อยตลอด

ชีวิตเพื่อที่จะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ท่านทำงานมามากจนเป็นเหตุให้ท่านต้องล้มเจ็บลง และจากพวกเราไปในที่สุด โอ้ว่าชตาชีวิตช่างไม่มีขอบเขตและกำหนดเวลา เกิดมาแล้วมิแคล้วต้องตายเหมือน ๆ กันไปหมด ความดีงามเท่านั้นที่ยังอยู่ตลอดกาล ถึงแม้ร่างกายและจิตใจจะดับสูญไปหมดสิ้นแล้วก็ตามที

อนิจจา ความดับสูญ ทำไมนะเกิดมาแล้วจึงต้องมีการตายจากกันไปด้วย โถ มันช่างทารุณโหดเหี้ยมและทรมานใจอะไรเช่นนี้ คนเราเคยเห็นกัน พูดกันคุยกันอยู่ทุกวี่วัน การกระทำและกาลเวลาอันนั้นต้องสิ้นสุดลงทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อความตายได้เยื้องย่างเข้ามาถึง ข้าพเจ้าในขณะนี้ดูคล้ายดั่งว่าอยู่กลางมหาสมุทร ก่อนเคยได้รับร่มเงาและความร่มเย็นกับทั้งความอบอุ่นและปลอดภัยจากเรือสำเภาใหญ่ มาบัดนี้เหล่าพายุร้ายได้โหมทำลายเรือสำเภาใหญ่ให้แตกกระจายไปเสียแล้ว ความเศร้าสลดจากการสูญเสียร่มโพธิ์ทอง คือคุณย่า เมื่อ ๒ ปีที่ผ่านมายังมิทันจะลบเลือนไปจากความทรงจำของข้าพเจ้า ก็ต้องมาสูญเสียคุณป้าผู้ซึ่งล้นไปด้วยพระคุณอันใหญ่หลวง และท่านได้อุปการะเลี้ยงดูเกื้อหนุนพวกเรามา ข้าพเจ้าช่างมีบุญน้อยเสียเหลือเกิน จึงมีโอกาสที่จะตอบแทนพระคุณของท่านที่มีต่อข้าพเจ้าตั้งแต่เล็กจนโตได้เลยอย่างใจของข้าพเจ้าที่เคยหวังไว้ว่าจะต้องตอบแทนพระคุณของท่านให้ได้ แต่แล้วท่านก็มีอันต้องจากไป ยังเหลืออีกอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้ายังจะพอตอบแทนพระคุณท่านได้บ้างนั่นก็คือการเรียน ข้าพเจ้าจะเรียนให้ดีที่สุดเพื่อซึ่งจะได้มาแห่งปริญญาให้ได้ เพื่อให้สมกับความหวังที่ท่านได้เคยหวังไว้ในตัวข้าพเจ้าว่า อยากให้ข้าพเจ้าเรียนสำเร็จได้รับปริญญาเพื่ออนาคตของตัวข้าพเจ้าเอง วิญญาณของคุณป้าอยู่ที่ใด จงโปรดมารับทราบความตั้งใจของข้าพเจ้าด้วยเถิด ขอปวงเทพยดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงมารับเอาดวงวิญญาณของคุณป้าผู้ประกอบคุณธรรมความดีดวงนี้ไปสู่ที่อันสงบยังสัมปรายภพด้วย เทอญ

พงษ์อมาตย์ อมาตยกุล (พุก)

พี่ไร
ที่รักและเคารพไม่มีลืมเลือนเลย

นับแต่คุณแม่ถึงแก่กรรมไปแล้ว ผมก็มีเรื่องหนักใจและหวั่นใจอยู่เรื่องหนึ่ง คือไม่ต้องการให้พี่ไรถึงแก่กรรมไปก่อนผม ทุกเช้าค่ำที่สวดมนต์ก็อธิษฐานขอพระพุทธานุภาพจงปกป้องคุ้มครองพี่สาวที่รักคนเดียว ทั้งนี้เพื่อท่านจะได้มีชีวิตอยู่ปกป้องคุ้มครองรักษาน้องและหลานให้มีความสุขความเจริญตลอดไป เพราะนอกจากท่านมีความสามารถทุกทางดีกว่าผมแล้ว ท่านยังเป็นที่นับถือเคารพรักไว้วางใจของน้องและหลานทุกคนด้วย แต่แล้วเรื่องที่ผมหวั่นใจอยู่นั้นก็มาถึงตัวผมจนได้ ขณะนี้ผมกลายเป็นพี่คนที่สองรองลงมาจากคุณเฉลา อมาตยกุล แต่สงสัยตัวเองเหลือเกินว่าผมจะดูแลแทนพี่ไรได้ดีเพียงไร แต่ก็ต้องทำกันจนเต็มความสามารถเพราะได้รับมอบหมายมาจากท่านก่อนที่จะถึงแก่กรรม ซึ่งทุกคนคงจำได้ว่า ก่อนที่พี่ไรจะถึงแก่กรรมไม่กี่วันทั้ง ๆ ที่พี่ไรไม่ได้พูดจาอะไรเลย กลับเรียกผมกลางดึก เรียกแล้วเรียกเล่าอยู่นาน แต่ก็พูดจากันไม่ได้ เพียงแต่ทราบความต้องการซึ่งกันและกันจากจิตใจ ซึ่งตรงกันมาตั้งแต่เกิดจนตายจากกันไป และจะตรงกันตลอดไป

ทุกคนเฝ้าแต่ตั้งคำถามว่า ทำไมพี่ไรจึงถึงแก่กรรม เห็นกระฉับกระเฉงแข็งแรงอยู่ดี ๆ แล้วจู่ ๆ ก็ล้มเจ็บและทรุดลงอย่างรวดเร็ว จนต้องเข้ารับการรักษาตัวที่คลีนิคและโรงพยาบาลไม่ทราบว่ากี่แห่ง แล้วก็เลยถึงแก่กรรมไป ฟังดูเหมือนกับว่าน้องและหลานไม่ได้ให้การรักษาพยาบาลดีเท่าที่ควรจะเป็น ในระยะเวลาร่วม ๑ ปีนี้นอกจากตามคลีนิคต่าง ๆ แล้ว พี่ไรได้ไปรับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลหญิง โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยา หมุนเวียนกันวุ่นวายไปหมด ซึ่งแต่ละโรงพยาบาลก็มีการตรวจและแจ้งอาการป่วยแห่งละอย่างสองอย่างไม่เหมือนกัน แล้วก็รักษาไปตามโรคนั้น ๆ บางแห่งก็บอกไม่เป็นไรให้กลับไปนอนพักที่บ้านได้แล้วจะหายเอง พวกผมไม่ใช่นายแพทย์จึงต้องเชื่อและทำตาม แล้วอาการของพี่ไรก็หนักขึ้น ๆ จนสุดท้ายต้องรับการ

ผ่าตัดสมองที่โรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยาเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๑๔ ต่อจากนั้นอาการก็ทำท่าจะดีขึ้น ลุกเดินคุยได้ บำเพ็ญกุศลเจริญทาน ศีล ภาวนาได้ พระสงฆ์และญาติมิตรไปเยี่ยมและยินดีกันมากมาย กำลังเตรียมตัวจะกลับบ้านอยู่แล้ว จู่ ๆ ก็ทรุดหนักลง ๆ ไปอีกจนลุกนั่งพูดคุยไม่ได้ แล้วก็ถึงแก่กรรมในที่สุดเมื่อตอนดึกของวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๔ อันเป็นวันเดียวกับที่บรรจุศพ ร.ต.ท. สุรินทร์ อมาตยกุล หลานชาย บุตรอาจารย์เพทาย อมาตยกุล พวกผมได้พยายามหาทางให้การรักษาพยาบาลทุกวิธีที่ทำได้ ทั้งทางการแพทย์ทางไสยศาสตร์ ทางพรหมศาสตร์และทางการเจริญกรรมฐาน โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลี ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนมได้กรุณาตรวจสอบแจ้งอาการและความเป็นไปต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการช่วยเหลือพี่ไรเพื่อให้พ้นกรรมและได้รับบุญกุศลยิ่ง ๆ ขึ้นอีกจะได้ไปมีความสุขในสุคติภพ ทั้งได้กำหนดวันถึงแก่กรรมไว้อย่างแม่นยำที่สุดคือหลังจากวันถวายศาลาโชติ เปล่ง อนุสรณ์ที่พี่ไรก่อสร้างให้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดสังข์กระจาย นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ๒ เดือน แต่ผมก็คลายใจไปบ้างที่ท่านเจ้าคุณได้ยืนยันว่า พี่ไรหมดกรรมแล้วและจากไปนี้จะมีความสุขในทิพยสมบัติอย่างดียิ่งในเทวโลกไม่ต้องเป็นห่วง เพราะบุญกุศลที่ท่านบำเพ็ญสร้างสมไว้นั้นมีมากมาย อาการป่วยที่เห็นเป็นการทรมานนี้เป็นเรื่องของกรรมเก่าและสังขารที่จะต้องใช้หนี้ให้หมดสิ้นไป ขณะนี้กำลังรอรับบุญกุศลที่น้อง หลานและญาติมิตรบำเพ็ญให้เป็นการเพิ่มบุญบารมี และคอยรับการขอขมาในการล่วงเกินกันมาแต่ก่อนทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เพื่อจะได้อโหสิกรรมให้พ้นเวรกันไป

ตัวผมเองถือว่าพี่ไรเป็นผู้ที่ผมต้องให้การเคารพคารวะแทนบิดามารดา แม้ท่านจะมีอายุมากกว่าเพียง ๒ ปี แต่ท่านก็ได้แสดงความเมตตาดูแลตักเตือนอบรมและช่วยเหลือด้วยความรักจริง ๆ จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่ทำไมผมจึงต้องนับถือเชื่อฟังมากเช่นนั้น บัดนี้ความเมตตากรุณาที่ได้รับจากพี่ไรในทางตรงก็หมดไปแล้ว ต้องอยู่ลำพังอ้างว้างพึ่งได้แต่เพียงพระรัตนตรัยอย่างเดียว นับแต่เกิดมาผมกับพี่ไรก็อยู่ร่วมกันตลอด เว้นตอนที่ต้องจากไปราชการต่างถิ่นและราชการสงครามเท่านั้น จึงมีความหดหู่และเศร้าสลดอย่างยิ่ง ทั้งๆ ที่ทราบอยู่เป็นอย่างดีว่า ทุกคนทุกชีวิตต้องมีการเกิดการตั้งอยู่และการดับสูญไป ไม่มีผู้ใดคงอยู่ค้ำฟ้าได้สักคน

แต่ความเป็นปุถุชนจึงไม่สามารถทำใจเป็นอุเบกขาเสียได้ สิ่งใดและกุศลกรรมใดที่ผมสามารถบำเพ็ญเพื่อเพิ่มพูนบุญบารมีให้แก่พี่ไรได้แล้ว ผมยินดีทำทุกอย่างไม่กำหนดว่าง่ายยากประการใด ไม่ยอมหลีกเลี่ยงละเลยเพื่อหวังประโยชน์สุขส่วนตัวเลยเป็นอันขาด เพราะผมทราบและแน่ใจว่าพี่ไรมีความอดทน และทำทุกอย่างดีที่สุดซึ่งคนอื่นทำได้ยากหรือทำไม่ได้และไม่มีความเห็นแก่ตัว มีแต่การเสียสละด้วยความบริสุทธิ์ใจและปรารถนาดี

กุศลกรรมใดที่ผมได้สร้างสมมาทั้งในอดีต ในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม นอกจากการขอแผ่ส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาท่านผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมาซึ่งพระเดชพระคุณของท่านจะไม่มีหมดสิ้นแล้ว ผมขอแผ่ส่วนกุศลนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนบุญบารมีให้แก่พี่ไรที่รักและเคารพอย่างไม่มีวันลืมเลือนเลยด้วย หากในภพหน้าผมได้มีโอกาสพบหรือสนองพระคุณพี่ไรได้ด้วยประการใด ๆ แล้ว ผมยินดีด้วยความเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง

ประมวญ อมาตยกุล

กำหนดการสวดพระอภิธรรมประจำคืนและบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานครบรอบสัตตมวาร

ศพนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล

ณ วัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

พี่น้องหลานและญาติสนิท เป็นเจ้าภาพ

นิมนต์พระวัดสังข์กระจายสวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

คณะสงฆ์วัดอนงคาราม เป็นเจ้าภาพ

นิมนต์พระวัดราชสิทธารามสวดพระอภิธรรม

วันอังคารที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

คณะครูโรงเรียนอำนวยศิลป์และอำนวยศิลป์ธนบุรีเป็นเจ้าภาพ

นิมนต์พระวัดสังข์กระจายสวดพระอภิธรรม

วันพุธที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

คณะสงฆ์วัดบุปผาราม เป็นเจ้าภาพ

นิมนต์พระวัดบุปผารามสวดพระอภิธรรม

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

คณะสงฆ์วัดสังข์กระจาย เป็นเจ้าภาพ

นิมนต์พระวัดอนงคารามสวดพระอภิธรรม

วันศุกร์ที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

คุณกวงฮั้ง อิศวพรชัย เป็นเจ้าภาพ
นิมนต์พระวัดอรุณราชวรารามสวดพระอภิธรรม

วันเสาร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๔

บำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานครบรอบสัตตมวาร

เวลา ๑๐.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ คือ –

วัดบุปผาราม ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ
ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี

วัดสังข์กระจาย ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์
ท่านพระครูปลัดสุวิทย์

วัดอนงคาราม ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธิสารเถร
ท่านพระครูอุดมพิทยากร (ขิม)
ท่านพระครูศัพทสุนทร (บัว)
ท่านพระมหาภา ป.ธ.๗
ท่านพระมหาเสฐียร ป.ธ.๗
ท่านพระปลัดสวัสดิ์

เวลา ๑๑.๐๐ น. นิมนต์พระสวดพระพุทธมนต์ พระแสดงพระธรรมเทศนาและพระสวดธรรมบรรยาย รวม ๑๔ รูป ฉันภัตตาหารเพล
พระสวดพระพุทธมนต์บังสุกุล
แล้วถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม

เวลา ๑๔.๐๐ น. ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
แล้วพระสงฆ์วัดบุปผาราม ๔ รูป สวดธรรมบรรยาย
พระสงฆ์ ๕ รูปบังสุกุลศพคุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล
ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์และจตุปัจจัยไทยธรรม

เวลา ๑๕.๐๐ น.	พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๒๐ รูปสวดมาติกาบังสุกุล
เวลา ๑๙.๓๐ น.	คุณจิตร ทังสุบุตร ผู้จัดการโรงเรียนอำนวยศิลป์ และบุตรธิดาเป็นเจ้าภาพ
	นิมนต์พระวัดประยูรวงศาวาสสวดพระอภิธรรม
เวลา ๒๑.๓๐ น.	พี่น้องญาติมิตรจุดธูปสักการะศพ
	แล้วปิดศพ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล
	จากนี้คงดำเนินการถวายสังฆทานหน้าศพ คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ในทุกวันเสาร์ เวลา ๐๗.๐๐ น. นับแต่วันเสาร์ที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๕ เป็นต้นไป จนกว่าจะรับพระราชทานเพลิง

เมื่อวันถึงแก่กรรม

กำหนดวันถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

ในทุกวันเสาร์ เวลา ๐๗.๐๐ น.

การนิมนต์พระสงฆ์ถวายสังฆทานที่ศาลาวัดสังข์กระจายต่อหน้าศพในทุกรอบสัตตมวาร

๑. วันเสาร์ที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๕
๒. วันเสาร์ที่ ๘ มกราคม ๒๕๑๕
๓. วันเสาร์ที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๕
๔. วันเสาร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๑๕
๕. วันเสาร์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๑๕
๖. วันเสาร์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕
๗. วันเสาร์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕
๘. วันเสาร์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕
๙. วันเสาร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕
๑๐. วันเสาร์ที่ ๔ มีนาคม ๒๕๑๕
๑๑. วันเสาร์ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๕
๑๒. วันเสาร์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๑๕
๑๓. วันเสาร์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๑๕
๑๓. วันเสาร์ที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๑๕
๑๔. วันเสาร์ที่ ๑ เมษายน ๒๕๑๕
๑๕. วันเสาร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๑๕

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ
ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต
ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ
ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุ เชฏฐะภะคินี
อาทีนัญจะ ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

พระธรรมเทศนาอัคควรเสฏฐกถา

พระธรรมวราลังการ เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม

แสดงในงานบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร

ศพ นางสาวไรอุวรรณ อมาตยกุล

วันเสาร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๔

ที่วัดสังข์กระจาย นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร

ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ

บัดนี้จักแสดงพระธรรมเทศนาอนุรูปแด่กุศลราศีทักษิณานุประทานกิจ ที่ น้อง ๆ มีนาวาเอกประมวญ อมาตยกุล เป็นประธาน พร้อมด้วยญาติมิตรสหายบำเพ็ญอุทิศ แด่นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล ในวันบำเพ็ญกุศลศพครบสัตตมวารนับแต่วันถึงแก่กรรม ด้วยมาระลึกถึงคุณงามความดีที่ได้มีต่อกันมา

แท้จริง นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล นั้น เมื่อมีชีวิตอยู่เป็นผู้มีอัธยาศัยซื่อตรง สุภาพอ่อนโยนมีความเคารพกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา มีความอดทน สนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นผู้มีความเสียสละโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้ออนุเคราะห์ญาติมิตรสหายดำรงตนอยู่ในอัตตสัมมาปณิธิ ได้ทำคุณความดีได้มากหลาย กล่าวเฉพาะที่ได้บำเพ็ญกุศลในพระพุทธศาสนา ได้สละทรัพย์ทำนุบำรุงวัดอนงคาราม วัดสังข์กระจาย และวัดบุปผารามเป็นต้น ที่ทำนุบำรุงวัดบุปผารามนั้นมีอาทิ ติดไฟฟ้าเพิ่มเติมที่พระอุโบสถทั้งภายในภายนอก บูรณะพระวิหารพร้อมทั้งปิดทองพระประธานและฐานชุกชีทั้งทำการฉลองด้วยเสร็จ ได้ตั้งทรัพย์เป็นบุญนิธิไว้เก็บดอกผลบำรุงวัด คราวที่อาตมภาพเตรียมเครื่องกฐินวัดเพ็ญญาติจัดย่ามและร่มถวายหลายครั้ง เฉพาะย่ามจัดถวายหลาย ๆ ย่าม เหลือจากถวายพระเณรวัดเพ็ญญาติ ยัง

ได้นำไปถวายพระเถระผู้ใหญ่ต่างวัดอีกหลายองค์ และในการออกทรัพย์จ่ายบำเพ็ญกุศลทุกคราว ทำด้วยความเลื่อมใสศรัทธาแน่นอน และยังช่วยหาทุนออกทุนจะให้ได้สร้างอุโบสถวัดเพ็ญญาติอีก นับว่านางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล มีทรัพย์ไว้สำหรับบำเพ็ญทานตลอดมา ทั้งได้สมาทานศีลเจริญภาวนาสดับพระธรรมเทศนา เมื่อเวลาร่างกายสบายเป็นปกติประจำมา คราวป่วยไข้ถึงไปรักษาอยู่โรงพยาบาลก็ยังมีความสนใจฝักใฝ่ทำบุญ เมื่อจวนใกล้อันตรายชีวิตนี้ ได้จัดสร้างเตียงนอนพร้อมด้วยอุปกรณ์ทุกอย่างมีราคาไม่น้อยถวาย และได้บริจาคทรัพย์สร้างพระไตรปิฎกฉบับรัชดาภิเษกถวายวัดบุปผาราม แม้หนังสือยังพิมพ์ไม่เสร็จ แต่บริจาคให้หมดตามราคา ดังจะเข้าใจว่าให้ได้จ่ายทรัพย์เรียบร้อยก่อนจะมีอันตรายชีวิตมาถึง

ในคราวที่ป่วยหนักอยู่นี้ ทราบว่าอาตมภาพจะไปบำเพ็ญบุญทางภาคใต้ ก็ได้ถวายย่าม ๑๐ ย่าม กับกัปปิยภัณฑ์จำนวนหนึ่ง งานบำเพ็ญในเวลาที่ป่วยหนักอยู่นี้ นาวาเอกประมวญ อมาตยกุล น้องชาย ช่วยจัดแทนให้เรียบร้อย เพราะได้เอาใจใส่ดูแลพยาบาลพี่สาวด้วยความเคารพรักใคร่เป็นอย่างดีตลอดเวลาจนถึงแก่กรรม ร่วมกับนางสาวศศิธร อมาตยกุล น้องสาว เพราะนางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล นี้ มีความประพฤติเรียบร้อยสงบเสงี่ยมงดงาม ตั้งใจบำเพ็ญทานสมาทานศีลเจริญภาวนาสดับพระธรรมเทศนาประจำ ทั้งในคราวสบายและป่วยไข้ คราวบำเพ็ญทานก็ตั้งใจทำของดี ๆ ถวาย ถวายด้วยความเต็มใจเลื่อมใสศรัทธาอันจะให้ได้อานิสงฆ์ตามพระบาลีที่ตั้งไว้ ณ เบื้องต้นว่า

อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถยตฺถูปปชฺชตีติ

มีความว่า นรชนผู้ให้สิ่งที่ดี ที่เลิศ ที่ประเสริฐ ย่อมจะเป็นผู้มีอายุยืนมียศในภพที่เกิดต่อไปอธิบายความตามพุทธภาษิตนี้ว่า

วัตถุที่บุคคลให้นั้นมี ๓ สถาน คือ วัตถุชั้นต่ำ ชั้นกลาง ชั้นดี บุคคลผู้ให้ก็มี ๓ ชั้น ผู้มีจิตใจต่ำมีความเลื่อมใสน้อย ก็ให้ของชั้นต่ำเรียกทาสทาน ผู้มีความเลื่อมใสปานกลางให้ของปานกลางเสมอตนใช้บริโภคเรียกสหายทาน ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาแรงกล้า ให้ของดีกว่าตนบริโภคเรียกสามีทานหรืออัคคทาน วรทาน เสฏฐทาน นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ถวายอัคคทานหรือวรทานหรือเสฏฐทานจึงควรได้รับผลตามพระบาลีนิพนธ์บทหนึ่งว่า

อคฺคสฺมึ ทานํ ททตํ อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ

บุญย่อมเจริญแก่บุคคลให้ทานในวัตถุอันเลิศ (คือพระรัตนตรัย) อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข กำลัง อันเลิศก็ย่อมเจริญด้วยกัน

เพราะเหตุนี้บุคคลผู้มีทรัพย์ จึงควรได้รับความสุขเพราะการมีทรัพย์ แท้จริง ท่านกล่าวว่าคนมีทรัพย์ได้ความสุขเพราะทรัพย์คือ สุขเกิดเพราะความอิ่มใจว่าตนมีทรัพย์ สุขเกิดเพราะการจ่ายทรัพย์ได้สะดวก สุขเกิดเพราะไม่ต้องเป็นหนี้ สุขเกิดเพราะประกอบงานปราศจากโทษ แต่สุขเหล่านี้ยังเป็นสามัญไม่มั่นคงถาวร ยังมีอันตรายเสียหาย เพราะทรัพย์เป็นส่วนโลกีย์มีอันตรายได้ด้วยภัยต่าง ๆ มีโจรภัยอัคคีภัยเป็นต้น คนมีโลกีย์ทรัพย์จึงควรทำทรัพย์อันเป็นส่วนโลกีย์ ให้เป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์ไม่มีอันตรายด้วยภัยต่าง ๆ ถึงตนตายไปก็ไม่พลัดพรากจากอริยทรัพย์ อริยทรัพย์ยังส่งผลให้ อันมีบาลีรับรองความข้อนี้ไว้ว่า

นีหรถ ทาเนน ทินฺนํ โหติ สุนีภตํ
ทินฺนํ สุขผลํ โหติ นาทินฺนํ โหติ ตํ ตถา

บุคคลพึงนำทรัพย์ออกให้ทาน (ให้ปลอดภัยด้วยการให้) วัตถุที่ให้แล้วย่อมเป็นอันนำออกดีแล้ว วัตถุที่ให้แล้วย่อมมีสุขเป็นผล ส่วนวัตถุที่ยังไม่ได้ให้นั้น ย่อมไม่มีสุขเป็นผล

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ไม่มัวเมาประมาท ได้ทำทรัพย์อันเป็นโลกีย์ตามตนไปในสัมปรายภพไม่ได้ จึงได้ทำทรัพย์อันเป็นส่วนโลกีย์นั้น ๆ ให้เป็นอริยทรัพย์ ด้วยการบริจาคทานด้วยความไม่เสียดายด้วยคิดเห็นว่าเมื่อตนอันตรายชีวิตไป จะได้รับผลในภายหลัง และให้หาของอย่างดีถวาย เช่นให้ติดไฟฟ้าเพิ่มเติมในพระอุโบสถวัดบุปผาราม ผู้ให้ประทีปชื่อว่าให้ดวงตา อันเป็นปัจจัยให้ได้ปัญญาให้สร้างพระไตรปิฎกถวายวัดบุปผาราม เท่ากับให้ธรรมทานก็ชื่อว่าให้อมตธรรม (พระนิพพาน) เป็นปัจจัยให้ได้ดวงตาเห็นธรรมคือบรรลุมรรคผลนิพพาน ให้ที่นอนหมอนมุ้งเป็นเครื่องอยู่นอนอาศัย ก็ชื่อว่าให้เสนาสนะ ชื่อว่าให้ความสุขหรือให้ปัจจัยทุกอย่าง อันเป็นเหตุให้ตนได้รับความสุขสำราญในภพนั้น ๆ ให้

ข้าวน้ำก็ชื่อว่าให้กำลัง อันเป็นปัจจัยให้มีกำลังกายกำลังความคิดกำลังทรัพย์สมบัติกำลังบริษัทบริวารสมด้วยบาลีพจนบรรหารว่า

ปุพฺเพ ทานาทิกํ ทตฺวา อิทานิ ลภติ สุขํ
มูเลว สิญฺจิตํ โหติ อคฺเค ผลทายกํ

บุคคลให้ทานเป็นต้นในกาลก่อน ย่อมได้สุขในบัดนี้ เหมือนต้นไม้ถูกรดน้ำที่โคนแต่ให้ผลที่ยอดฉะนั้น

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ

ห้วงน้ำที่เต็มย่อมยังสาครให้เต็มฉันใด ทานที่ให้ไว้แต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้นแล

และทานอันผู้ถวายจะให้มีอานิสงส์ผลแรงกล้าดังกล่าวมา นอกจากให้วัตถุที่ดีเลิศแล้ว ยังต้องพร้อมด้วยเจตนาทั้ง ๓ กาล คือเมื่อก่อนแต่จะบำเพ็ญทาน ก็มีใจผ่องใสยินดีในทาน กำลังให้อยู่ก็มีใจผ่องใสเบิกบานยินดีในการบริจาคทาน บริจาคทานแล้วระลึกภายหลังแต่กาลบริจาคก็ยินดี ทั้งเมื่อมีใจยินดีพร้อมทั้ง ๓ กาลดังนี้แล้ว ก็ต้องพร้อมด้วยศีลคืออาการกายวาจาปราศจากโทษ อาการกายวาจาจะเรียบร้อยเป็นปกติอยู่ได้ ก็เพราะมีสติสัมปชัญญะเป็นองค์ภาวนาอยู่ภายใน อาการกายวาจาที่เรียบร้อยอ่อนโยนนั้นก็ปรากฏเป็นส่วนอปจายนมัย ความคล่องแคล่วปราศจากความอ่อนแอท้อแท้ของกายวาจาใจเป็นส่วนเวยยาวัจมัย ความที่จิตผ่องใสอยู่ด้วยอารมณ์ที่มีความปรารถนาดีแก่สรรพสัตว์ทั่วไปเป็นส่วนปัตติทานมัย ไม่มีความริษยาพยาบาทแก่คนและสรรพสัตว์ทั่วไป มีแต่ใจพลอยยินดีในผู้ที่ประสพความดีทั่วกัน เป็นส่วนปัตตานุโมทนามัย มีใจมุ่งไปแต่ในการจะบำเพ็ญทานให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นส่วนธัมมัสวนมัย ในการบำเพ็ญทานมุ่งหมายให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปเป็นอาการของธรรมเทศนามัย การบำเพ็ญทานจะมีอาการเป็นอย่างนี้ได้ ก็เพราะมีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นส่วนทิฏฐุชุกรรม การทำความเห็นให้ตรง อันผู้จะ

บำเพ็ญทานให้มีอาการกายวาจาใจเป็นไปได้โดยนัยนี้ ต้องมีความรู้ถูกต้องตามแนวพระบาลีที่ท่านนักปราชญ์ดำเนินมาแล้วว่า

มตฺตาสุขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปุลํ สุขํ
จเช มตฺตา สุขํ ธีโร สมฺปสฺสํ วิปุลํ สุขํ

ความว่า ถ้าพึงได้สุขอันไพบูลย์ (แก่คนจำนวนมาก) เพราะยอมสละสุขส่วนน้อย ผู้มีปัญญาเล็งเห็นสุขอันไพบูลย์ (นั้น) จะสละสุขพอประมาณเสีย

อธิบายโดยย่อว่า สุขของคน ๆ เดียว ถ้าเทียบกับสุขของคนมาก สุขของคน ๆ เดียวชื่อเป็นสุขส่วนน้อย สุขเฉพาะในโลกนี้ ถ้าเทียบกับสุขในโลกหน้า สุขที่จะพึงได้ในโลกนี้เท่านั้นก็เป็นสุขส่วนน้อย สุขในโลกเบื้องหน้าจัดเป็นส่วนสุขไพบูลย์ อามิสสุขถ้าเทียบกับนิรามิสสุข อามิสสุขเป็นส่วนน้อย นิรามิสสุขเป็นสุขไพบูลย์ โลกียสุขถ้าเทียบกับโลกุตรสุข โลกียสุขเป็นส่วนน้อย โลกุตรสุขเป็นสุขอันไพบูลย์

เพราะเหตุนี้ ผู้บำเพ็ญความดีแม้ชั้นบำเพ็ญทาน ผู้ไร้ปัญญากับผู้มีปัญญาเข้าใจในวิธีบำเพ็ญทานย่อมทำให้ได้ผลทานต่าง ๆ กัน ทานบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญ ถ้าเทียบกับทานของคนสามัญบำเพ็ญก็ผิดกัน คนสามัญยังบำเพ็ญทานอยู่ในวงแคบ เพราะยังมีความตระหนี่หวงแหนในทรัพย์สมบัติที่ตนให้ ส่วนทานบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเพื่อพระโพธิญาณ ท่านพรรณนาว่า มีอุปมาเหมือนคว่ำภาชนะที่บรรจุของอยู่ใน เมื่อคว่ำของข้างในก็ย่อมหมดไปฉันใด เจตนาถวายทานของพระโพธิสัตว์หมดความหวงแหนในทรัพย์สมบัติฉันนั้น นางสาว อุไรวรรณ ก็มีเจตนาใกล้กัน ผู้มีเจตนาแรงกล้าเพราะมีศรัทธามากเช่นนี้ ถ้ามีประจำใจเป็นพื้นนิสัยอยู่แล้ว จะไม่มีอุปสรรคขัดข้องในการประพฤติธรรมประกอบคุณงามความดังพระบาลีว่า

จเช ธนํ องฺควรสฺส เหตุ องฺคํ ธนํ ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต

นรชนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะ เมื่อจะรักษาชีวิตไว้พึงสละอวัยวะ เมื่อตามระลึกถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ชีวิตทุกอย่าง

บุคคลผู้ประพฤติธรรมให้สำเร็จผล คือประพฤติได้ตลอดโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ ขัดขวาง ต้องมีใจกว้างในทางสละอย่างนี้ เพราะเหตุนี้ นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล จึงสามารถบริจาคทรัพย์บำเพ็ญทานได้ดี จะให้ได้อานิสังสผลสมปรารถนาดังแสดงมา

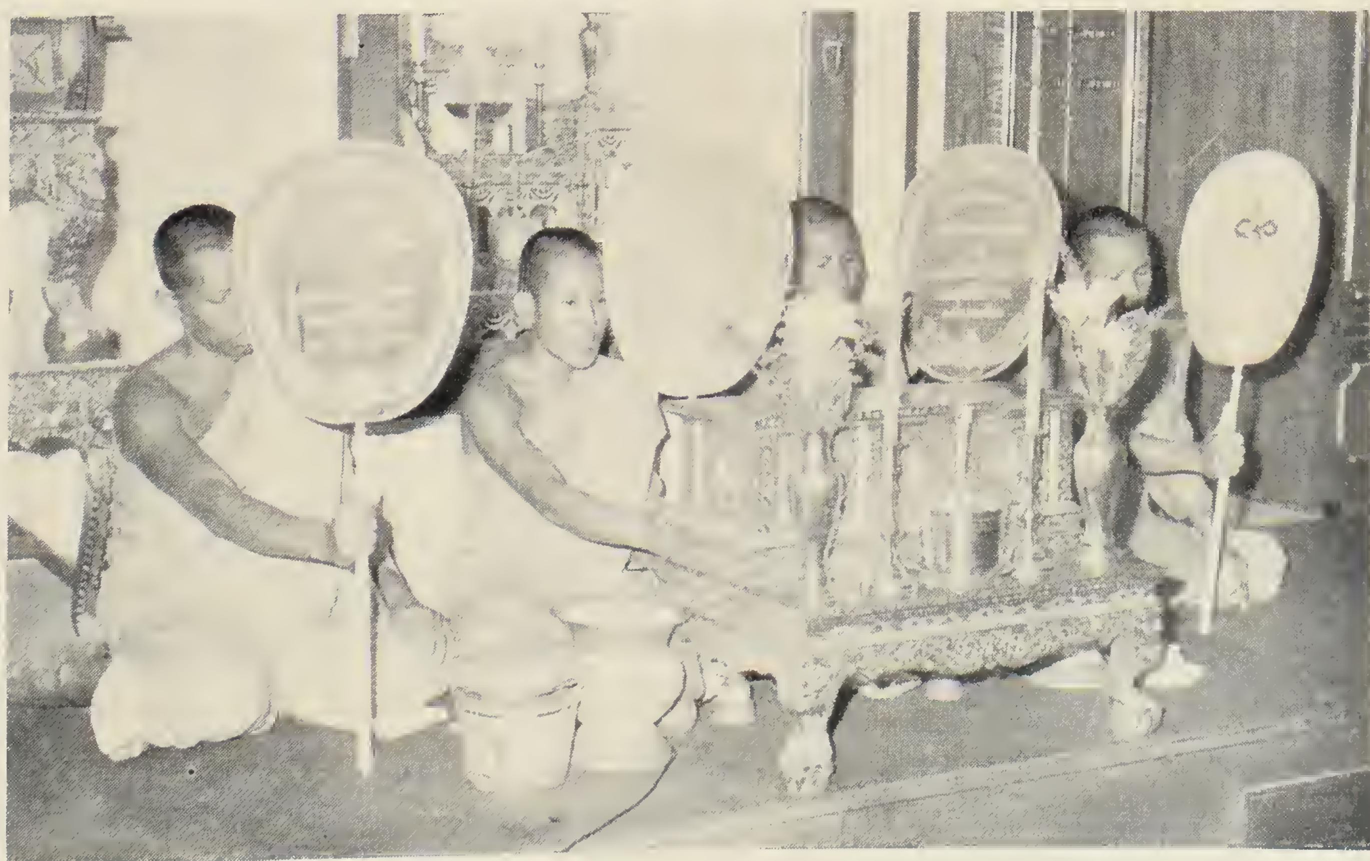
ขอบุญกุศลทั้งมวลที่ นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้บำเพ็ญไว้ และบรรดาบุญกุศลที่นาวาเอก ประมวญ อมาตยกุล ผู้เป็นน้องชายพร้อมด้วยน้อง ๆ หลาน และญาติมิตรสหายบำเพ็ญอุทิศให้ทั้งปวง จงเป็นปัตตานุโมทนามยกุศล อำนวยอิฐวิบากสมบัติอันดีแด่นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ผู้ล่วงลับไปสู่สัมปรายภพสมประสงค์ทุกประการ

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา สมควรแก่เวลาด้วยประการฉะนี้

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระคุณเจ้าทั้ง ๔ จะได้สวดคาถาพระบาลีโดยสรภัญวิธีเพื่อเพิ่มพูนบุญกุศลแห่งท่านเจ้าภาพให้ไพบูลย์ยิ่งขึ้น ณ กาลบัดนี้แล.

ขอเจริญพร

ท่านเจ้าคุณธรรมวราลังการ แสดงพระธรรมเทศนา
ในวันบำเพ็ญกุศลครบรอบสัตตมวาร

กำหนดการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานครบรอบปัญญาสมวาร

ศพนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ณ ศาลาวัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันเสาร์ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

เวลา ๐๗.๐๐ น. ถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๔ รูปประจำรอบ ๗ วันที่ได้ถึงแก่กรรม ซึ่งได้จัดทำมาตั้งแต่วันเสาร์ที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๕ เป็นต้นมา

เวลา ๑๘.๐๐ น. เปิดศพเพื่อบำเพ็ญกุศลครบปัญญาสมวาร

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์วัดราชสิทธาราม จำนวน ๔ รูปสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ มี

วัดบุปผาราม ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ
ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี

วัดอนงคาราม ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี
ท่านเจ้าคุณพระสาสนานุรักษ์
ท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์
ท่านเจ้าคุณพระสรภาณกวี
ท่านพระครูศรีธรรมกิจ (เจือ)
ท่านพระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘

วัดสังข์กระจาย ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์
ท่านพระครูปลัดสุวิทย์

เวลา ๑๑.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๒๐ รูปฉันภัตตาหารเพล (พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป, พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๔ รูป, พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๔ รูป พระสงฆ์วัดหงส์รัตนาราม ๒ รูป)
เวลา ๑๒.๐๐ น.	กล่าวคำถวายที่บรรจุศพถาวรชนิดเดี่ยวจำนวน ๔ ที่ ซึ่งก่อสร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์และอุทิศส่วนกุศลให้แก่รองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ อมาตยกุล) หม่อมหลวงเปล่ง ชำนาญชนประมวญ (อิศรางกูร) และนางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล ให้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดอนงคาราม แล้วถวายเงินสดจำนวนหนึ่งหมื่นบาทเป็นค่าก่อสร้างแก่ท่านเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม ตามที่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้ตั้งปนิธานแจ้งความประสงค์ที่จะร่วมในการก่อสร้างที่บรรจุศพนี้ไว้ตั้งแต่ก่อนป่วยหนัก และถึงแก่กรรม พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุลศพ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ทั้งนั้นอนุโมทนา
เวลา ๑๓.๓๐ น.	ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ แล้วพระสงฆ์วัดอนงคาราม ๔ รูปสวดธรรมบรรยาย พระสงฆ์ ๕ รูปบังสุกุลศพ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์และเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม
เวลา ๑๕.๓๐ น.	ปิดศพ

จากนี้คงดำเนินการถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์เป็นการประจำในทุกเสาร์ซึ่งเป็นวันครบรอบถึงแก่กรรม ในเวลา ๐๗.๐๐ น. ณ ศาลาวัดสังข์กระจาย ต่อไปจนถึงวันรับพระราชทานเพลิง ในวันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

พระธรรมเทศนาอัตตกถา

พระเทพสุธี วัดอนงคาราม

แสดงในงานบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร

ศพ นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล

วันอาทิตย์ที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

ณ วัดสังข์กระจาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา รกฺเขยฺย นํ สุรกฺขิตํ

ติณฺณมญฺญตรํ ยามํ ปฏิชคฺเคยฺย ปณฺฑิโตติ ฯ

บัดนี้จักได้แสดงพระธรรมเทศนาในอัตตกถา พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาบารมีเพิ่มพูนกุศลบุญราศีทักขิณานุปทานกิจ ซึ่งนาวาเอก ประมวญ อมาตยกุล พร้อมด้วยภรรยาบุตรธิดาและน้องตลอดทั้งญาติมิตร ได้พากันมาบำเพ็ญทักขิณานุปทานกิจ อุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ผู้เป็นพี่สาวที่ได้ล่วงลับไปแล้วนั้น และวันนี้ก็เป็นวันปัญญาสมวารครบรอบ ๕๐ วันนับแต่วันที่คุณครูอุไรวรรณได้ถึงแก่กรรมมา โดยฐานเป็นกตัญญูกตเวทิตาและอปจายนปฏิบัติตามธรรมของพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนา อันชอบด้วยพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในติโรกุฑฑะสูตรว่า เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ เป็นอาทิความว่า นรชาติสาธุชนผู้ตั้งตนอยู่ในคำสอนของอริยบัณฑิต มาอนุสรณ์ถึงอุปการสมบัติคุณความดีที่ท่านผู้ได้ละไปจากโลกนี้ได้กระทำแก่ตนไว้ในกาลก่อน พึงบำเพ็ญกุศลอุทิศส่งไปให้แก่เปตชนผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น นี้ก็เป็นประเพณีของบัณฑิตผู้ตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรมสัมมาปฏิบัติ เพราะคุณครูอุไรวรรณผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือนบิดาและมารดาของพวกน้อง ๆ ข้อนี้จะเห็นได้จากคำรำพรรณของนายจุลลบาลน้องชายของมหาบาลในพระธรรมบทปฐมภาค ตอนที่ว่าด้วยนายมหาบาลอำลาน้องชายจะไปบวช นายจุลลบาลได้

วิงวอนพี่ชายว่า น้องจะไม่ยอมให้พี่บวชเพราะเมื่อคุณพ่อและคุณแม่ตายไปแล้ว น้องก็ได้พี่เป็นที่พึ่งแทนคุณพ่อและคุณแม่ และมหาบาลก็ไม่เชื่อฟังได้มอบทรัพย์มรดกทั้งหมดทั้งที่มีวิญญาณและหาวิญญาณมิได้ให้น้องชายปกครองต่อไป เพราะทรัพย์มรดกเป็นเครื่องอาศัยได้ก็แต่เวลาที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น คนเราจะหวงแหนปกครองไว้ไม่ให้เป็นอันตรธานไป ก็ชั่วเวลาที่เจ้าของยังมีชีวิตอยู่ เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็เอาอะไรไปไม่ได้ จำเป็นจะต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป บุคคลอื่นมายึดถือกรรมสิทธิ์ปกครองต่อไป ด้วยการแบ่งปันกันโดยชอบธรรมบ้าง ด้วยการแย่งชิงกันบ้าง เอาทรัพย์สมบัติของคนอื่นไปได้ก็ดี เมื่อถึงคราวความตายมาถึงตนเข้าบ้าง ก็เอาอะไรไปไม่ได้สักสิ่งสักอย่างเหมือนกัน ผลสุดท้ายก็ต้องทิ้งทับถมไว้กับแผ่นดิน เมื่อความตายมาถึงเข้า ญาติพี่น้องพวกพ้องเผ่าพันธุ์ก็ช่วยเหลือไม่ได้ เพราะความตายเป็นภัยที่น่ากลัวอย่างยิ่ง

ฉะนั้น บัณฑิตเมื่อทราบอำนาจประโยชน์เนื้อความอย่างนี้แล้ว พึงประคับประคองตนไว้ในฐานะที่ดี อย่าได้ทำตนของตนให้เดือดร้อนด้วยการเบียดเบียนตน มีการนำตนเข้าไปในทางหายนะ เช่น การดื่มสุราเมรัยและยาเสพติดให้โทษเป็นต้น และการเบียดเบียนบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนด้วยการกระทำของตน ด้วยการพูดคำเท็จและคำส่อเสียดคนอื่น เมื่อบุคคลมาละเว้นเสียได้เช่นนี้ ก็จักได้ชื่อว่าตนเป็นที่รักของตน และได้ชื่อว่าได้ประคับประคองตนไว้เป็นอย่างดี ตนในที่นี้ท่านหมายเอาสภาพที่เสวยสุขและทุกข์ ได้แก่เบ็ญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ และเบ็ญจขันธ์นี้เมื่อย่นลงก็คงเป็นสองอย่างคือ เป็นรูปธรรมหนึ่ง เป็นนามธรรมหนึ่ง รูปคงเป็นรูปอย่างเดิมหมายเอาสิ่งที่เรามองเห็นด้วยนัยน์ตา เช่น รูปคน รูปบ้านเรือนเป็นต้น อีกสี่อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ จัดเป็นนามธรรม หมายเอาสิ่งที่คนเรามองไม่เห็นด้วยนัยน์ตา มีแต่ชื่อเช่นเวทนา ความเสวยสุขเสวยทุกข์ เวลาได้รับความสุขก็รู้ว่าได้รับความสุขทางกาย ทางใจก็รู้สึกทางอารมณ์ เพราะอารมณ์ หมายเอาความยึดเหนี่ยวทางใจเช่น เราเห็นรูปที่สวยงาม จะเป็นรูปคนหรือรูปภาพต่าง ๆ เราเดินผ่านไปแล้วยังต้องหันกลับมามองดูอีก หรือผ่านไปแล้วหลายวันเรายังเอามาคิดกันอีก ถ้ารูปไม่สวยไม่งามเราก็ไม่อยากมองดู อยากจะให้ผ่านไปเสีย

โดยเร็วที่สุด เช่นเราเห็นซากศพที่เปื่อยเน่าเราก็ไม่อยากจะมองเลย นี้เรียกว่า เวทนา เกิดขึ้นในทางอารมณ์เสวยสุขและทุกข์ แต่มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ สิ่งเหล่านี้ท่านจึงจัดเป็นนาม-ธรรมมีแต่ชื่อ เช่นเราเห็นลมพัดต้นไม้แต่เราไม่เห็นตัวตนของลม ใครๆ ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าลมไม่มี แต่เรามองหาตัวตนรูปร่างหน้าตาของลมไม่ได้ฉันใด ขันธ์ทั้งสี่ก็เหมือนกัน รวมทั้งรูปธรรมนามธรรมเข้าด้วยกัน เรียกว่า อัตตาแปลว่าตัวตนบุคคล เมื่อรู้ว่าตนเป็นที่รักก็ควรรักษาตนให้ดี ในที่บางแห่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ตัวตนไม่มี เช่นตรัสไว้ในธรรมนิยามสูตรว่า สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา แปลว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ธรรมในที่นี้ก็ได้แก่เบ็ญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณนั่นเอง นี้ก็หมายความว่าอนัตตาจะไปสู่ที่ดีได้ก็ต้องอาศัยตัวอัตตาเป็นผู้ประคับประคอง ท่านพระอรรถกถาจารย์แสดงการประคับประคองตนไว้สามวิธีด้วยกัน คือ บุรุษผู้เป็นบัณฑิตเมื่อไม่สามารถที่จะรักษาตัวไว้ได้ในวัยทั้งสาม คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย ก็ให้ประคับประคองตัวไว้ในวัยใดวัยหนึ่ง ถ้าในปฐมวัยมัวเมาในการเล่นเพลิดเพลินไม่ได้บำเพ็ญกุศลมีการรักษาศีลและให้ทานเป็นต้น ในตอนมัชฌิมวัยก็อย่าได้เป็นผู้ประมาทให้รีบหาโอกาสบำเพ็ญกุศลจะได้เป็นที่พึ่งของตนในภายภาคหน้า การทำบุญกุศลฝากไว้ในพระพุทธศาสนา ถ้าจะเปรียบก็เหมือนบุคคลมีเงินฝากไว้ในธนาคาร เจ้าหน้าที่ธนาคารเป็นแต่ผู้รับเก็บไว้ให้ เขาออกหลักฐานไว้ให้เราเสร็จเรียบร้อยเราไปเบิกเอาเมื่อไรก็ได้ เจ้าหน้าที่รับเก็บไว้ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ของเขา ๆ รับเก็บไว้ให้เรา ฉันใด การทำบุญก็เหมือนกัน พระสงฆ์เป็นแต่ปฏิคาหกผู้รับเราไปเบิกเอาข้างหน้า บุญกุศลที่ทายกได้บำเพ็ญไว้โจรก็ขโมยเอาไปไม่ได้ ถ้าในตอนมัชฌิมวัยไม่มีโอกาสที่จะได้บำเพ็ญบุญกุศลยังขวนขวายเพื่อเลี้ยงดูภรรยาและบุตรธิดา ในตอนปัจฉิมวัยก็จงรีบหาโอกาสทำบุญกุศล เมื่อบุคคลได้ประคับประคองรักษาตัวไว้ในวัยทั้งสามดังกล่าวมาได้ชื่อว่ารักตนของตนและไม่ทำตนให้ลำบากทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คุณครูอุไรวรรณเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ประคับประคองตัวมาเป็นอย่างดีตลอดวัยทั้งสาม คือในปฐมวัย ก็ได้รับการศึกษามาเป็นอย่างดี เมื่อสำเร็จการมาแล้วก็ได้มารับหน้าที่เป็นครูอบรมกุลบุตรกุลธิดาให้เป็นพลเมืองดีของชาติ คุณความดีที่คุณครูอุไรวรรณได้ทำไว้ยังจะเป็นอนุสรณ์ของพวกน้อง ๆ และหลาน ๆ ผู้อยู่ในภายหลังอีกนาน

บุญนิธิทักษิณานุปทานกิจ ที่นาวาเอก ประมวญ อมาตยกุล พร้อมด้วยภรรยาบุตรน้อง ๆ และญาติมิตร มาบำเพ็ญเป็นปัตติทานมัยอุทิศส่งไปให้คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ผู้เป็นพี่สาวที่ได้ล่วงลับไปแล้วนั้น ถ้าวิญญาณของคุณครูอุไรวรรณสิงสถิตย์อยู่ ณ ที่ใด ๆ ขอจงได้รับอนุโมทนาเพื่อความสุขสวัสดิ์สำเร็จผลโดยสมควรแก่คตินิยมทุกประการ

ต่อนี้ไป พระสงฆ์ทั้งสี่รูปที่ท่านเจ้าภาพได้อาราธนามาจะได้สวดสรภัญญพิธีเพื่อฉลองศรัทธาของท่านเจ้าภาพ ฯ.

คำถวายที่บรรจุศพถาวรให้เป็นสาสนสมบัติ
ประจำวัดอนงคาราม นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

ขอประทานกราบนมัสการ ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี ท่านเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม

ด้วยในขณะที่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้เป็นผู้ยึดมั่นอยู่ในการเจริญทาน ศีล ภาวนา เป็นหลักประจำใจ พยายามหาทางที่จะได้บำเพ็ญกุศลทั้งทางตรงและทางอ้อมอยู่ตลอดเวลา มีจิตเป็นกุศลที่จะได้ร่วมในการบำเพ็ญทานทั้งต่อพระพุทธศาสนา ต่อพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล และต่อปุถุชนด้วยใจศรัทธา ซึ่งพระคุณเจ้าคงจะได้ทราบเป็นอย่างดีอยู่แล้ว และในโอกาสที่ท่านได้ทราบว่า ทางวัดอนงคารามจะก่อสร้างที่บรรจุศพถาวรทั้งชนิดเดี่ยวและชนิดเป็นแถว ก็ได้กราบเรียนขอบริจาคเงินร่วมในการก่อสร้างด้วยตามกำลังทรัพย์ แต่ในขณะนั้นการก่อสร้างยังมิได้เริ่มดำเนินการ เพียงแต่วางแผนงานและเตรียมการเท่านั้น แม้กระนั้นคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ก็ได้มาบอกข่าวดีอันเป็นมหากุศลนี้ให้แก่ญาติพี่น้องได้ทราบและร่วมอนุโมทนา ต่อมาได้เกิดการเจ็บป่วยลงตามสภาพของสังขารและตามกรรม จำเป็นต้องรับการรักษาพยาบาลทั้งที่บ้านและที่โรงพยาบาล จึงทำให้ห่างเหินไปบ้างจากการก่อสร้างที่บรรจุศพนี้ อย่างไรก็ตามแม้คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล จะมีอาการเจ็บป่วย สภาพร่างกายไม่เป็นปกติ ความจดจำลดน้อยเสื่อมโทรมลงไปตามลำดับก็ตาม ก็ยังได้พยายามชี้แจงและสั่งให้น้องและญาติผู้ใกล้ชิดและผู้ที่เฝ้ารักษาพยาบาลอยู่นั้นได้จัดการบำเพ็ญกุศลทั้งที่มีการผูกพันหรือตั้งจิตปรารถนาอยู่ก่อนแล้ว และที่ได้รับข่าวหรือได้รับการบิณฑบาตรเพิ่มเติม อย่าได้ทอดทิ้งถือเอาแต่การรักษาพยาบาลเป็นส่วนสำคัญแต่ถ่ายเดียว แม้ท่านจะถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็ขอให้ญาติพี่น้องจงบำเพ็ญตนให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา เรื่องนี้บรรดาพระคุณเจ้าทั้งหลายที่ให้ความเมตตากรุณาไปเยี่ยมอาการเจ็บป่วยจะทราบเป็นอย่างดี ดังนั้นการบริจาคทรัพย์เพื่อร่วมในการก่อสร้างที่บรรจุศพถาวรนี้จึงเป็นการกุศลและการบำเพ็ญทาน ที่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลได้ตั้งเจตนารมย์ของท่านอยู่เดิม มิใช่มาทราบและตั้งเรื่องขึ้นใหม่ภายหลัง

ที่ท่านถึงแก่กรรมแล้วเลย บรรดาพี่น้องและหลานของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล จึงได้กราบเรียนขอนำทรัพย์อันเป็นส่วนตัวของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลมาถวายเพื่อร่วมในการก่อสร้างที่บรรจุศพถาวรชนิดเดี่ยวจำนวน ๔ ที่เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้นหนึ่งหมื่นบาทถ้วน ซึ่งพระเดชพระคุณได้กรุณารับทราบและรับการบริจาคไว้แล้ว

บัดนี้เป็นโอกาสอันดี เนื่องในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานศพคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ครบรอบปัญญาสมวาร และต่อหน้าคณะสงฆ์ พี่น้องและหลานจึงขอถวายที่บรรจุศพถาวรชนิดเดี่ยวจำนวน ๔ ที่ไว้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดอนงคาราม พร้อมทั้งเงินสดจำนวนหนึ่งหมื่นบาท ขอพระคุณเจ้าได้กรุณาอนุโมทนารับและกรวดน้ำแผ่ส่วนกุศลให้แก่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลเพื่อผลบุญนี้จะได้ส่งเสริมให้ท่านได้ไปสู่สัมปรายภพ และอำนวยอิฐวิบากสมบัติอันดีแก่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลสมตามความประสงค์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขอประทานกราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

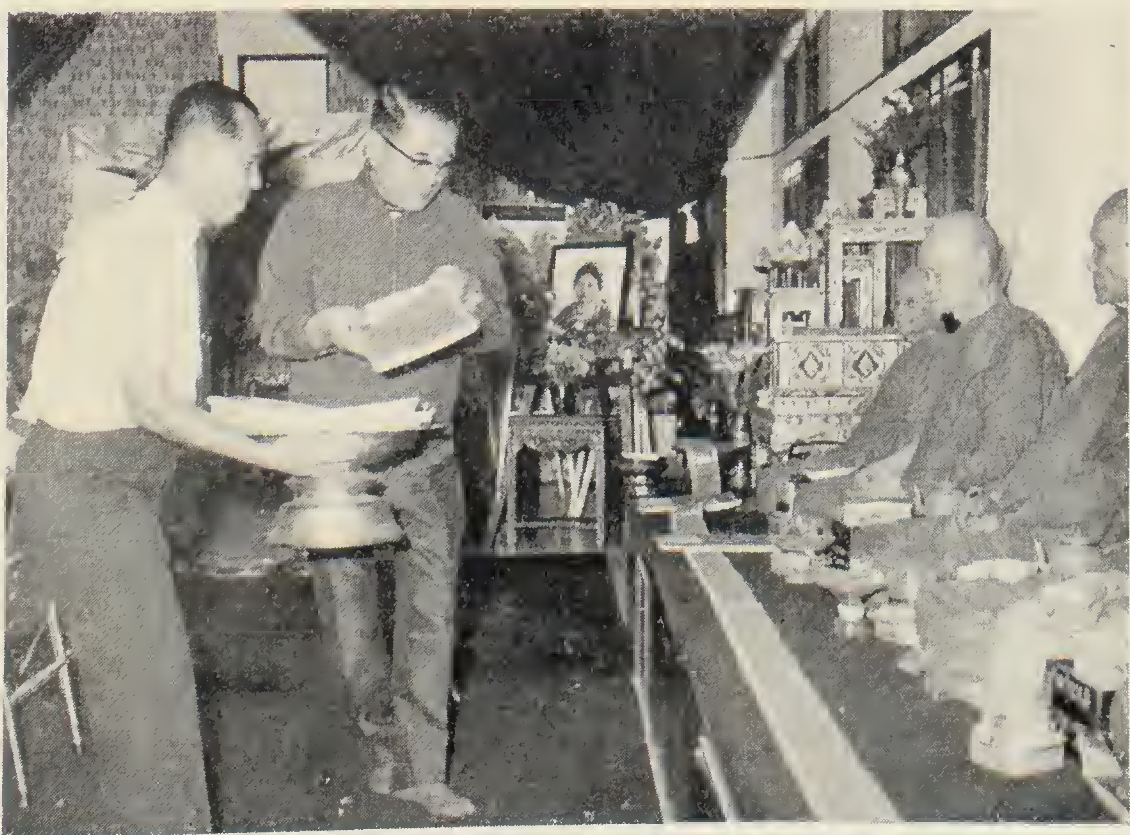
ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี แสดงพระธรรมเทศนา

ในวันบำเพ็ญกุศลครบรอบปัญญาสมวาร

บำเพ็ญ

กุศล

กำหนดการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานครบรอบสัตมวารศพ

นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ณ. ศาลาวัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๕

เวลา ๑๕.๐๐ น. เปิดศพเพื่อบำเพ็ญกุศลครบรอบสัตมวาร

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์วัดบุปผาราม ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๑๕

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ มี

วัดบุปผาราม ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ
ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี
ท่านเจ้าคุณกิตติวิมลเมธี

วัดอนงคาราม ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี
ท่านเจ้าคุณพระอุดมสุตคุณ
ท่านพระครูพิศาลวิหารคุณ
ท่านพระครูวรปรีชาญาณ
ท่านพระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘

วัดสังข์กระจาย ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์

วัดราชสิทธาราม ท่านเจ้าคุณพระสังวรกิจโกศล

เวลา ๑๑.๐๐ น. พระสงฆ์ ๒๐ รูป ฉันภัตตาหารเพล (พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป, พระสงฆ์สวดธรรมบรรยาย ๔ รูป และพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๔ รูป พระสงฆ์วัดหงส์รัตนาราม ๒ รูป)

เวลา ๑๒.๐๐ น. กล่าวคำถวายถ้วยแก้วจารึกชื่อนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล ไว้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดบุปผาราม วัดอนงคาราม วัดราชสิทธาราม และวัดสังข์กระจาย วัดละ ๑ กรุส เพื่อเป็นอนุสรณ์และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ผู้มั่นในการเจริญทาน ศีล ภาวนาตลอดมา
พระสงฆ์ ๑๐ รูป บังสุกุลศพ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ทั้งนั้นอนุโมทนา

เวลา ๑๓.๓๐ น. ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์แล้วพระสงฆ์วัดบุปผาราม ๔ รูป สวดธรรมบรรยาย พระสงฆ์ ๕ รูป บังสุกุลศพ คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์และจตุปัจจัยไทยธรรม แล้วอนุโมทนา

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๒๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๕.๓๐ น. ปิดศพ

ต่อจากนี้คงดำเนินการถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์เป็นการประจำในทุกวันเสาร์ ซึ่งเป็นวันครบรอบถึงแก่กรรมในเวลา ๐๗.๐๐ น. จนถึงวันเสาร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๑๕ โดยได้ขอรับพระราชทานเพลิงเผาศพในวันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

พระธรรมเทศนาจาตุรงคธัมมกถา

พระราชปัญญากวี วัดบุปผาราม

แสดงในงานบำเพ็ญกุศลสตมวารศพ

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล

วันจันทร์ที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

ณ วัดสังข์กระจาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ

สํมยโต เวรํ น จียติ

กุสโล ว ชหาติ ปาปกํ

ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุโตติ.

ณ บัดนี้จักแสดงพระธรรมเทศนาในจาตุรงคธัมมกถา อนุรูปแด่กุศลจริยาทักษิณานุปทานกิจที่คณะเจ้าภาพคือน้อง ๆ มีท่าน น.อ. ประมวญ อมาตยกุล ร.น. เป็นประธาน พร้อมด้วยญาติมิตรและท่านที่เคารพนับถือบำเพ็ญอุทิศแก่ คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ในการบำเพ็ญกุศลสมัยครบร้อยวันนับแต่ถึงแก่กรรมมา เป็นส่วนบูชาพิธีบุญบรรณาการ สำเร็จด้วยความกตัญญูกตเวที และความรักเคารพนับถือ ตามหน้าที่ของสัตบุรุษอนุวัติตามพระพุทธภาษิตว่า "เปตานํ ทกฺขินํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ" สัตบุรุษมาหวนระลึกถึงอุปการคุณของท่านที่ได้ทำไว้ในหนหลัง พึงบำเพ็ญกุศลทักษิณาอุทิศ เพื่อท่านผู้ล่วงลับดับขันธ์ไปแล้ว ดังนี้

คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล นั้น เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมเป็นความดีภายในหลายประการ มีอาทิความกตัญญูกตเวที ความซื่อตรงสุภาพอ่อนโยน ความอดทนและความเสียสละเป็นต้น เนื่องจากคุณธรรมความดีชั้นในจึงส่งผลให้ท่านเป็นผู้ทำความดีปรากฏเป็นอันมาก เช่นการอนุเคราะห์สงเคราะห์ญาติมิตรตลอดถึงชนทั่วไป บริจาคทรัพย์จำนวนมาก

ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และสาธารณกุศลอื่น ๆ เช่นโรงพยาบาลเป็นต้น มีเนื้อความตามพระธรรมเทศนาอัคควรเสฏฐกถา ซึ่งพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ แสดงในวันบำเพ็ญกุศลสัตตมวารแล้วนั้น

ด้วยการบำเพ็ญคุณความดีมิใช่น้อยของท่าน โดยเฉพาะคือ การบริจาคทรัพย์มาก ๆ เป็นต้น ดังกล่าวมา ปฏิปทาของท่านจึงต้องด้วยบาลีพระพุทธภาษิต ที่สมเด็จพระ-ภควันตบพิตรทรงเปล่งอุทานเพราะทรงปรารภถึงปัจฉิมบิณฑบาต ของนายจุนทะบุตรช่างทองถวายแด่พระองค์ในอวสานสมัยแห่งพระชนม์ชีพ เฉพาะหน้าพระอานนท์เถรเจ้า มีที่มาในมหาปรินิพพานสูตร ดังอัญเชิญเป็นนิเขปบทแห่งพระธรรมเทศนานี้ว่า

ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
สํมยโต เวรํ น จียติ
กุสโล ว ชหาติ ปาปกํ
ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุโตติ

แปลความตามพระบาลีเป็นภาษาไทยว่า "บุญย่อมเจริญแก่บุคคลผู้ให้ เวรย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้สำรวมผู้ฉลาดแท้แลย่อมละบาปได้ บุคคลเป็นผู้ดับทุกข์สิ้นเชิงเพราะความสิ้นไปแห่งราคะ โทสะและโมหะ" ดังนี้จะพรรณาเนื้อความเป็นลำดับไป

พระพุทธอุทานภาษิตข้อว่า "ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ บุญย่อมเจริญแก่ผู้ให้" ผู้ให้หมายถึงความประกอบพร้อมแห่งองค์ ๓ คือ สิ่งของที่สมควรให้ ๑ เจตนาชอบมุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ๑ กิริยาที่มอบให้ ๑ ความพร้อมแห่งองค์ ๓ นี้ มีในท่านผู้ใดท่านผู้นั้นชื่อว่า ผู้ให้

คำว่า บุญ โดยปริยายหนึ่ง มีอธิบายเป็น ๔ ประการ คือ

๑. บุญสมุหทัย บ่อเกิดของบุญ ได้แก่ อโลภะ ความไม่โลภ คือเจตนาที่จะเสียสละ ๑ อโทสะ ความไม่ประทุษร้าย คือ เมตตากรุณา ๑ อโมหะ ความไม่หลง คือสติปัญญา ๑

๒. บุญกิริยาวัตถุ ที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญมี ๑๐ อย่าง คือ

(๑)	ทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
(๒)	สีลมัย	บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
(๓)	ภาวนามัย	บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
(๔)	อปจายนมัย	บุญสำเร็จด้วยการประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
(๕)	เวยยาวัจมัย	บุญสำเร็จด้วยการช่วยขวนขวายในกิจที่ชอบ
(๖)	ปัตติทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
(๗)	ปัตตานุโมทนามัย	บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
(๘)	ธัมมัสวนมัย	บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
(๙)	ธัมมเทสนามัย	บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
(๑๐)	ทิฏฐุชุกัม	ความทำความเห็นให้ตรง

ทั้ง ๑๐ อย่างนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ หมายความว่า ผู้จะทำบุญต้องทำตามหลักบุญกิริยาวัตถุที่กล่าวนี้ ถ้าทำนอกไปจากนี้ก็ไม่ชื่อว่าทำบุญ

อนึ่ง ผู้เข้าใจในการบำเพ็ญบุญลึกซึ้งแม้ทำเพียงบุญอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นประธาน เช่น บริจาคทานเป็นต้น ย่อมเป็นอันได้บำเพ็ญบุญอีก ๙ อย่างในคราวเดียวกันด้วย

๓. บุญเขต เนื้อนาบุญ โดยตรงได้แก่พระอริยบุคคล ๔ คู่ ๘ จำพวก คือ

ท่านผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค	โสดาปัตติผล	คู่ ๑
ท่านผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามิมรรค	สกทาคามิผล	คู่ ๑
ท่านผู้ตั้งอยู่ในอนาคามิมรรค	อนาคามิผล	คู่ ๑
ท่านผู้ตั้งอยู่ในอรหัตมรรค	อรหัตผล	คู่ ๑

พระอริยบุคคล ๔ คู่ ๘ จำพวกเหล่านี้ จัดเป็นเนื้อนาบุญอย่างเยี่ยมยอด ผู้ได้บำเพ็ญบุญต่อพระอริยบุคคลดังกล่าว โดยที่ท่านเพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ ยังมิได้รับบิณฑบาตของผู้ใด ย่อมประสบผลบุญอย่างประเสริฐทันตาเห็น ดังเช่น นายปุณณะผู้เป็นทาส ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ถึงซึ่งสมบัติใหญ่ ได้เป็นมหาเศรษฐีในวันนั้น เป็นต้น

ส่วนท่านผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบตามศีล สมาธิ ปัญญา แม้ยังมิได้บรรลุโลกุตรมรรคโลกุตรผล หรือการบำเพ็ญกุศลที่เป็นสาธารณอย่างอื่น เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล หรือถนนเป็นต้น เห็นควรสงเคราะห์เข้าเป็นบุญเขตโดยอ้อม

๔. บุญวิบาก ผลของบุญ ผลของบุญนั้นพึงทราบตามนัยพระพุทธภาษิต ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน นิธิกัณฑสูตรว่า

เอส เทวมนุสฺสานํ สพฺพกามทโท นิธิ
ยํ ยํ เทวาภิปตฺเถนฺติ สพฺพเมเตน ลพฺภติ

บุญนิธินั้น ให้สิ่งที่ต้องการทุกอย่าง แก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทพดาและมนุษย์ทั้งหลายปรารถนานักซึ่งผลใด ๆ ผลนั้น ๆ ทั้งหมด อันตนย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อทรงแสดงให้ทราบว่า ผลที่เทพดาและมนุษย์ปรารถนานักนั้นคืออะไร จึงได้ตรัสพระคาถาต่อไปว่า

สุวณฺณตา สุสรตา สุสณฺฐานํ สุรูปตา
อาธิปจฺจํ ปริวาโร สพฺพเมเตน ลพฺภติ

ความเป็นผู้มีผิวพรรณงาม ความเป็นผู้มีเสียงเพราะ ความเป็นผู้มีทรวดทรงดี ความเป็นผู้มีรูปสวย ความเป็นใหญ่ยิ่ง ความเป็นผู้มีบริวาร อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

ปเทสรชฺชํ อิสฺสริยํ จกฺกวตฺติ สุขํ ปิยํ
เทวรชฺชมฺปิ ทิพฺเพสุ สพฺพเมเตน ลพฺภติ

ความเป็นพระราชาเฉพาะประเทศ ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ สุขของพระเจ้าจักรพรรดิอันพึงใจ ความเป็นพระราชาแห่งเทพดาในทิพยกายทั้งหลาย อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

มานุสิกา จ สมฺปตฺติ เทวโลเก จ ยา รติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ สพฺพเมเตน ลพฺภติ

สมบัติเป็นของมนุษย์ด้วย สมบัติอันบุคคลพึงรื่นรมย์ในเทวโลกด้วย สมบัติคือพระนิพพานด้วยสมบัติทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

มิตฺตสมฺปทมาคมฺม โยนิโส เจ ปยุญฺชโต
วิชฺชาวิมุตฺติวสีภาโว สพฺพเมเตน ลพฺภติ

ความที่อาศัยคุณเครื่องถึงพร้อมคือมิตรแล้ว ถ้าประกอบโดยอุบายที่ชอบ เป็นผู้ชำนาญในวิชชาและวิมุติ อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

ปฏิสมฺภิทา วิโมกฺขา จ ยา จ สาวกปารมี
ปจฺเจกโพธิ พุทฺธภูมิ สพฺพเมเตน ลพฺภติ

ปฏิสัมภิทา และวิโมกข์ และสาวกบารมีญาณ ปัจเจกโพธิญาณ พุทธภูมิ อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

บุญตามที่พรรณนามานี้ย่อมเจริญแก่ผู้ให้ เพราะผู้ให้เมื่อให้ด้วยเจตนาชอบ คือด้วยอำนาจความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา และความรู้อำนาจแห่งบุญบาป อันนี้เป็นบุญสมุหทัย ของที่ให้เป็นของที่สมควรเช่นข้าว น้ำ ที่อยู่อาศัย ยาแก้โรค เป็นต้น ไม่ใช่ของที่ไม่สมควรเช่น อาวุธ ยาพิษ หรือสัตว์เป็น ๆ เพื่อฆ่าเป็นอาหารเป็นต้น เมื่อได้ให้แก่ท่านผู้ทรงศีลเป็นต้น ก็สำเร็จเป็นบุญเขต กิริยาที่ทำสำเร็จเป็นบุญกิริยาวัตถุส่วนทานมัย หากมีความเข้าใจลึกซึ้ง แม้บำเพ็ญทานเพียงอย่างเดียว ก็เป็นอันได้บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุอีก ๙ อย่างครบด้วย (ท่านผู้ปรารถนาความเข้าใจโดยตลอดว่า บำเพ็ญทานอย่างเดียว ชื่อว่าได้บำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุครบทั้ง ๑๐ ประการอย่างไร ขอได้อ่านพระธรรมเทศนาอัคควรเสฏฐกถาของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการในเล่มนี้) บุญที่บุคคลกระทำแล้วย่อมอำนวยผลอันพึงใจปรารถนาต่าง ๆ ให้สำเร็จเป็นบุญวิบาก บุญจึงชื่อว่าย่อมเจริญแก่ผู้ให้ด้วยประการฉะนี้

บุคคลผู้มีอัธยาศัยเปี่ยมด้วยความเสียสละ สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิดให้แก่ผู้อื่นมาก ๆ ด้วยอำนาจเมตตากรุณาและความหยั่งรู้ผลแห่งบุญบาปแท้จริง ย่อมทำให้เกิดคุณธรรมประการที่สอง คือความสำรวม ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดเวรขึ้น ตามพระพุทธอุทานภาษิตในบาทพระคาถาที่ ๒ ว่า

"สํมยโต เวรํ น จียติ
เวรย่อมไม่มีแก่ผู้สำรวม ดังนี้"

ผู้สำรวมนั้น ได้แก่ผู้สำรวมกาย คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดประเวณีเกี่ยวกับคู่ครอง (อย่างสูงก็ประพฤติพรหมจรรย์) สำรวมวาจา คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดยุงให้คนทั้งหลายเกลียดชังทะเลาะวิวาทกัน ไม่พูดคำหยาบคายต่าง ๆ ไม่พูดคำเพ้อเจ้อ พูดแต่คำสัตย์จริง คำสมัครสมานสามัคคี คำไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีประโยชน์ สำรวมใจคือระวังใจไม่ให้โลภ ไม่ให้มีพยาบาท และไม่ให้มีความเห็นผิดอย่างสูงถึงระวังใจไม่ให้มีอภิชฌาและโทมนัส ด้วยมีสติสัมปชัญญะอยู่เป็นปกติ

ผู้มีความสำรวมอยู่ได้เสมอดังนี้ เวรย่อมจะมีไม่ได้เลย เพราะเวรคือความผูกใจเจ็บ ที่จะก่ออนัตถพินาศแก่กันและกันนั้น จะมีได้ก็เพราะประพฤติผิดต่อกัน เช่นฆ่ากัน ลักขโมยกัน ล่วงละเมิดบุตรสามีภริยากัน พูดเท็จใส่ร้ายกันเป็นต้น แต่ผู้มีความสำรวมกายวาจาใจอยู่ประจำอัธยาศัยย่อมไม่ประพฤติในสิ่งที่จะก่อให้เกิดเวรนี้เลย ฉะนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ทรงอุทานว่า "เวรย่อมไม่มีแก่ผู้สำรวม" ดังนี้

อันท่านผู้ประพฤติกุศลธรรมด้วยความสำรวมเป็นปกติสม่ำเสมอดังนี้ ใจย่อมจะสงบตั้งมั่นด้วยอำนาจแห่งศีลและสมาธิ ใจที่สงบตั้งมั่นเป็นสมาธิย่อมทำให้เกิดปัญญาอันเฉียบแหลม จนถึงละบาปมลทินใจได้ ทำให้ท่านผู้ประพฤติธรรมเกิดคุณธรรมประการที่ ๓ ตามพระพุทธอุทานภาษิตว่า

"กุสโล จ ชหาติ บาปกํ
ผู้ฉลาดแท้และย่อมละบาปได้ ดังนี้"

คำว่า "ผู้ฉลาดแท้แล" ซึ่งแปลมาจากคำบาลีว่า "กุสโล ว" นั้น หมายท่านผู้มีปัญญาในทางธรรมตามพระพุทธภาษิตในเสขพลสูตรว่า "อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา" แปลความว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในพระศาสนานี้ เป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มาตามพร้อมด้วยปัญญาอันหยั่งเห็นความเกิดดับ เป็นปัญญาที่ทำให้ไกลจากกิเลส เป็นปัญญาที่ชำแรกกิเลส เป็นปัญญาที่ทำให้ถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบ" ดังนี้

ท่านผู้มีปัญญาดังกล่าวนี้ชื่อว่ารู้ฉลาดแท้ จึงทำให้ท่านละบาปภายในอันเป็นมลทินของใจ คือ ความโกรธ ความลบหลู่บุญคุณของท่าน ความริษยา ความตระหนี่ ความเจ้าเล่ห์ ความโอ้อวด ความปรารถนาอันลามกบาปของใจเหล่านี้ท่านผู้ฉลาดแท้ย่อมละได้ เพราะท่านพิจารณาเห็นโทษของกิเลสมลทินต่าง ๆ นี้โดยประจักษ์เหมือนท่านผู้รู้ชัดว่า ก้อนเหล็กที่เผาไฟจนแดงเป็นของร้อนย่อมไม่จับก้อนเหล็กนั้น เหตุฉะนี้ สมเด็จพระชินสีห์จึงได้ทรงเปล่งพระอุทานว่า "ผู้ฉลาดแท้แลย่อมละบาปได้"

ท่านผู้ประพฤติปฏิบัติดังพรรณนามาตั้งแต่พระพุทธอุทานภาษิตคาถาต้น คือเป็นผู้ให้ทำให้เป็นผู้เจริญด้วยบุญสำเร็จเป็นผู้บำเพ็ญทาน ส่งผลให้เป็นผู้สำรวมทำให้เป็นผู้ไม่มีเวรสำเร็จเป็นผู้รักษาศีลและอบรมสมาธิ ส่งผลให้เป็นผู้ฉลาดแท้ คือมีปัญญาทำให้ละบาปอันเป็นมลทินของใจได้ สำเร็จเป็นผู้มีปัญญา ผู้ปฏิบัติตามพระพุทธอุทานภาษิตนี้ จึงเป็นผู้ประพฤติตามศีลสมาธิและปัญญานั่นเอง ศีลสมาธิและปัญญานี้ก็มิใช่อื่น คือทางอันประเสริฐประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ พูดชอบ ทำชอบ เลี้ยงชีวิตชอบ เพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ศีลสมาธิปัญญาที่บุคคลอบรมประพฤติปฏิบัติให้สูงขึ้น ประณีตขึ้นโดยลำดับ จนเป็นมัคสมังคีความพร้อมเพรียงแห่งองค์มรรค สำเร็จเป็นสีลวิสุทธิ ความหมดจดแห่งศีล จิตตวิสุทธิ ความหมดจดแห่งจิต ทิฏฐิวิสุทธิ ความหมดจดแห่งความเห็นคือเห็นพระไตรลักษณ์อย่างแจ้งชัด กังขาวิตรณวิสุทธิ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย คือหมดความสงสัยในเรื่องการสืบภพชาติ มัคคามัคคญาณทัสนวิสุทธิ

ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องรู้ว่าทางและมิใช่ทาง คือไม่หลงในคุณวิเศษบางอย่าง เช่น ความสุขอย่างประณีตสุขุมกว่าปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นเป็นต้นว่า เป็นโลกุตรมรรคโลกุตรผล ปฏิปทาญาณทัสนวิสุทธิ ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องเห็นทางปฏิบัติ คือวิปัสนาญาณ ๙ แต่นั้นก็เป็นญาณทัสนวิสุทธิ ความหมดจดแห่งญาณทัสนะ คือปัญญาอันแหลมคมประดุจวชิราวุธ ประหารกิเลสคือ ราคะโทสะโมหะได้เด็ดขาดเป็นสมุทเฉทปหาน ได้สำเร็จโลกุตร-มรรคโลกุตรผลตั้งต้นแต่เป็นพระโสดาบันจนถึงเป็นพระอรหันต์ เมื่อเป็นพระอรหันต์ท่านได้ชื่อว่าเป็นผู้ดับทุกข์สิ้นเชิง เพราะราคะโทสะโมหะหมดสิ้นไม่มีส่วนเหลือ เหตุนี้ สมเด็จ-พระชินสีห์พุทธเจ้า จึงได้ทรงเปล่งพระพุทธอุทานภาษิตคาถาที่ ๔ ว่า

"ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุโต

บุคคลเป็นผู้ดับทุกข์สิ้นเชิง เพราะความสิ้นไปแห่งราคะโทสะและโมหะ" ดังนี้

คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ท่านเป็นผู้มากไปด้วยการบริจาคทาน บุญจึงเจริญแก่ท่าน ท่านเป็นผู้สำรวมกายวาจาใจให้เป็น กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต แม้มีผู้ทำความผิดบางประการให้ก็ไม่จองเวรตอบ จึงทำให้ท่านเป็นผู้ไม่มีเวร เพราะอัธยาศัยที่เสียสละอดทนสุจริตมีเมตตากรุณา จึงทำให้ท่านเป็นผู้มีความฉลาดแท้ คือปัญญาหยั่งรู้บุญบาปและผลของบุญบาป ท่านจึงละบาปภายในมีความตระหนี่เป็นต้นได้ ส่วนข้อสุดท้ายคือความดับทุกข์สิ้นเชิงได้แก่พระนิพพาน แม้ท่านจะมิได้มิถึงในชาตินี้ แต่กำลังแห่งความประพฤติชอบ คือความเป็นผู้เสียสละ ความสำรวมและความฉลาดในธรรม ย่อมส่งผลให้เป็นผู้ดับทุกข์สิ้นเชิงโดยลำดับ จึงชื่อว่า คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล เป็นผู้ปฏิบัติในองค์ธรรม ๓ ประการ เบื้องต้น คือ เป็นผู้ให้ เป็นผู้สำรวม เป็นผู้ฉลาดในธรรม ซึ่งจะเป็นธรรมานุภาพอันประเสริฐ ให้ท่านได้บรรลุพระนิพพานอันเป็นความดับทุกข์สิ้นเชิงในภพชาติต่อไป ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่ ๔ รวมเป็นองค์ธรรมที่ปรากฏในผู้ปฏิบัติทำให้ประกอบด้วยคุณ ๔ ประการ คือ ผู้ให้ ผู้สำรวม ผู้ฉลาด และผู้ดับทุกข์สิ้นเชิง รวมเป็นจาตุรงคธรรมสมตามพระพุทธอุทานภาษิตเบื้องต้นว่า

ททโต ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
สํมยโต เวรํ น จียติ
กุสโล ว ชหาติ ปาปกํ
ราคโทสโมหกฺขยา นิพฺพุโตติ

แปลความว่า บุญย่อมเจริญแก่บุคคลผู้ให้ เวรย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้สำรวม ผู้ฉลาดแท้แลย่อมละบาปได้ บุคคลเป็นผู้ดับทุกข์สิ้นเชิง เพราะความสิ้นไปแห่งราคะโทสะและโมหะ มีเนื้อความดังพรรณนามาด้วย ประการฉะนี้

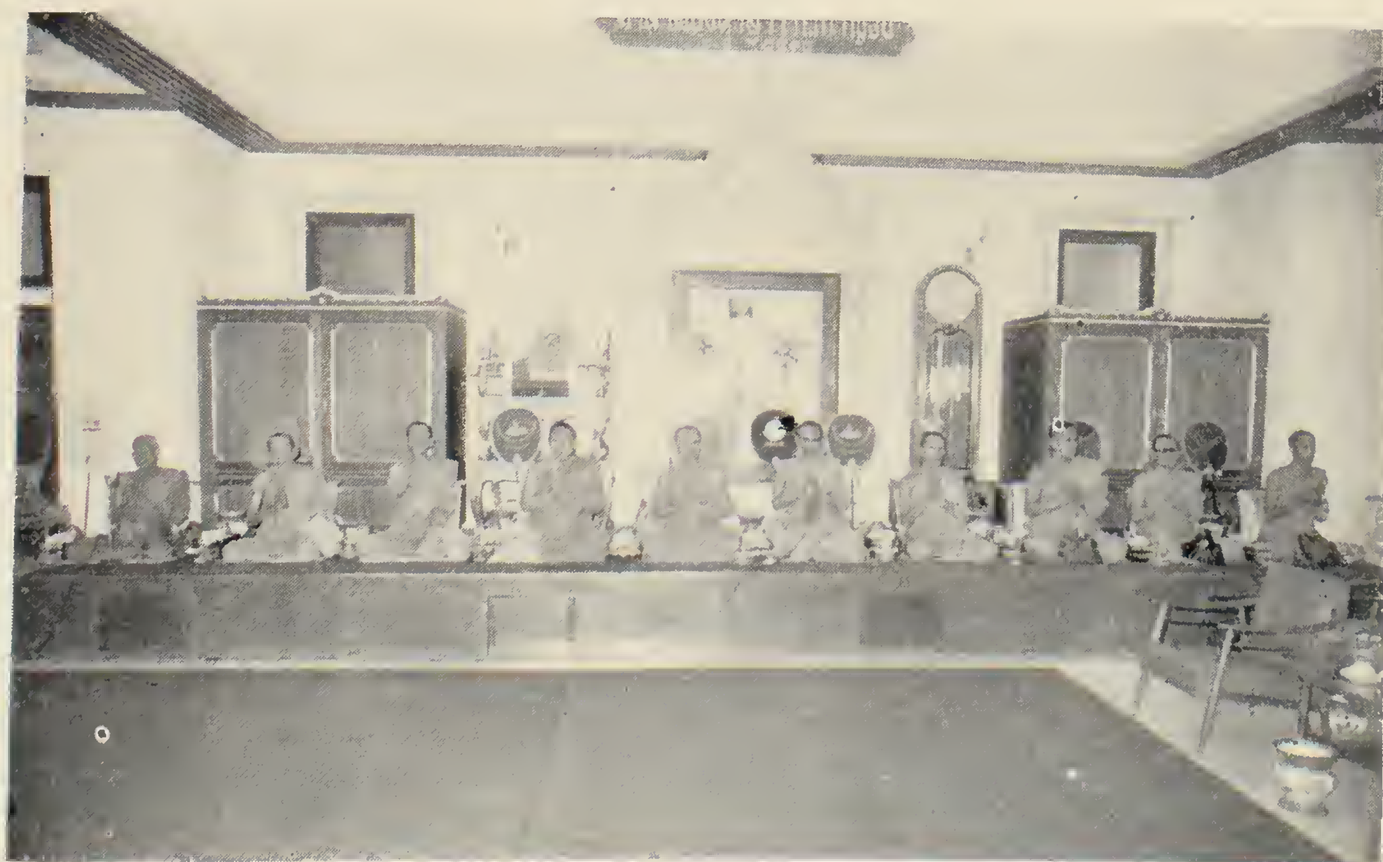
ขอกุศลบุญราศีทักษิณานุปทานกิจ ซึ่งคณะเจ้าภาพคือน้อง ๆ มีท่าน น.อ. ประมวญ อมาตยกุล ร.น. เป็นประธาน พร้อมญาติมิตรและท่านที่รักเคารพนับถือ ได้สามัคคีร่วมกันบำเพ็ญอุทิศเป็นบุญบรรณาการแด่คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ด้วยความกตัญญูกตเวทีและความรักเคารพนับถือ เมื่อท่านได้ทราบด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่งแล้ว ขอได้อนุโมทนาเพื่อสำเร็จอิฏฐวิบากสมบัติเป็นที่ฟูใจเพิ่มพูนความสุขยิ่ง ๆ แก่ท่านกระทั่งถึงอมตสุข สมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ

แสดงพระธรรมเทศนาใน จาตุรงคธัมมกถา ประดับปัญญาบารมี พอสมควรแก่เวลาด้วยประการ ฉะนี้

ในอาวสานแห่งพระธรรมเทศนา พระสงฆ์จตุรวรรค จักได้สวดพระคาถาธรรมบรรยาย เพื่อเพิ่มพูนอัปมาทธรรมแก่สมาคม สมควรแก่กาลนิยมสืบต่อไป ณ บัดนี้.

ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี แสดงพระธรรมเทศนา

การบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานครบรอบสตมวาร

กำหนดการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานในการพระราชทานเพลิงศพ

นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

ณ วัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันเสาร์ที่ ๘ เมษายน ๒๕๑๕

เวลา ๐๗.๐๐ น.	ถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๔ รูป
เวลา ๑๕.๐๐ น.	เปิดศพเพื่อบำเพ็ญกุศลและรับพระราชทานเพลิง
เวลา ๑๙.๓๐ น.	พระสงฆ์วัดอนงคาราม ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

เวลา ๐๙.๓๐ น.	พระสงฆ์วัดราชสิทธาราม ๔ รูป สวดประจำซ่าง	
เวลา ๑๐.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ มี	
	วัดบุปผาราม	ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ
		ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี
	วัดอนงคาราม	ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี
		ท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์
		ท่านเจ้าคุณพระสรภาณกวี
		ท่านพระครูศรีธรรมกิจ
		ท่านพระครูสังฆวิชัย
		ท่านพระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘
	วัดสังข์กระจาย	ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์
		ท่านพระครูปลัดสุวิทย์

เวลา ๑๑.๐๐ น.	นิมนต์พระสงฆ์ ๒๒ รูป ฉันภัตตาหารเพล (พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๔ รูป, พระสงฆ์สวดธรรมบรรยาย ๔ รูป และพระสงฆ์สวดประจำซ่าง ๔ รูป)
เวลา ๑๒.๐๐ น.	กล่าวถวายอาสนะสงฆ์ซึ่งทำด้วยหนังให้เป็นสาสนสมบัติประจำวัดบุปผาราม ๑๐ ที่ประจำวัดอนงคาราม ๑๐ ที่ และประจำวัดสังข์กระจาย ๑๐ ที่ เพื่อเป็นอานิสงส์และผลบุญแก่คุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล ที่ยึดมั่นในการเจริญทาน ศีล ภาวนา พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์บังสุกุล แล้วถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม
เวลา ๑๒.๓๐ น.	พระสงฆ์วัดราชสิทธาราม ๔ รูป สวดประจำซ่าง
เวลา ๑๓.๐๐ น.	ท่านพระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘ แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ แล้วพระสงฆ์วัดอนงคาราม ๔ รูป สวดธรรมบรรยาย พระสงฆ์ทั้ง ๕ รูปบังสุกุล แล้วถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์และจตุปัจจัยไทยธรรม
เวลา ๑๔.๓๐ น.	พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๒๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
เวลา ๑๕.๐๐ น.	เชิญศพคุณ อุไรวรรณ อมาตยกุล จากศาลามาตั้งบนจิตกาธาร โดยนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดสังข์กระจายนำศพ แล้วพระสงฆ์วัดราชสิทธาราม ๔ รูป สวดประจำซ่าง
เวลา ๑๖.๓๐ น.	พระราชทานเพลิงศพ นางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม. พระสงฆ์วัดราชสิทธาราม ๔ รูป สวดหน้าไฟ

วันจันทร์ที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๑๕

เวลา ๐๘.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์วัดสังข์กระจาย ๔ รูปบังสุกุลอัฏฐิ ณ บริเวณจิตกาธาร แล้วเก็บอัฏฐิและเชิญมาตั้งสักการะบูชาไว้ที่บ้านเชิงสะพานเจริญพาสน์ก่อน เพื่อเตรียมการบรรจุทำบุญอัฏฐิ และทำบุญสงกรานต์ ณ ศาลาโชติ เปล่ง อนุสรณ์ วัดสังข์กระจายในวันเสาร์ที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๑๕ ต่อไป

ปุญญนันทนกถา

พระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘ วัดอนงคาราม นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

แสดงในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล

วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

อิธ มนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ
ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโตติ.

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในปุญญนันทนกถา อนุโมทนาการบำเพ็ญกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นวันกำหนดพระราชทานเพลิงศพคุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ซึ่งคณะเจ้าภาพมี น.อ. (พิเศษ) ประมวญ อมาตยกุล ร.น. เป็นประธาน พร้อมด้วยญาติมิตรและวิสสาสิกชน มีสมานฉันท์ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศกัลปนาผล ด้วยอปจายนธรรม การเคารพสักการะ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้วยสังคหธรรม การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ตามสถานะของท่านผู้บำเพ็ญนั้น ๆ อันนับเข้าในวิสัยของสัปบุรุษ

คุณครู ฯ เมื่อยังดำรงชีวิต ได้ประกอบกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านทั้งทางคดีโลกและคดีธรรมด้วยดีตลอดมา ได้บริจาคทรัพย์เกื้อกูลพระพุทธศาสนาด้วยศรัทธาเลื่อมใส บำเพ็ญญาติธรรม การสงเคราะห์ญาติ บำเพ็ญมิตรธรรม การสงเคราะห์มิตรสหาย ตลอดถึงวิสสาสิกชนคนผู้คุ้นเคย มั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรมอันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับประโยชน์ระลึกนึกถึงอยู่ไม่รู้วาย เมื่อคุณครู ฯ ได้ถึงมรณกรรมลง จึงก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจอาลัยรักอย่างสุดซึ้ง แก่ญาติมิตรทั้งที่อยู่ใกล้ชิดและอยู่ห่างไกล จะเห็นได้จากการบำเพ็ญกุศลอุทิศ กล่าวคือ จำเดิมแต่กาลที่คุณครู ฯ ถึงมรณะกรรมแล้ว ญาติมิตรทั้งบรรพชิต

และคฤหัสถ์ ได้ร่วมกันบำเพ็ญกุศลอุทิศ มีสวดพระอภิธรรม บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ปัญญาสมวาร และสตมวารโดยลำดับ ทุก ๆ วันเสาร์ได้ถวายสังฆทานอุทิศด้วยจิตเกื้อกูล ได้บำเพ็ญกุศลทั้งส่วนอามิสทานและธรรมทาน เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติคุณความดีของท่านผู้ตายให้ปรากฏ และเพื่อให้เป็นพลวปัจจัยแห่งสุขสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไปในสัมปรายภพ ซึ่งจัดเข้าในปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ และอนุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนา การบำเพ็ญกุศลอุทิศของญาติมิตรและวิสสาสิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังปรากฏแล้วนี้ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า คุณครูได้เคยบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์มาด้วยดี

อนึ่ง คุณครู ฯ เป็นผู้ที่อัธยาศัยเกื้อกูล บำเพ็ญสังคหธรรมเป็นนิตย์ สอนศิษย์ให้ได้รับวิชาความรู้ สอนให้ตั้งอยู่ในจรรยามรรยาทและข้อปฏิบัติอันดีงาม อันเป็นเหตุแห่งความเจริญ ทั้งคุณครู ฯ ก็มีจิตน้อมไปในกุศล ดำรงมั่นในศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีศีลมีกัลยาณธรรม ได้บริจาคจตุปัจจัยถวายบำรุงอุปการะพระภิกษุสงฆ์และได้สร้างถาวรวัตถุ คือ **ศาลาโชติเปล่งอนุสรณ์** ไว้ที่วัดสังข์กระจาย นครหลวงกรุงเทพธนบุรี ทั้งนี้ก็เพราะคุณครู ฯ ประกอบด้วยศรัทธาเชื่อกรรมและเชื่อผลแห่งกรรมว่า การบำเพ็ญกุศลจักอำนวยผลให้เกิดความสุขกายสบายจิต มีความประพฤติสุจริต เป็นศีลเป็นกัลยาณธรรม ด้วยเหตุที่มีปัญญารู้ผิดชอบชั่วดีและบาปบุญคุณโทษ จึงสามารถบริจาคให้สำเร็จประโยชน์แก่บุคคลอื่น และสำเร็จเป็นส่วนสาธารณะประโยชน์ และหมั่นสดับเอาใจใส่ใฝ่ศึกษาหาความรู้ทางคดีโลกและคดีธรรม บุคคลผู้บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวมานี้ ชื่อว่าทำชีวิตของตนให้มีสาระประโยชน์ คือยึดถือสาระประโยชน์ไว้ได้ แม้ตายแล้วก็ชื่อว่าไม่ตายเปล่า ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ต้องด้วยพระนิพนธ์คาถาพุทธภาษิตว่า

สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา
อาทิยติ สารมิเธว อตฺตโน

ความว่า สตรีใดเจริญด้วยศรัทธา ศีล ปัญญา จาคะ และสุตะอย่างละ ๒ ประการ ทั้งที่เป็นคดีโลกและคดีธรรม สตรีเช่นนั้นชื่อว่าเป็นอุบาสิกา ผู้มีศีล ย่อมถือเอาสาระแห่งตนไว้ได้ในโลกนี้โดยแท้ ฯ

มีอรรถาธิบายว่า อันชีวิตของบุคคลเป็นของหาสาระมิได้ เพราะจะต้องเปลี่ยนแปรไปตามกาลเวลา มีแต่ความทุกข์ยากลำบากสุดจะทนทานแก่ผู้ยึดถือสังขารว่าเป็นของตน อนึ่งชีวิตของบุคคลย่อมไม่เป็นไปได้ดังใจหวัง ไม่อยู่ในอำนาจของตน จะให้คงทนอยู่ไม่ได้ ย่อมแตกสลายไปในที่สุด หากบุคคลเกิดมาแล้วไม่บำเพ็ญประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดไว้ เมื่อถึงคราวตายก็เป็นการตายเปล่าหาสาระมิได้ เป็นชีวิตที่ไร้ค่าราคา เพราะเมื่อยังเป็นอยู่ไม่ทำประโยชน์ตนประโยชน์ท่านเอาไว้ ครั้นตายไปแล้วจะทำประโยชน์อะไรได้ ทั้งจะให้ร่างกายที่ตายแล้วแก่ใคร ๆ ก็ไม่มีใครปรารถนา ไม่มีใครต้องการ ร่างกายนั้นมีแต่จะเน่าเปื่อยผุพังไปโดยส่วนเดียว จะคงเหลืออยู่ก็แต่ความดีความชั่วเท่านั้น ถ้าทำดีที่เป็นคุณประโยชน์ไว้ แม้จะตายก็ตายอย่างมีเกียรติ ตายไป–แต่ร่างกาย ยังเหลือเกียรติคุณความดีปรากฏอยู่ ถ้าทำบาปไว้ ความชั่วก็ย่อมปรากฏ เสื่อมเสียชื่อเสียงไม่มีที่สิ้นสุด อันบาปคือความชั่วนั้นแม้มีเพียงน้อยนิดก็ติดแน่นทำให้เสียชื่อเสื่อมศักดิ์ศรีไม่มีวันจะลบเลือนหายไปได้ง่าย ๆ ดังมีคำกลอนสอนไว้ว่า

อันความชั่วมัวหมองไม่ต้องมาก
เพียงแต่กากมันต้องก็หมองศรี
ทำเพียงหนคนด่าทั้งตาปี
ตายเป็นผียังไม่พ้นคนนินทา

ที่จริงร่างกายของคนที่ตายแล้ว ถ้าจะเปรียบกับร่างกายของสัตว์ดิรัจฉานบางจำพวกแล้ว ร่างกายของสัตว์ดิรัจฉานบางจำพวกที่ตายแล้วใช้ประโยชน์ได้ดีกว่า เช่นช้างม้าโคกระบือเป็นอาทิ ยังนำเอาอวัยวะบางส่วนมาทำประโยชน์ได้ ทำเป็นเครื่องประดับสวย ๆ งาม ๆ ก็ได้ ขายก็มีราคาสูง เช่นงาช้างเป็นของมีราคาสูง แม้แต่เนื้อหนังและขนโดยที่สุดกระดูกก็ยังใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ส่วนร่างกายของมนุษย์ที่ตายแล้วหาส่วนที่เป็นประโยชน์ได้โดยยาก นอกจากชั่วดีแล้วไม่มีอะไรเหลือ ข้อนี้มีคำประพันธ์กล่าวไว้ว่า

พฤษภกาสร อิกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา ฯ

แต่เมื่อบุคคลประกอบไปด้วยศรัทธา เชื่อกรรมและเชื่อผลของกรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีเป็นเหตุแห่งความสุข ทำชั่วเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ละเลิกความชั่วทำแต่ความดี ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ชอบประกอบอาชีพที่เป็นสุจริต มีกายวาจาจิตบริสุทธิ์ รู้จักผิดชอบชั่วดีไม่ทำตนให้เสื่อมเสีย เลือกทำแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ อันจักอำนวยโสตถิผลพิเศษไพศาล เป็นการเชิดชูเกียรติอันดีงามให้ฟุ้งขจรทั่วทุกทิศและปรากฏเกียรติยศชื่อเสียงไปตลอดกาลนาน ยิ่งหมั่นศึกษาหมั่นสดับ ย่อมจะได้รับแนวทางแห่งการปฏิบัติดีที่ให้สำเร็จประโยชน์ทั้งทางคดีโลกและคดีธรรม ในทางคดีโลก ย่อมเป็นที่นิยมชมชอบและยกย่องนับถือของคนดีทั้งหลาย มีเกียรติคุณหอมกรุ่นตลบอบอวนฟุ้งขจรไปทั่วทุกทิศ ในทางคดีธรรมย่อมชื่อว่าดำเนินตามคลองธรรมสัมมาปฏิบัติ จัดว่าตั้งตนไว้ชอบ เช่นนี้ชื่อว่ายึดถือสาระแห่งชีวิตไว้ได้ ไม่ตายเปล่า เพราะยังเหลือคุณประโยชน์ที่ได้กระทำไว้ให้ปรากฏแก่บุคคลทั้งหลายเป็นเนตติแบบอย่างแก่อนุชนคนภายหลังจะพึงถือปฏิบัติตาม อันเป็นเหตุให้บรรลุความเจริญแห่งชีวิตสำเร็จกิจอันเป็นประโยชน์โดยเอนกประการ

คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล ขณะที่ดำรงชีวิตอยู่ นอกจากเจริญด้วยคุณสมบัติควรเป็นที่เคารพนับถือของญาติมิตรวิสสาสิกชนแล้ว ยังชื่นชมด้วยบุญกุศลที่ตนได้ทำไว้แล้วโดยประการต่าง ๆ เท่าที่ได้ทราบ เวลาเช้า คุณครู ฯ ได้ใส่บาตรเป็นกิจประจำวัน ในเทศกาลเข้าพรรษา ได้นำสักการะจตุปัจจัยไทยธรรมไปถวายพระเถรานุเถระเป็นประจำปี ปีละหลายรูป นอกจากนี้ก็ได้บำเพ็ญกุศลอื่น ๆ อีกมาก ไม่สามารถจะนำมากล่าวในที่นี้ให้ถี่ถ้วนได้ คุณครูฯ มิได้เบื่อหน่ายในการบำเพ็ญกุศล มีความชื่นชมโสมนัสในบุญกุศลตลอดมาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ดังจะเห็นได้เมื่อคุณครู ฯ กำลังป่วยหนักอยู่ที่โรงพยาบาล ได้ไปเยี่ยม คุณครูฯ พูดคุยแต่เรื่องทำบุญกุศลว่า จัดที่จัดทางสำหรับพระแล้วหรือ รีบจัดให้เรียบร้อย ประเดี๋ยว

พระจะมาแล้ว จะจัดไม่ทัน ใครไปรับพระหรือยัง ของที่จัดวางไว้ตรงโน้นเอามาถวายพระหรือเปล่า ของที่เตรียมไว้ถวายพระยกมาหรือยัง ดังนี้เป็นต้น เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า คุณครูกังวลอยู่แต่บุญกุศลฝักใฝ่อยู่แต่เรื่องบุญกุศล ชื่นชมอยู่แต่บุญกุศล เกิดความเบิกบานบรรเทิงใจอยู่ในโลกนี้ เมื่อถึงแก่กรรมแล้วย่อมชื่นบานในโลกหน้า สมด้วยพระคาถาพุทธภาษิตในธรรมบท ขุททกนิกาย ที่ได้ยกขึ้นไว้เป็นอุทเทศบทเบื้องต้นว่า

อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ นนฺทติ
ปุญฺญํ เม กตนฺติ นนฺทติ ภิยฺโย นนฺทติ สุคตึ คโต

แปลว่า ผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมชื่นบานในโลกนี้ ย่อมชื่นบานในโลกหน้า ชื่อว่าย่อมชื่นบานในโลกทั้งสอง ในโลกนี้ย่อมชื่นบานว่า ตนได้ทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติแล้ว ย่อมชื่นบานยิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนี้

จักอธิบายความแห่งพระคาถานี้โดยลำดับ คำว่าบุญ คือคุณความดีอันเกิดขึ้นในสันดานแล้วชำระจิตใจให้ใสสะอาด คือกำจัดความเศร้าหมองที่เกิดในใจให้หมดสิ้นไป บุญนั้นจำแนกเป็นสองคือ บุญที่เป็นฝ่ายเหตุประการหนึ่ง บุญที่เป็นฝ่ายผลประการหนึ่ง บุญฝ่ายเหตุ ได้แก่ข้อปฏิบัติอันบุคคลจะต้องประพฤติ ต้องปฏิบัติ ต้องทำ ต้องบำเพ็ญ ต้องเจริญ บุญฝ่ายผล ได้แก่ความสุขอันเกิดแต่บุญ เช่นความมีทรัพย์สมบัติมียศเป็นต้น ๆ อนึ่ง อโลภะ ความไม่โลภอยากได้ อโทสะ ความไม่ประทุษร้ายเบียดเบียน และอโมหะความไม่หลงผิด ชื่อว่าบุญฝ่ายเหตุ เป็นรากเง่าเป็นเบื้องต้นที่จะให้เกิดบุญอื่น ๆ มีให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนา หรือประพฤติคุณงามความดีให้เป็นประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน ชื่อว่าการบำเพ็ญบุญ การเผื่อแผ่ความสุขของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ด้วยการสละให้สิ่งของหรือด้วยการบอกศิลปวิทยาการอันปราศจากโทษ ซึ่งเรียกว่าให้อามิสเป็นทานบ้าง ให้ธรรมเป็นทานบ้าง โดยเจตนาอนุเคราะห์หรือบูชาคุณก็ตาม ชื่อว่าทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ การตั้งใจรักษาศีลฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อย สำหรับท่านที่เป็นคฤหัสถ์ ถือปฏิบัติในศีล ๕ ถ้ามีศรัทธาแก่กล้าจะรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีลประการใดประการหนึ่งก็ตาม ชื่อว่าศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล การอบรมกุศลให้เกิดให้มีขึ้นด้วยการบำเพ็ญสมถภาวนา หรือวิปัสสนาภาวนา

ด้วยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่งจนจิตสงบ เป็นอุปจารสมาธิหรืออัปปนาสมาธิโดยลำดับ จวบกระทั่งบรรลุมรรคผลตามสมควรแก่ความปฏิบัติ เรียกว่าภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยภาวนา

บุคคลมีจิตไม่โลภ โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแต่ความสุขส่วนตัว ย่อมสามารถบริจาคพัสดุสิ่งของ ๆ ตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีจิตแช่มชื่นประกอบด้วยเมตตากรุณา ย่อมสามารถบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น มีปัญญาเห็นประจักษ์ไม่รักแต่ตนทำดีแต่ตนผู้เดียว มีความคิดไกลเห็นไกลกว้างขวางออกไป ย่อมสามารถแนะนำชักชวนให้ผู้อื่นบำเพ็ญคุณงามความดี เช่นนี้ย่อมเป็นเหตุให้ได้รับความชื่นบานทั้งตนและบุคคลอื่น ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังแสดงมา

คณะเจ้าภาพมี น.อ. (พิเศษ) ประมวญ อมาตยกุล ร.น. เป็นประธาน พร้อมด้วยญาติมิตรและวิสสาสิกชน ได้ร่วมกันบำเพ็ญกุศลโดยสมานฉันท์ เพื่ออุทิศกัลปนาผลแด่คุณครู ๆ ผู้ถึงแก่กรรมล่วงลับไปแล้วด้วยกัลยาณจิตเกื้อกูลสนองคุณความดี กุศลทักษิณานี้ชื่อว่าตั้งไว้ดีแล้วในพระสงฆ์ ขอจงเป็นผลสำเร็จเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่คุณครูๆ สิ้นกาลนาน ฯ

การที่คณะเจ้าภาพ ได้มีสมานฉันท์ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ มีคุณอันควรยกย่องสรรเสริญคือ ได้ประกาศญาติธรรม การกระทำกิจที่พวกญาติพึงกระทำแก่ญาติ คือทำให้เป็นตัวอย่าง ได้แก่ให้ปรากฏแก่ชนหมู่มากประการหนึ่ง ได้กระทำการบูชาเพื่อญาติผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างสมบูรณ์บริบูรณ์ประการหนึ่ง ได้เพิ่มให้กำลังแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยการถวายอาหารมีข้าวน้ำเป็นต้น ประการหนึ่ง ได้สั่งสมบุญมิใช่น้อยด้วยการยังเจตนาเป็นเครื่องบริจาคอันมีคุณมีการอนุเคราะห์เป็นต้นให้บังเกิดประการหนึ่ง รวมเป็น ๔ ประการ ดังกล่าวมา ฯ

ในที่สุดนี้ ขอคณะเจ้าภาพจงตั้งกัลยาณจิต ประมวลบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมาทั้งสิ้นแล้ว แผ่เมตตาจิตน้อมอุทิศแก่คุณครูอุไรวรรณ อมาตยกุล เพื่อเพิ่มพูนสุขสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไปสมเจตนามัยทุกประการ แสดงพระธรรมเทศนาในปุญญนันทนกถามาพอสมควรแก่เวลา ฯ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์ ๔ รูป จักได้สวดพระธรรมคาถาโดยสรภัญญวิธี เพื่อเพิ่มพูนกุศลบุญญะราศีทักษิณานุปทาน ณ กาลบัดนี้ ฯ

ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์ ท่านผู้ให้ความกรุณาอุปการะ

พระสงฆ์ ๒๐ รูปสวดมาติกาบังสุกุลศพคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

ที่..๓๑/๑๔

บัตรอนุโมทนา

เงินค่าศาลา โชติ เปล่ง อนุสรณ์ ของ นส. อุไรวรรณ อมาตยกุล มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ จำนวน...๖๕,๐๐๐.......บาท (..........หกหมื่นห้าพันบาทถ้วน...............................) เพื่อร่วมในการบำเพ็ญกุศลบำรุงเสนาสนะของวัด ทางวัดได้รับการบริจาคของท่านไว้เรียบร้อยแล้ว

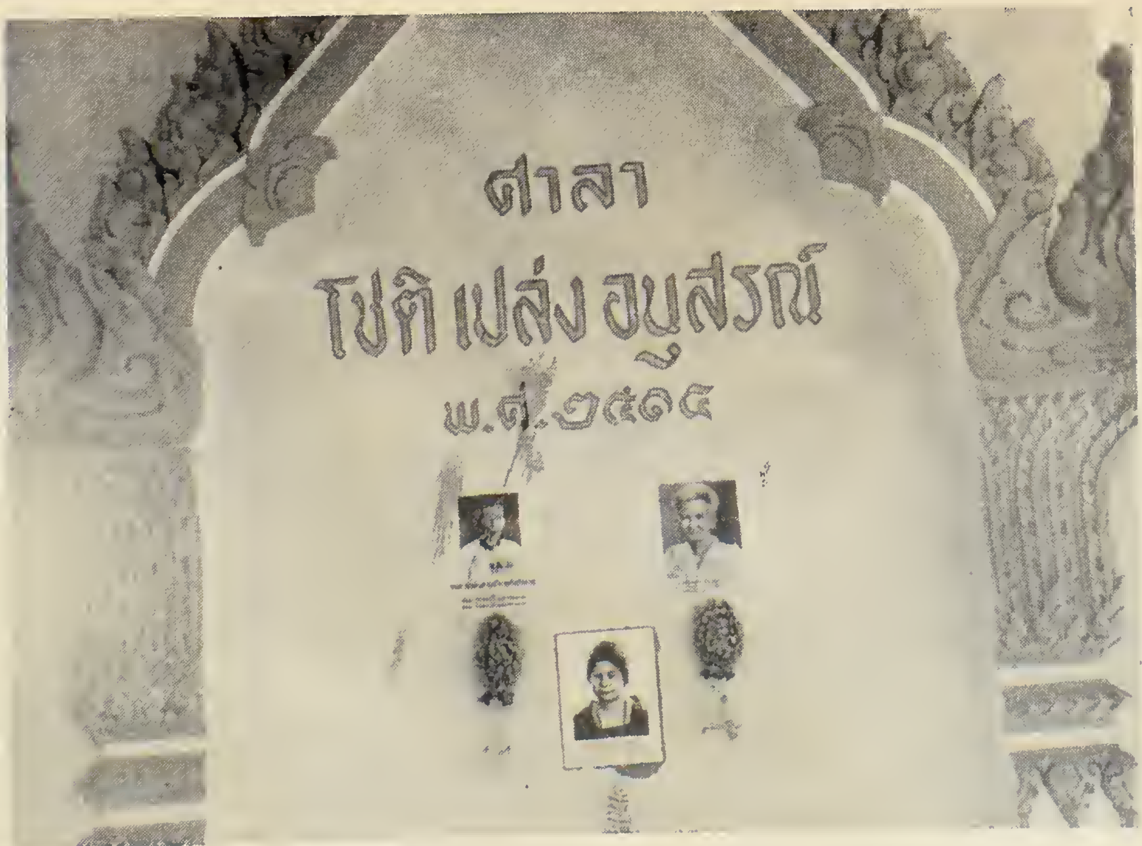
ขออนุโมทนา ด้วยอำนาจกุศลทานการบริจาคนี้ จงเป็นปัจจัยดลบรรดาลให้ท่านเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ และปราศจากภัยพิบัติ อุปัทวันตราย ทุกประการเทอญ

วันที่....๑๗......เดือน..........ตุลาคม..........พ.ศ. ๒๕๑๔......

....

เจ้าอาวาสวัดสังข์กระจาย

ศาลา โชติ เปล่ง อนุสรณ์

ซึ่งคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ก่อสร้างถวายเป็นสาสนสมบัติประจำวัดสังข์กระจาย

กำหนดการบรรจุอัฏฐิ

นางสาวอุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

การทำบุญอัฏฐิรองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ อมาตยกุล) จ.ม.,บ.ช.

หม่อมหลวงเปล่ง ชำนาญชนประมวญ และนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล บ.ม.

เนื่องในวันสงกรานต์

ณ ศาลาโชติ เปล่ง อนุสรณ์ วัดสังข์กระจาย นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันเสาร์ที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๑๕

เวลา ๐๙.๓๐ น.	เชิญอัฏฐิรองอำมาตย์เอก ขุนชำนาญชนประมวญ, หม่อมหลวง เปล่ง ชำนาญชนประมวญ และนางสาว อุไรวรรณ อมาตยกุล มาตั้งบนที่บูชา		
เวลา ๑๐.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์เพื่อความสวัสดิมงคล มี		
	วัดบุปผาราม	ท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ	
		ท่านเจ้าคุณพระราชปัญญากวี	
	วัดอนงคาราม	ท่านเจ้าคุณพระเทพสุธี	
		ท่านเจ้าคุณพระเมธีธรรมาภรณ์	
		ท่านเจ้าคุณพระสรภาณกวี	
		ท่านพระครูศรีธรรมกิจ (เจือ)	
		ท่านพระมหายิ้ม ภทฺรธมฺโม ป.ธ. ๘	
	วัดราชสิทธาราม	ท่านเจ้าคุณพระสังวรกิจโกศล	
	วัดสังข์กระจาย	ท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์	
		ท่านพระครูปลัดสุวิทย์	

เวลา ๑๑.๐๐ น.	นิมนต์ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ฉันภัตตาหารเพล
เวลา ๑๒.๐๐ น.	บังสุกุลอัฏฐิทั้ง ๓ ท่าน แล้วเชิญอัฏฐิเข้าบรรจุในซุ้มศาลาโชติ เปล่ง อนุสรณ์
เวลา ๑๒.๑๕ น.	ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม แล้วพระสงฆ์อนุโมทนา ญาติพี่น้องจุดธูปบูชาอัฏฐิ เป็นเสร็จพิธี

ความเมตตากรุณาของท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลี (แก้ว กนฺโตภาโส ป.ธ. ๖)

ต่อ

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลี เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมและเป็นเจ้าคณะจังหวัดนครพนม โดยท่านพันโทศิริ ไทรหอมหวลได้กรุณาแนะนำให้รู้จักและกราบขอความกรุณาช่วยรักษาคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลซึ่งกำลังป่วยหนักอยู่ที่โรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยาเมื่อต้นเดือนกันยายน ๒๕๑๔ แต่เนื่องจากอยู่ห่างไกลมากจึงต้องกราบเรียนรายงานอาการทางหนังสือ และท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลีก็ให้ความกรุณาช่วยเหลือด้วยความเมตตา โดยการตรวจดูอาการ ติดต่อเทพเจ้าทางเบื้องบน ตลอดจนขอร้องและขอความเห็นใจทั้งการรักษาและการช่วยเหลือให้อาการเจ็บป่วยทุเลาลง และหากต้องถึงแก่กรรมก็ให้มีความสุขในสัมปรายภพและสุคติภพ ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลีได้กรุณาเจียดเวลาชี้แจงแนะนำหนทางปฏิบัติที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่กรรมอย่างเต็มสามารถและด้วยจิตที่เป็นกุศลจริง ๆ เป็นการแสดงให้เห็นว่ากุศลกรรมและอกุศลกรรมที่บุคคลสร้างขึ้นจะต้องได้รับผลตอบแทนและชดใช้หนี้โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งเพื่อเป็นการเปิดเผยให้ญาติมิตรได้ทราบถึงการจากไปด้วยดีมีความสุขในเทวโลก อันเป็นผลมาจากการเจริญทาน ศีล ภาวนา ของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล จึงได้กราบเรียนท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลีขออนุญาตนำหนังสือของท่านมาลงทั้งหมดทุกฉบับ ซึ่งก็ได้รับความกรุณาอนุญาตให้ลงได้ตามที่ท่านได้เห็นอยู่แล้วนี้

น้องและหลานของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ขอกราบขอบพระเดชพระคุณในความเมตตากรุณาของท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลีที่ช่วยเหลือ และส่งเสริมให้คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลได้มีโอกาสเพิ่มบุญบารมีและไปมีความสงบสุขในสุคติภพอย่างที่สุด และความเมตตากรุณากับกุศลจิตอันยิ่งใหญ่นี้เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้ท่านเจ้าคุณพระเทพรัตนโมลีได้สำเร็จมรรคผลนิพพานอันเป็นผลเนื่องมาจากการเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไปโดยแน่นอน.

วัดพระเชตุพน พระนคร.

๘ มีนาคม ๒๕๑๘

เจริญพร คุณประยงค์ ... ที่นับถือ.

อาตมาได้รับแล้วแต่วันที่ ๔ เดือนนี้ ได้ทราบความ-ของคุณผู้ไปมาแล้วคือ ดังต่อไปนี้-

๑ โรงพิมพ์ ... ที่จะลงพิมพ์ ... มาแล้ว-พร้อมเขียนอยู่ใกล้ชิด. ตามที่ "มาหาไม่" พากันว่า "มาลงชื่อ-ทางไปรษณีย์ ... แล้วทราบ ... ได้ส่งของไป-เพราะอยู่ ด้วยเรื่องนั้นได้ไปแล้ว. ... ไว้ขอให้ช่วย-อีกชั้น จะได้ช่วยกันไป.

๒ ในขณะนี้ ไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน ก่อน ดังนี้:-

ก. ไม่ได้ ... แต่ ... ของ ... -สะพานเดิม ได้รับไว้บุญ แลวันนะ:

ข. ไม่ต้องพากันไปหาผู้ที่ ... จะส่งต่อ ... ได้ไว้แล้ว แล้วไม่ ... ไปก-ลอง ... แล้ว ... ไป ... และ ... แล้ว จะระบุชื่อผู้ทำ ... ได้ดังนี้ ... ไม่ ... -ใน ... ทุกตัวแปลว่าเหมือน

๓ ไม่ ... ส่ง ... ๑๔. ... ไม่ ... -เรียบร้อย ... ส่ง ... ไป ... ไว้ ... ทุกสิ่ง ... ขอบคุณมาก.

๓ ให้ดีและขอบใจมากพวกๆ ที่แต่งตามพวกลูกแสง.
ซึ่ง พระให้ ดีใจโดยของแสง ให้มามแล้วได้ เช่นที่-ฉลาม
ให้ลูกใหม่ทั้งหมด อยู่ด้วยกันถ้าดีกัน พระ ลูก หรือตามพระวิญญา-
ณสัมพุทธเจ้า ด้วยพระคุณแสง และโปรดอยู่ด้วยกันดี ที่ยังพร
พวกของลูก ขอให้ช่วยกันตามให้ไปกันดีใจ สมบูรณ์ไป แล้ว
จึงส่งมาให้ได้ ขอความเมตตาจาก ให้ทรงแต่ ป.พุทโธรมย์,
อังคิมนุษย. ฮิโรชิ แม, " เราจีกูไป " และให้ลองไปเปรียบเทียบ
จะปรับเรื่อง.

ขออภัยที่ตอบช้า เพราะเวลาอ่านเมื่อวิจัยเกาะสมุย.

ตามหลวงพ่อ ที่ได้แล้วแต่ในกรุง และได้พบหลวงพ่อ
เหมือนกัน เพราะได้ทำให้ตามหาได้นำเพื่อนทุก ช่วยเหลือประเทศ
ท่านจะได้เทศนาให้ดู เหมือนไปแล้วเพื่อจะได้ให้-
ปลอด แสดงของและคนเรื่อง ได้รับประโยชน์และช่วยเหลือ
ทุกคนหมดสงสาร เพราะได้รู้ การช่วยเหลือประเทศให้-
ความสามารถ เหมือนดูช่วยกันไปให้เหลือความรู้
ที่จะได้ทุกสิ่งและโลกนี้ เพื่อเหมือนในโลกเหมือน แต่-
พระอยู่ท่านดอกอยู่.
ที่สุดนี้ ขอให้คุณวิริยะ สุขภาพดี ขอพรจาก-
โรคภัยไข้เจ็บ คุณและทุกๆ จะได้มีความสุขต่อไป
ด้วยความนับถือและเคารพ

พระโพธิญาณเถร

ด่วน. [illegible]

๑๐ ตุลาคม [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] เพราะ [illegible]

[illegible]

[illegible]

① [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

② และ ③ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

พระ[illegible]

วัดพระธาตุพนม นครพนม. -๓-

๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๘

เจริญพร คุณประยงค์ ฟ้าฝนดีและเรียบร้อย

จดหมายและเงินได้รับแล้ว ควรจะตอบให้ทราบตั้งแต่ แต่ว่า ขอรอ เพราะรอคำตอบข้อสงสัย เพราะเทพญาเจ้าคุณ ขอให้- รอฟังเดือนต่อไปเสีย จะตอบให้ทราบเรื่อง ดังนี้:-

๑ กรมเจ้าท่าว่าอีก ๒-๓ เดือน ก็จะแล้วเสร็จ

๒ ฟ้าร้องตลอดปีนี้ ตอนบุญพระเพณี ได้เงินทั้งปี และทำบุญ- ผูกพระ

๓ ส่วนพระโพธิ์ปลูกไปแล้ว [illegible] หน้าพระธาตุทั้งสองข้าง หลวงพ่อให้ ก็จะได้ผลสมบูรณ์

๔ ได้สั่งต่อเรือเหล็ก ผู้ว่าราชการรับแล้ว ในเดือนเดียวกัน- เพื่อ มีไฟฟ้า [illegible] อยู่ ขอให้ [illegible] บอกว่าทั้งหลาย [illegible] เดือน จะเอาไป. เจ้าคุณได้บอกว่า- ดังนี้ [illegible] ต่อเดือน [illegible] แต่ [illegible] ผู้ป่วย [illegible] (เช่น [illegible]) แล้วเอาไปปล่อยในคลอง หรือแม่น้ำ [illegible] เป็นการทำบุญ [illegible] ผู้ป่วย [illegible]

ต่อไป [illegible] จะไม่ [illegible] เดือนแล้ว [illegible] เพราะ [illegible] [illegible] ได้ [illegible] แล้ว

" [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] "

ขอรับพรได้สมปรารถนา

ขอให้ [illegible] สุขภาพ [illegible] และได้รับ [illegible] อยู่ [illegible]- [illegible] ไว้แล้ว [illegible].

พ:เทพรัตนโมลี

วัดพระเชตุพน พระนคร.

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

คุณประมวล [illegible]

อาตมาได้รับแล้วทั้ง ๒ ฉบับ ลง พ.ย. ๑๔ ขอขอบใจในของที่ส่งมา และ [illegible] เรื่องต่าง ๆ [illegible] และเรื่อง [illegible] ส่วนที่ว่า "เรื่อง" [illegible] แต่ [illegible] ไปแล้ว [illegible]

๑ เรื่อง [illegible] จะได้ [illegible] ? [illegible] และอนุญาต [illegible] แล้ว [illegible] และ [illegible] เพื่อ [illegible] แล้ว [illegible] แล้ว [illegible] และ [illegible]

๒ [illegible] จะอยู่ [illegible] แล้ว จะไปอยู่ [illegible] แล้วจะไป อยู่ [illegible] แต่ [illegible] จะได้ เรื่อง [illegible]

๓ [illegible] เป็น [illegible] แล้ว [illegible] และ [illegible] และ [illegible] พร้อม [illegible] ก่อน [illegible] ไปด้วย

[illegible] ของ [illegible]

ได้รับ [illegible]

[illegible]

ขอ [illegible] แล้ว [illegible] แล้วไป [illegible]

ด้วยความปรารถนาดี

พระเทพสิทธิมุนี

วัดพระธาตุพนม นครพนม.

๘ ธันวาคม ๒๕๑๔

คุณประมวล ที่รักและนับถือ.

เรื่องคุณอุไรวรรณ ที่คุณถามไป มีความเห็นว่าจะช่วยได้ดังนี้-

๑. ให้เพิ่มไปกับเด็กข้างหน้า ประสมกับตาเดินเรื่องคู่ครองและ เพศตรงข้าม หาที่เดินอีกต่อไป.

๒. ทุกๆ วันพระ ให้ [illegible] บูชา [illegible] ให้ น.ส. อุไรวรรณ ถือ [illegible]

ในที่สุดนี้ ขอคุณโปรด [illegible] และ [illegible] ให้เร็ว ขอคุณและทุกท่านผู้เกี่ยวข้อง จงอยู่เย็นเป็นสุข [illegible] ด้วยดี ตลอดไปเทอญ.

ด้วยความนับถือ

พระเทพรัตนโมลี

วัดพระเชตุพน [illegible]

๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๕

ที่รักและนับถือ

คุณประมวล

ขอบใจมากที่แจ้งข่าวการมรณะของ [illegible]

[illegible]

แล้วคุณก็ไม่หนักใจได้เหมือนกัน เพราะเรื่องพระนี้ เรื่องสงฆ์โดยทั่วไป เพื่อสาธารณะประโยชน์ แก่สังคมมนุษย์ที่จำเป็นอยู่เหมือนกัน. และเรื่องนี้ก็ว่าเหตุผล ดูรู หรือคุณและภายในนี้ขอยุติลงแต่เพียงนี้.

ขอให้รู้สึกสำเร็จ ของ ดูใจความตั้ง-ประสงค์ ได้เสมอ ... ได้ให้แล้วเอง และขอให้ทั้งหมดได้สำเร็จ-ให้ ขอความปรารถนาดี และขอให้ความสมบูรณ์ ชีวิตทั่วกัน เทอญ.

พระเทพวรเวที

วัดพระธาตุพนม นครพนม.

๑๐ มกราคม ๒๔๗๘

คุณประยูร ที่รักและนับถือ.

หนังสือที่ ๖ ม.ค. นี้ ได้รับแล้ว จะขอตอบไปตามลำดับ ข้อ-ความรวมในจดหมายนั้นเลย

๑ [illegible]

๒ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ด้วยความนับถือ.

พระเงื่อม อินฺทปญฺโญ

ทาน ศีล ภาวนา

อนุปุพพีกถา กัณฑ์ที่ ๑

(ทานกถาที่ ๑)

พระนิพนธ์

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) วัดราชประดิษฐ์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.
ทานํ สีลํ จ สคฺคญฺจ กามานาทีนวมฺปิ จ
เนกฺขมฺเม อานิสํสญฺจ ปกาเสสิ มหามุนิ
อนุปุพฺเพน กถิตตฺตา อยํ หิ มุนิโน กถา
ปญฺเจวิธา อนุปุพฺพี กถา อิติ ปวุจฺจตีติ.

บัดนี้ จักวิสัชชนาในอนุปุพพีกถา ดำเนินความว่า สมเด็จพระสุคตตรัสเทศนาอนุปุพพีกถา ๕ ประการ ทาน ศีล สวรรค์ อาทีนพแห่งกาม อนิสงส์ในเนกขัมมะ คือออกเสียจากกามนั้น.

ทานกถา แสดงซึ่งทานโดยนัยเป็นอเนก ทานํ นาม และทานนั้น คือเจตนามีไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหายด้วย จึงได้โวหารกล่าวว่าทาน ถ้ามีแต่เจตนาความคิดเกิดขึ้นในจิตต์อย่างเดียว ยังมิได้บริจาคก็ไม่ได้ชื่อว่าทาน ต้องพร้อมทั้งเจตนาความคิดและบริจาคด้วยจึงชื่อว่าทาน เมื่อแจกโดยประเภทในศาสนโวหารเป็น ๒ คือ อามิสทาน ๑ ธรรมทาน ๑ เจตนาที่บริจาคให้ซึ่งสรรพพัสดุนั้น ๆ มีข้าว น้ำ ผ้านุ่ง ผ้าห่ม เป็นต้น แก่ปฏิคาหกชื่อว่าอามิสทาน เจตนาความคิดจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มิได้มุ่งหมายต่ออามิส เป็นความคิดเกิดขึ้นในจิตต์ มีอัธยาศัยบริสุทธิ์ แสดงธรรมสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้บุญบาปคุณโทษสิ่งที่ควรทำ มิควรทำ จนถึงแนะนำในทางพระนิพพาน ชื่อว่าธรรมทาน ล้ำเลิศล่วงเสียซึ่งสรรพอามิสทานทั้งปวง สมเด็จพระบรมโลกนาถก็ตรัสสรรเสริญในพระสูตรว่า "เอตทคฺคํ

ภิกฺขเว" ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อามิสทานและธรรมทานทั้ง ๒ นี้ ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง สรรพอามิสทานมิเทียมถึง อนึ่ง ทรงสรรเสริญไว้โดยพุทธนิพนธคาถาว่า

อมตนฺทโท จ โส โหติ โย ธมฺมมนุสาสติ

ผู้ใดสั่งสอนซึ่งธรรม ผู้นั้นเป็นผู้ให้อมฤตนิพพาน เหตุสัตว์ที่มีอุปนิสสัยบริบูรณ์ด้วยกฤษฎาภินิหารควรแก่โลกุตตราภิสมัย ฝ่ายสาวกภูมิ ได้ประสพพระศาสดา หรือสาวกที่ได้สดับธรรมมาแต่พระสุคตเจ้า และสั่งสอนให้ได้สดับจึงบรรลุโลกุตตรธรรมตามอุปนิสสัยแน่ที่จะถึงพระนิพพาน อย่างช้าเพียง ๗ ชาติเท่านั้นเป็นกำหนด เพราะฉะนั้น ผู้สั่งสอนธรรมอมฤตบททางพระนิพพาน จึงเป็นผู้พิเศษไพศาลให้ซึ่งอมฤตธรรม ด้วยประการฉะนี้ เหตุดังนั้น ธรรมทานจึงเลิศเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง เพราะให้สัตว์ล่วงสังสารทุกข์เสียได้ ดังวิสัชชนามา

อามิสทานํ ปน แต่ฝ่ายอามิสทานนั้น เมื่อจะกล่าวด้วยสามารถทานวัตถุสามัญก็เป็น ๑๐ อย่าง และทานวัตถุ ๑๐ นั้น อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ ข้าว ๑ น้ำ ๑ ผ้า ๑ ยวดยานของเป็นอุปการะให้สำเร็จการไปมา ๑ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ ระเบียบดอกไม้ ๑ ของหอม ๑ เครื่องทา ๑ เสยฺยาวสถํ ที่นอน ๑ เหย้าเรือนโรงศาลาที่พัก ๑ เครื่องประทีปมีตะคันใส่น้ำมันเป็นต้น ๑ ทานวตฺถู อิเม ทส ของทั้ง ๑๐ อย่างเหล่านี้ชื่อว่าทานวัตถุ เป็นเครื่องให้บริจาคแบ่งแจกปันปฏิคคาหก เพื่อสำเร็จอุปการะเกื้อหนุนให้เกิดความสุขสำราญกายและจิตต์ ซึ่งสัตว์ปรารถนาอยากได้อยู่ถ้วนหน้า บริจาคเจตนาเกิดขึ้นในจิตต์ให้บริจาคทานวัตถุทั้ง ๑๐ นี้ ก็ได้นามตามของที่ได้ให้ว่า อนฺนทาน ให้ข้าว ปานทาน ให้น้ำอย่างนี้ตลอดทุกสิ่งไป จนเป็นกุศลทานมัย ๑๐ ประการตามนิยมทานวัตถุไทยธรรม

และซึ่งกล่าวทานวัตถุทั้ง ๑๐ ดังนี้นั้น ก็เป็นเยภุยยโวหาร ว่าโดยชนบริจาคอยู่โดยมาก ซึ่งจะมีนิยมว่าควรจะบริจาคแต่ ๑๐ สิ่งเท่านั้นหามิได้ เพราะสิ่งอื่นที่จะบริจาคได้แต่มิได้กล่าวไว้ใน ๑๐ สิ่งนั้น ก็ยังมีเป็นอันมาก แต่ลักษณะทานเป็น ๒ อย่าง คือให้ด้วยอนุเคราะห์หวังจะให้เป็นคุณแก่ปฏิคคาหก ๑ ให้ด้วยปรารถนาจะบูชาในท่านผู้มีคุณ ๑ เมื่อบุคคลมีใจสงเคราะห์เห็นว่าผู้นั้น ๆ มีความขัดสน ไม่มีสุข แล้วบริจาค ข้าว น้ำ เป็นต้น

ให้ด้วยหวังใจจะให้ได้บริโภคเกิดความสุขในกายและในจิตต์ แก่สัตว์ที่ขัดสน มีความต้องการด้วยสิ่งของนั้น ๆ อาการให้อย่างนี้สำเร็จผลด้วยจิตต์คิดจะสงเคราะห์เป็นลักษณะอย่าง ๑ เมื่อปฏิคาหกมิได้ขัดสนลำบากด้วยวัตถุนั้น ๆ แต่ทรงคุณธรรมควรจะบูชาเมื่อท่านนั้นแม้ไม่ปรารถนาประสงค์สิ่งใด บุคคลผู้ทายกบริจาคสิ่งของนั้นให้ด้วยคิดจะบูชาคุณ ดังนี้เป็นลักษณะอย่าง ๑ จึงย่นตามลักษณะว่า ทาน การให้ย่อมเป็นไปด้วยลักษณะ ๒ คือ ปรารถนาจะสงเคราะห์และบูชาคุณ ดังวิสัชชนามาฉะนี้

ตญฺจ ทานํ และทานนั้นเป็นกิจที่เกื้อหนุนเฉลี่ยสุขให้แก่สัตว์อื่น เมื่อบุคคลมาบริจาคพัสดุของตนที่ควรจะหวงเก็บไว้บริโภคแต่ผู้เดียว ออกให้แก่ผู้อื่น ด้วยเจตนาหวังประโยชน์อันเกื้อกูลดังนี้ มิใจเป็นกุศล บุญราศีทานมัย เมื่อกล่าวนามตามพุทธสมัย โดยต่างแห่งอาการที่ให้ และปฏิคาหกเป็น ๒ คือ ปาฏิปุคคลิกทาน และ สังฆทาน ตตฺถ หิ แท้จริง ทานที่บุคคลบริจาคให้ในปฏิคาหกเฉพาะตัว หย่อนและยิ่งโดยคุณ ชื่อว่า ปาฏิปุคคลิกทาน ฝ่ายทานที่บุคคลบริจาคให้ในหมู่ปฏิคาหกผู้ปฏิบัติพระธรรมวินัยเป็นสรรพสาธารณะทั่วมณฑลพุทธศาสนา ชื่อว่า สังฆทาน

แลทานทั้ง ๒ ประเภทนี้ มีวิตถารในทักขิณาวิภังคสูตร ในทักขิณาวิภังคสูตรนั้นจำแนกปาฏิปุคคลิกทาน โดยต่างแห่งปฏิคาหกผู้รับหย่อนและยิ่งโดยคุณเป็น ๑๔ อย่าง ติรจฺฉานคเต ทานํ ทานที่บุคคลให้ในสัตว์ดิรัจฉาน ๑ มนุสฺสทุสฺสีเล ทานํ ทานที่บุคคลให้ในมนุษย์ไม่มีศีล ๑ สีลวนฺเต ทานํ ทานที่บุคคลให้ในมนุษย์มีศีล ๑ พาหิรเกสุ กาเมสุ วีตราเคสุ ทานํ ทานที่บุคคลให้ในบุคคลได้ฌานมีสันดานปราศจากกามราค แต่เป็นคนพาเหียรภายนอกพระธรรมวินัย ๑ โสตาปนฺเน ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระโสดาบันน์ ๑ โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปติปนฺเน ทานํ ทานที่บุคคลถวายในท่านผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาบัตติผล ๑ สกทาคามิมฺหิ ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระสกทาคามีบุคคล ๑ สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺเน ทานํ ทานที่บุคคลถวายในท่านผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามิผล ๑ อนาคามิมฺหิ ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระอนาคามิ-บุคคล ๑ อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺเน ทานํ ทานที่บุคคลถวายในท่านผู้บำเพ็ญเพียร

เพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล ๑ อรหนฺเต ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระอรหันต์ตถาคตสาวก ๑ อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺเน ทานํ ทานที่บุคคลถวายในท่านผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งพระอรหัตตผล ๑ ปจฺเจกสมฺพุทฺเธ ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าผู้เป็นสยัมภูตรัสรู้ด้วยตน เฉพาะผู้เดียว ๑ ตถาคเต อรหนฺเต สมฺมาสมฺพุทฺเธ ทานํ ทานที่บุคคลถวายในพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ นับเป็น ๑๔ นี้ ชื่อว่าปาฏิปุคคลิกทาน ฝ่ายสังฆทานนั้น จำแนกโดยต่างแห่งสงฆ์และที่ให้เป็น ๗ ประการ พุทฺธปฺปมุเข อุภโตสงฺเฆ ทานํ ทานที่บุคคลถวายในภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ๑ ตถาคเต ปรินิพฺพุเต เมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว ทานที่บุคคลถวายในพระสงฆ์ ๒ ฝ่าย ๑ ทานที่บุคคลถวายในภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว ๑ ทานที่บุคคลถวายในภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว ๑ ทานที่บุคคลถวายเฉพาะภิกษุเท่านี้แก่ภิกษุสงฆ์ และเฉพาะภิกษุณีเท่านี้แก่ภิกษุณีสงฆ์ แล้วและให้ ๑ ทานที่บุคคลถวายเฉพาะภิกษุเท่านี้ ๆ แก่ภิกษุสงฆ์แล้วและให้ ๑ ทานที่บุคคลถวายเฉพาะภิกษุณีเท่านี้ ๆ แก่ภิกษุณีสงฆ์แล้วและให้ ๑ จึงสิริประสมเป็นสังฆทาน ๗ ประการ โดยนิยมดังนี้ เอวํ ทานํ ทานเป็น ๒ ด้วยสามารถปาฏิปุคคลิกทานและสังฆทานด้วยประการดังวิสัชชนามา

อนึ่ง ทานที่บุคคลให้ในกาลพิเศษ เรียกว่า กาลทาน มีอยู่ ๕ อย่าง คือ ให้แก่ภิกษุอาคันตุกะจรมาแต่อาวาสและประเทศอื่น ๑ ให้แก่คมิกะภิกษุผู้เตรียมจะไปอาวาสและประเทศอื่น ๑ ให้แก่ภิกษุผู้เป็นไข้ ๑ ให้แก่ภิกษุในกาลเมื่อข้าวแพง ๑ นวสสฺเส นวผเล ยามเมื่อข้าวกล้าใหม่และผลไม้ต้นฤดู หรือพฤกฺษานั้นเพิ่งเผล็ด ผลเป็นคราวแรกก็ดี และบุคคลผู้เจ้าของบริจาคประดิษฐานในบรรพชิตผู้มีศีล ๑ ทาน ๕ อย่างนี้ชื่อว่ากาลทาน ประการหนึ่งเมื่อบุคคลบำเพ็ญบริจาคด้วยประสงค์ผลสมบัติอันพิเศษ ในภพปัจจุบันและเบื้องหน้าแก่ตน ก็ชื่อว่า ทานสามัญ และชื่อว่า อุทฺธคฺคทกฺขิณา เมื่อปรารภมารดาบิดาอันดับขันธ์แล้ว บริจจาคเฉพาะกัลปนาผลก็นับเนื่องเข้าในมาตาปิตุปัฏฐานกุศลวิธี ซึ่งสมเด็จพระมหามุนีบรมโลกนาถตรัสเป็นฐานเคารพ ๕ อันมาแล้วในสิงคาลสูตร อนึ่ง เมื่อจะกำหนดนามตามพลี ๕ ประการไซร้ ทานที่บุตรบริจจาคหวังเฉพาะต่อมารดาบิดาอันทำลายขันธ์ไปปรโลกแล้ว ชื่อว่า บุพพเปตพลีกรรม เมื่อปรารภมิตรอำมาตย์ญาติสาโลหิต

และท่านผู้มีอุปการะนอกจากบิดามารดาแล้วและบริจจาคไป ก็มีนามว่า บุพพเปตพลี และญาติธรรมญาติสงเคราะห์ต่าง ๆ เป็นหลายสถาน สพฺพเมตํ สรรพอามิสทานทั้งปวงนั้น เป็นกิจเกื้อหนุนให้เกิดความสุขในกายและในจิตต์ แก่สัตว์ผู้ได้รับ และบริโภค เป็นหิตจริยาประพฤติให้เป็นประโยชน์ดังนี้ จึงนับว่าเป็นบุญราศีทานมัยกุศล ควรที่บัณฑิตชนจะพึงประกอบด้วยปรีชา หมั่นบำเพ็ญปฏิบัติให้เป็นกุศลวัตต์ ตามควรแก่โภคทรัพย์แห่งตนแสวงหาวิบุลผลสุขสมบัติอันจะพึงได้ ณ ภายหน้า อนึ่ง พึงชำระบำรุงเจตนา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ในกาลทั้ง ๓ คือ ก่อนบริจจาค และกำลังบริจจาคอยู่ และบริจจาคแล้ว ให้บันเทิงอยู่ด้วยปรีชา อย่าให้บังเกิดเสียดายและวิปฏิสารเดือดร้อนขึ้นในสันดาน เมื่อพร้อมด้วยบุพพเจตนา มุญจนเจตนา อปราปรเจตนา ทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว ก็จัดเป็นทานสัมปทามีวิปาโกภาสอันไพศาล สมเด็จพระสุคตมีพุทธพจน์ตรัสบรรหารไว้เป็นนิคมคาถาว่า

ปุพฺเพว ทานา สุมโน ททํ จิตฺตํ ปสาทเย

ทตฺวา อตฺตมโน โหติ เอสา ยญฺญสฺส สมฺปทา

บุคคลผู้ปรารภเริ่มจะบริจจาค มีใจดี ไม่เดือดร้อนด้วยมัจฉริยะเป็นต้น เมื่อบริจจาคเล่าก็ให้จิตต์เลื่อมใส ครั้นบริจจาคแล้วก็มีใจเกษมสำราญ เอสา ยญฺญสฺส สมฺปทา คุณสมบัติทั้ง ๓ นี้ เป็นเครื่องบริบูรณ์แห่งยัญญ์คือทาน จะให้สำเร็จวิบุลสุขสมบัติอันไพศาลเป็นอเนกนัก แม้จะกล่าวโดยอานิสงส์ที่ประจักษ์ในปัจจุบันบัดนี้ ททํ ปิโย มนุสฺสานํ ผู้บริจจาคย่อมเป็นที่รักแห่งมนุษย์ทั้งหลาย ภชนฺติ นํ พหูชนา ชนเป็นอันมากย่อมคบซึ่งบุคคลผู้บริจจาคนั้น ทั้งกิตติความสรรเสริญก็ระบือทั่วไปในทิศานุทิศ ถึงซึ่งเป็นคันธชาติ มีกลิ่นอันอุตกฤษฎ์ไปได้ทั่วไป ทั้งทวนลมและตามลม อนึ่ง เมื่อจะเข้าสู่ที่สมาคมก็แกล้วกล้าไม่ครั่นคร้าม กายสฺส เภทา สปฺปญฺโญ ผู้นั้นประกอบด้วยปัญญารักษากุศลนั้น มีสติสัมปชัญญะไม่ฟั่นเฟือน สิ้นชีพแล้วอุบัติยังสุคติภพโลกสวรรค์ ตสฺมา เพราะทานมีผลทั้งภพนี้ และภพหน้า ฉะนั้น ลภิตฺวา โภเค อุฬาเร เมื่อบัณฑิตชนได้โภคสมบัติยิ่งไพบูลย์แล้ว ทเทถ จ ภุญฺเชถ จ พึงบริจจาคแก่ปฏิคคาหก และบริโภคเลี้ยงตน และมารดาบิดา บุตรภรรยาทาส กรรมกร ให้เป็นสุข ทตฺวา จ ภุตฺวา มหานุภาวํ ครั้นบริจจาคและบริโภคมีอานุภาพ

มาก มิให้ปราชญ์ล่วงครหาได้แล้ว อนินฺทิโต สคฺคมุเปนฺติ ฐานํ ก็พ้นจากความติเตียน แห่งนักปราชญ์ย่อมเข้าไปถึงซึ่งสุคติโลกสรรค์ โดยสิริสวัสดิ์นิราศภัย ยถา อาทิตฺตสฺมึ อาคารสฺมึ มีอุปมาเหมือนเรือนอันเพลิงไหม้แล้ว บุคคลผู้เจ้าของขนภาชนะเครื่องใช้อันใดออกเสียได้แล้วของนั้นก็เป็นประโยชน์ได้ใช้สอยต่อไปภายหน้า สิ่งของที่ทิ้งไว้ไม่ได้ขนออกไปนั้น ล้วนเป็นเชื้อเพลิงย่อยยับศูนย์เสียสิ้น ไม่เป็นประโยชน์อันใดฉันใด

เอวมาทิตฺตเก โลเก ชราย มรเณน จ

เมื่อโลกคือเบญจขันธ์อันชราและมรณะเผาผลาญแล้วอย่างนี้ นีหเรเถว ทาเนน พึงนำออกด้วยสามารถบริจาคแก่ยาจก วณิพพก คนอนาถา และสมณพราหมณ์ตามกาลสมัย ทินฺนํ โหติ สุนีภตํ สิ่งพัสดุที่ได้บริจาคให้แล้วนั้น เป็นอันนำออกเสียด้วยดี แล้วซ้ำจะมีสุขเป็นผลต่อไป ณ ภายหน้า ส่วนของที่งดไว้ไม่ได้บริจาค ก็เหมือนของอันศูนย์เสียในเพลิงเปล่าไม่มีคุณอันใดแก่ตนฉะนั้น เพราะจะสาธารณะทั่วไปด้วยอำนาจราชภัยและโจรภัยและเพลิง และผู้ร่วมมรดกที่ตนไม่รักใคร่

อถ อนฺเตน ชหาติ สรีรํ สปริคฺคหํ

เมื่อมรณภัยมีมาถึงแล้ว สรีระร่างกายกับทั้งพัสดุโภคทรัพย์ ย่อมละเสียสิ้น มิทันติดตามไปยังปรโลกได้ ตสฺมา เพราะฉะนั้น บัณฑิตชนผู้ประกอบด้วยปรีชา พึงผ่อนผันบริจาคทานและบริโภคตามสมควร อย่าให้เกิดวิปปฏิสารเดือดร้อนต่อภายหลัง กยิราถ ธีโร ปุญฺญานิ บัณฑิตพึงกระทำเถิดซึ่งบุญทั้งหลาย อันเป็นเครื่องชำระสันดานให้ผ่องใส และอาจเป็นปัจจัยแก่ปรภพในเบื้องหน้า สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน พิจารณาเห็นประโยชน์แก่ตนแล้ว บุญนี้ควรจะก่อสร้างให้ยิ่งกว่าสิ่งอื่น

ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ

บุญย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในปรโลกเบื้องหน้า มีพระพุทธฎีกาตรัสไว้แก่ภิกษุทั้งหลายว่า มา ภิกฺขเว ปุญฺญานํ ภายิตฺถ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้กลัวแต่บุญเลย คำที่ว่าบุญ ๆ นี้ ย่อมเป็นชื่อแห่งความสุขที่เกิดในกายและจิตต์ อันความสุขนี้สัตว์ทั้งหลายรักใคร่ปรารถนา ไม่เลือกว่าผู้ใดเลย ล้วนแต่แสวงหาความสุขอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อรู้ว่าบุญเป็นพืชก่อให้เกิดผล คือสุขสมบัติแล้ว ก็ไม่ควรที่จะประมาท หมั่นบำเพ็ญบุญไว้ให้มากในสันดานเป็นนิจ ตํ โข ปเนตํ ทานํ และกุศลคือทานนั้นจะมีผลมากก็เพราะศีล เมื่อ

ทายกและปฏิคาหกมีศีลเป็นคุณธรรมอยู่แล้ว ทานนั้นก็ย่อมบริสุทธิ์ทั้ง ๒ ฝ่าย อนึ่ง กุศลคือทานนี้ แต่ลำพังตนฝ่ายเดียวไม่มีศีลเป็นอุปการะด้วยแล้ว แม้สามารถจะนำให้เกิดในสุคติได้ก็จริงแล แต่มีกำลังน้อยนัก เพราะบุคคลเมื่อปรารภถึงการทุศีล มีปาณาติบาต เป็นต้นได้ล่วงกระทำแล้วและให้เกิดวิปปฏิสารโทมนัสส์ บุคคลผู้ไม่มีศีลนั้น เมื่อบริจาคทาน และมารำพึงถึงทานที่ตนได้บริจาคไว้ยากที่จะได้ปรีดาปราโมทย์ ปีติปราโมทย์นั้น จะลบล้างวิปปฏิสารโทมนัสส์ เพราะทุศีลโทษเสียได้นั้นเป็นอันยาก เหตุดังนั้นจึงต้องมีศีลเป็นอุปการะด้วย ทานนั้นมีอุปการะมาก แต่ในที่จะเพิ่มพูลให้บริบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ ศีลมีกำลังกล้าในที่จะเกื้อหนุนแก่ภพสมบัติ เพราะฉะนั้นบุคคลจะมาสันโดษยินดีเสียด้วยทานอย่างเดียวเท่านั้นหาควรไม่ พึงดำรงตนให้ตั้งอยู่ในศีลสมบัติ ในปัญจเวรวิรัติ เว้นจากเวร ๕ เป็นต้น จึงสามารถในที่จะบรรลุคุณทั้ง ๒ คือโภคสมบัติและภพพิเศษอันเป็นผลแห่งทานและศีลนั้น อนึ่งประการหนึ่ง ทานก็เป็นแต่กุศลสามัญกระทำไม่ยาก เมื่อมีพัสดุไทยธรรมก็อาจบำเพ็ญได้และสรรพสาธารณกุศลทั่วไปแก่ชนทั้งปวงมาก เมื่อจะเปรียบกับศีล แม้แต่เพียงปัญจเวรวิรัติเว้นจากเวร ๕ เท่านั้น ก็เห็นชัดว่าเป็นสุกรปฏิบัติกระทำง่ายกว่าศีลร้อยเท่าพันส่วน เมื่อจะกล่าวโดยอุปการคุณที่จะละโทษในจิตต์เล่า ทานนั้นก็เป็นอุบายบำบัดโลภและมัจฉริยะให้เบาบาง เป็นเครื่องผูกไมตรีในสัตว์และผูกใจมิให้ร้าวราน และเป็นการเฉลี่ยสุขให้มีแก่สัตว์อื่นที่ขัดสนจนยากควรจะการุญ และเป็นอุปการะเกื้อหนุนแก่ผู้ปฏิบัติชอบให้ได้เลี้ยงชีพเป็นสุขบำเพ็ญสัมมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น แต่ศีลนั้นเป็นตัววิรัติ เจตนาที่เกิดในจิตต์แล้วเว้นเสียจากเวร ๕ เป็นต้น ปลงเสียซึ่งภัยและเวรในหมู่สัตว์ไม่มีประมาณ ยากที่สัตว์จะตรึกเห็นคุณ แล้วบำเพ็ญปฏิบัติรักษาให้บริบูรณ์อยู่เป็นนิจได้ เพราะโทษแห่งเวร ๕ ยากที่บุคคลจะตรองเห็นแล้ว และสะดุ้งหวาดหวั่นต่อทุกข์ในเบื้องหน้า ต่อผู้ใดมีปัญญารู้ตรึกตรองโดยอาการอันชอบ จึงจะปราบปรามจิตต์ให้กล้าหาญ สมาทานรักษาให้มีอยู่ในตนเป็นนิจได้ศีลนั้นเป็นกุศลพิเศษยิ่งใหญ่กระทำยากกว่าทาน โดยนิยมเป็นต้นดังแสดงมา

เหตุดังนั้น สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคโลกุตตมาจารย์ เมื่อทรงแสดงอนุปุพพีกถาฟอกจิตต์เวไนยสัตว์นั้น ตรัสทานกถาพรรณนาซึ่งทานแล้ว จึงตรัสสีลกถาพรรณนาศีลเป็นลำดับสืบไป ด้วยประการฉะนี้

อนุปุพพีกถา กัณฑ์ที่ ๒
(สีลกถา ที่ ๒)
พระนิพนธ์
สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) วัดราชประดิษฐ์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ยสฺมา ทานํ ททนฺตสฺส นิสฺสีลสฺเสว ทายิโน
น ตํ มหปฺผลํ โหติ สีลญฺหิ ทานโสธนํ
ปฏิคฺคาหเก ทุสฺสีเล ททนฺตสฺส จ ทายิโน
ตถา มหปฺผลญฺเจว สีลญฺหิ ภูมิสาทิสํ
ทายเก สีลวนฺตมฺหิ อโถปิ ปฏิคฺคาหเก
เอวํ มหปฺผลํ โหติ พีชํ สุเขตฺตจฺชํ ยถา
ยสฺมา จ ทานโต สีลํ สตฺเตหิ อติทุกฺกรํ
ตสฺมา ทานํ กเถตฺวาน ทานสฺเสว อนนฺตรํ
กถิตายํ มุนินฺเทน สีลสนฺทีปนากถาติ.

อนุสนธิพระธรรมเทศนา มีบุพพาปรสืบลำดับมา ดำเนินเนื้อความในสีลกถาที่คำรบ ๒ นี้ว่า โส ภควา สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคนั้น ทรงแสดงทานกถาพรรณนาทาน แก่เวไนยสัตว์ที่เป็นมนุษย์คฤหัสถ์มีอุปนิสสัยนั้น ๆ โดยนัยเป็นอเนก ให้สัตว์ผู้สดับได้ทราบว่า ทานการที่ให้สิ่งของ มีข้าวน้ำเป็นต้น แก่สัตว์อื่นเป็นการเฉลี่ยความสุขนั้น เป็นหิตจริยาความประพฤติประโยชน์อยู่อย่าง ๑ ควรที่ผู้มีปัญญาจะพึงกระทำเป็นอนวัชชกรรมไม่มีโทษดังนี้แล้ว แต่นี้พระองค์ผู้ทรงโกศลปรีชาในที่พยากรณ์ตามทางที่ควร จึงตรัสสีลกถาพรรณนาศีล ซึ่งเป็นอติเรกหิตจริยายิ่งกว่าทานนั้นเป็นลำดับไป ยสฺมา จ ทานํ ททนฺโต บุคคลผู้ให้ทานอยู่ด้วยหวังใจจะสงเคราะห์หรือจะบูชานั้น จิตต์อ่อนลงด้วยเมตตากรุณาเป็นต้น พยาบาท

อาฆาตวิหิงสาและเวรจิตต์เบาบางลง ประการหนึ่ง เหตุใด สามารถจะสมาทานซึ่งศีลให้เป็นนิตยกุศลแห่งตนได้ ตสฺมา เหตุนั้นพระโลกนาถเจ้า จึงทรงแสดงศีลในลำดับแห่งทาน ยสฺมา จ ประการหนึ่ง บุคคลผู้บริจาคทานนั้นเมื่อเป็นบุคคลไม่มีศีลและบริจาคไซร้ ทานนั้นก็ไม่มีผลใหญ่หลวงมากแพร่หลาย เพราะว่าทานนั้นมีศีลเป็นเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ เมื่อทายกให้ทานแก่ปฏิคคาหกที่ไม่มีศีล ทานนั้นก็ไม่มีผลพิเศษใหญ่หลวงได้ เพราะว่าศีลเป็นเหมือนภาคพื้นแผ่นดิน เมื่อทายกและปฏิคคาหกอันมีศีลบริบูรณ์แล้วไซร้ ทานนั้นมีผลไพบูลใหญ่ยิ่งนักประหนึ่งพืชดีที่เกิดในเนื้อนาอันดีฉะนั้น ยสฺมา จ อีกประการหนึ่ง อันศีลคือกายวจีสุจริตวิรัติ สัตว์ทั้งหลายกระทำยากนักยิ่งกว่าทาน ตสฺมา เหตุดังนั้น ทานํ กเถตฺวาน สมเด็จพระสุคตบรมโลกนาถทรงแสดงทานแล้ว จึงทรงแสดงศีล ในลำดับแห่งทานกถานั้น ตสฺสญฺหิ สีลกถายํ แท้จริงในศีลกถานั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงศีล ซึ่งคฤหัสถ์เวไนยสัตว์จะพึงสมาทานรักษา กระทำให้บริบูรณ์เป็นนิตย์อาจิณกุศล เมื่อแสดงแต่โดยอนุรูปแก่คฤหัสถ์เวไนยมนุษยชนแล้ว ศีลที่ทรงแสดงในอนุปุพพีกถานี้ คือ ปัญจเวรวิรัติ การที่บำเพ็ญกายวจีปฏิบัติงดเว้นเสียจากเวร ๕ ชื่อว่าศีล ปกติกายวาจาที่สะอาดดีงาม มนุษย์คฤหัสถชนจะพึงสมาทานถือไว้ด้วยดี ให้บริบูรณ์อยู่เสมอทุกเมื่อ เป็นคฤหัสถศีลเพียงเท่านี้ ย่อมมีในมนุษยมณฑลทั้งภายนอกพุทธกาลและภายในพุทธกาล เมื่อสมเด็จพระโลกุตตมาจารยเจ้าอุบัติในโลก ก็ตรัสเทศนาสั่งสอนสัตว์โดยนัยต่าง ที่มีมาในบาลีประเทศว่า สีลสมฺปทา ในสัมปทา ๔ และ สีลธนํ ในอริยทรัพย์ ๗ และปัญจสิกขาบทสมาทานในยัญญเทศนา และทรงพยากรณ์ปัญหาแก่ท้าวมหานาม ซึ่งทูลถามถึงอุบาสกศีลเป็นต้น ก็ล้วนแล้วด้วยยกความเว้นจากเวร ๕ ขึ้นแสดงว่าศีลแห่งคฤหัสถชนในที่ทุกสถาน

ตตฺถ หิ แท้จริงในบาลีประเทศทั้งหลาย อันเป็นที่กล่าวปัญจเวรวิรัติโดยเป็นคฤหัสถศีลนั้นในมหานามสูตรมีเนื้อความว่า ท้าวศากยมหานามสกทาคามีอริยสาวก ทูลถามถึงศีลแห่งอุบาสกผู้ตั้งอยู่แล้วในสรณคมน์ว่า กิตฺตาวตา นุโข ภนฺเต อุปาสโก สีลวา โหติ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยการปฏิบัติเพียงเท่าไร อุบาสกจึงเป็นคนมีศีล ทรงวิสัชชนาว่า ยโต โข มหานาม ดูก่อนท้าวมหานาม แต่กาลใดแลอุบาสกได้เว้นไกลเสียแล้วจากปาณา

ติบาต จากอทินนาทาน จากกาเมสุมิจฉาจาร จากมุสาวาท จากเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะของที่ให้คนมัวเมาคือสุราเมรัย เอตฺตาวตา โข มหานาม ดูก่อนท้าวมหานาม ด้วยการวจีปฏิบัติเพียงเท่านี้แล อุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีล เอวํ โข ปญฺจเวรวิรติ ความเว้นจากเวร ๕ พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาว่า เป็นศีลแห่งอุบาสก เป็นคฤหัสถศีล ด้วยประการฉะนี้ แม้ในสีลสมฺปทา สีลธนํ เป็นต้น ก็แสดงนิทเทสโดยนัยนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้สันนิษฐานว่าปัญจเวรวิรัติ การปฏิบัติเว้นจากเวร ๕ ประการ เป็นคฤหัสถศีล

อนึ่ง ความเว้นจากเวร ๕ นั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเทศนาโดยนามว่า มหาอภัยทานบ้าง ในพระสูตรบางแห่งว่า ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ทานานิ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทานทั้ง ๕ เหล่านี้ เป็นมหาทานการให้ใหญ่นัก อคฺคญฺญานิ ผู้มีปัญญาได้รู้ว่าเป็นทานอันเลิศได้รู้มานานแล้วแต่ก่อน ๆ ว่า เป็นวงศ์ประเพณีจารีตของสัปปุรุษอริยสาธุชน และเป็นของนักปราชญ์เก่าได้ตรึกเห็นแล้วว่าชอบ ควรประพฤติเป็นอาจิณนิพัทธกุศล สมณะก็ดี พราหมณ์ก็ดี ที่เป็นวิญญูรู้แจ้งวิเศษในอดีต ก็ไม่มีผู้ใดคัดค้านสละทิ้งเสีย ถึงในอนาคตเล่าท่านผู้วิญญูก็จะไม่ลบล้างละทิ้งเสีย ถึงปัจจุบันบัดนี้ ท่านผู้รู้ก็ไม่ยื้อแย่งห้ามทวงด้วยประการใด อปฺปฏิกุฏฺฐานิ สมณะพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นวิญญู มิได้คัดค้านเสียว่าไม่ควรนั้นเลย กตมานิ ปญฺจ มหาทานานิ มหาทานทั้ง ๕ เป็นไฉน คืออันใดบ้างเล่า อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ท่านละเสียซึ่งปาณาติบาต การที่ให้ชีวิตสัตว์ตกล่วงไป ท่านเว้นไกลงดเสียเป็นอันขาดจากปาณาติบาตกายทุจจริต ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต อริยสาวกผู้เว้นไกลจากปาณาติบาตแล้ว ย่อมให้ซึ่งอภัยพ้นความกลัว ย่อมให้ซึ่งความไม่มีเวร ย่อมให้ซึ่งความไม่มีทุกข์ความเบียดเบียฬต่างๆ แก่สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ อปฺปมาณานํ สตฺตานํ เมื่อท่านให้ความไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณแล้ว ก็ได้ซึ่งความเกษมปราศจากภัยเวรและทุกข์เบียดเบียฬมากไม่มีประมาณ อิทํ ทานํ มหาทานํ ทานคือเว้นจากปาณาติบาต นี้ที่เป็นทานอันใหญ่อย่างหนึ่ง ปุน จ ปรํ คำอื่นอีก อริยสาวกละเสียซึ่งอทินนาทาน และกาเมสุมิจฉาจาร และมุสาวาท และเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะของที่ให้เมาคือสุราเมรัย ท่านงดเว้นเสียไกลไม่ประกอบไม่กระทำ ท่านย่อม

ให้อภัยแก่สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ก็ได้ส่วนความเกษมสำราญนิราศภัยเวร อิทํ ทานํ ความเว้นจากเวรทั้ง ๕ ตั้งแต่อทินนาทานดังนี้ เป็นมหาทานละอย่าง ๆ อิมานิ โข ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ อย่างเหล่านี้แลเป็นทานใหญ่ นักปราชญ์รู้ว่าเลิศและเป็นวงศ์ของอริยสาธุชนสมณพราหมณ์ที่เป็นวิญญู มิได้ห้ามปรามเกียจกันคัดค้านสละละทิ้งเสียเลย ทั้งในอดีตและอนาคต ปัจจุบันบัดนี้ เอวนฺตํ ปัญจเวรวิรัติศีลมีองค์ ๕ ซึ่งเป็นศีลแห่งคฤหัสถ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นอภัยทานมหาทานดังรับประทานวิสัชชนาฉะนี้

เอวํ วุตฺตญฺจ และศีลซึ่งมีนัยดังกล่าวมานี้ เป็นศีลอย่างต่ำซึ่งจะลดเสียบ้างแต่องค์ ๑ หรือลดเสีย ๒ และ ๓ องค์ เหลือไว้แต่เพียง ๓ และ ๒ ก็ดี ก็ไม่ควรจะกล่าวว่าศีลได้ แม้ถึงในพราหมณ์สมัยก็ย่อมยกเอาศีล ๕ ขึ้นบัญญัติว่ามีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นชื่อว่าเป็นคนมีศีล อนึ่งย่อมกล่าวว่าศีล ๕ ชื่อว่าจรณะบ้าง หาบัญญัติแต่สักว่าองค์ ๑ และ ๒ เท่านั้นว่าเป็นศีลไม่ เมื่อมาถึงพุทธสมัยองค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนสาวกแต่งตั้งสิกขาบทไว้เป็นเขตต์แดนเล่า ก็มิได้เลิกลดหย่อนต่ำกว่าองค์ ๕ นั้นเลย มีแต่จะยิ่งจะอุตกฤษฏ์ขึ้นไปกว่าปฏิบัติศีล ๕ นั้นฝ่ายเดียว และบุคคลผู้จะละเวร ๕ แล้วดำรงมั่นในศีลเป็นนิพัทธกุศลธรรมเล่า ก็ต่อมากลัวแต่ทุกข์ส่วนอนิฏฐวิบาก และประสงค์หวังสุขสมบัติส่วนอิฏฐวิบุลผล จึงได้อุตส่าห์งดเว้นเวร ๕ นั้น แล้วสมาทานมั่นในวิรัติเป็นอาจิณปกติปฏิบัติในสันดาน เตน ภควา สมเด็จพระทสพลผู้ทรงพระภาคผู้ฉลาดในที่จะสอนเวไนยสัตว์นั้น พระองค์ได้ทรงแสดงโทษแห่งเวร ๕ และอานิสงส์ศีล โดยเทศนานัยมีประการต่าง ๆ ตามสมควรแก่เวไนยสัตว์นั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้รับเทศนา ตตฺถ อาทีนโว ตาว และอาทีนพโทษพิบัติที่หยาบร้ายแห่งเวร ๕ นั้นที่มีในปัจจุบันเห็นประจักษ์มีมากเป็นอเนกอนันต์ที่จะคณนาแต่ฝ่ายผลเบื้องหน้าที่จะสุขพิเศษไป ล้วนไม่เป็นที่รักใคร่ไม่เป็นที่ปรารถนา เมื่อจะกล่าวแต่โดยอนิฏฐวิบากสามัญเสมอกันทั้ง ๕ เวรแล้ว ก็ล้วนหยาบกล้าสามารถจะให้สัตว์ผู้กระทำนั้นอุบัติบังเกิดในอบายคือนรก กำเนิดดิรัจฉานเปรตวิสัย โดยนัยพุทธภาษิตว่า ปาณาติปาโต ภิกฺขเว พหุลีกโต ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาต การที่แกล้งให้ชีวิตสัตว์ตกล่วงไป และอทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท และเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะของที่

ให้เมาคือสุราเมรัยบุคคลส้องเสพกระทำให้มากแล้ว นิรยสํวตฺตนิโก ให้สัตว์รู้กระทำนั้นเป็นไปพร้อม คือให้เกิดในนรกและกำเนิดดิรัจฉานและเปรตวิสัย อนึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสอาทีนพเบื้องหน้าแห่งศีลพิบัติว่า ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน บุคคลผู้มีศีลทุรพลศีลพิบัติ เมื่อแตกแห่งกายเบื้องหน้าแต่มรณะ ย่อมเข้าไปใกล้ซึ่งอบายทุคคติวินิปาตนิรยสถาน ข้อนี้เป็นอาทีนพเบื้องหน้าแห่งศีลพิบัติ มีปาณาติบาตเป็นต้น และอนิฏฐผลที่ต่าง ๆ เฉพาะตัวจะพึงมีแก่สัตว์เมื่อครั้งได้อัตตภาพเป็นมนุษย์นั้น ก็ทรงแสดงไว้โดยแผนกฉะนี้ว่า โย ปาณาติปาตสฺส สพฺพลหุโส วิปาโก วิบากส่วนใดแห่งปาณาติบาตที่เบาบางกว่าวิบากทั้งปวง วิบากส่วนนั้น อปฺปายุกสํวตฺตนิโก ย่อมเป็นไปเพื่อจะให้สัตว์นั้นเมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์ มีอายุน้อยอายุสั้น วิบากส่วนเบาแห่งอทินนาทาน จะให้สัตว์นั้นเมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์ มีโภคทรัพย์สมบัติน้อย วิบากส่วนเบาแห่งกามมิจฉาจารจะให้สัตว์นั้นเมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์ มีข้าศึกเบียดเบียฬประทุษร้ายมาก วิบากส่วนเบาแห่งมุสาวาท จะให้ผู้นั้นเมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์มักมีผู้มากล่าวขู่ข่มด้วยข้อความที่ไม่จริงต่าง ๆ วิบากส่วนเบาแห่งสุราเมรัยจะให้ผู้นั้นเมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์ เป็นบ้าเสียจริตวิกลคลั่งไคล้ไม่มีสติ อิเม วิปากา และวิบากทั้งหลายเหล่านี้ ก็ล้วนไม่เป็นที่รักที่ปรารถนาแห่งสัตว์ทั้งหลาย แม้จะไม่ครบทั้ง ๕ แต่เพียง ๔ และ ๓ หรือ ๒ และ ๑ ก็ดี ก็ไม่ให้เกิดสุขสำราญได้ ตานิ ปหาย ปฏิวิรตสฺส เมื่อบุคคลได้เห็นโทษแห่งเวร ๕ นั้นแล้ว สมาทานอธิษฐานศีลปฏิบัติละเสียซึ่งเวร ๕ แล้วเว้นเสียไม่ล่วงกระทำ ดำรงตนเป็นคนบริบูรณ์ด้วยศีลปัญจเวรวิรัติแล้ว โทษพิบัติอนิฏฐวิบากคืออายุสั้นเป็นต้น ก็จะมิได้บังเกิดมี เมื่ออาศัยกุศลสมบัตินั้นเป็นที่ตั้ง ก็จะพึงได้สุขพิเศษคืออายุยืนและสมบัติมากไพบูลย์ไม่ขัดสนพร้อมพรั่งด้วยมิตรสหายไม่มีศัตรูที่จะทำร้ายแก่ของรัก และถาวรในลาภยศโภคักขันธ์ อันผู้อื่นมิอาจที่จะกำจัดให้เสื่อมถอย ยากที่ศัตรูจะข่มขี่ และไม่เป็นบ้าพิกลจริต มีสติสมบูรณ์ควรแก่กามบริโภค และบำเพ็ญบุญประพฤติกุศลในอัตตภาพเป็นมนุษย์นั้น คุณสมบัติอิฏฐวิบากขันธ์ มีอายุยืนเป็นต้น ล้วนเป็นอิฏฐารมณ์ที่รักที่พึงใจของสัตว์ทั้งหลาย ในสุคติภพมีมนุษย์เป็นต้น เมื่อบุคคลมาหวังต่อวิบุลผลอิฏฐวิบากสมบัตินั้น ก็ควรตั้งกุศลฉันทะสมาทานถือมั่นในปัญจเวรวิรัติเป็นอริยธรรมปฏิบัตินิพัทธบุญจริยา ตกฺการโก บุคคลผู้มา

ล่วงกระทำอยู่ซึ่งเวร ๕ นั้น ชื่อว่า ทุสฺสีโล สีลวิปนฺโน ผู้ทุรพลศีลไม่มีศีล ศีลพิบัติเสียแล้ว ดังนี้ ฝ่ายบุคคลผู้สมาทานถือมั่นซึ่งความเว้นจากเวร ๕ นั้นตั้งอยู่ มิได้ล่วงละเมิดกระทำให้บริบูรณ์อยู่ ที่ได้สมาทานแล้ว ชื่อว่า สัปปุริสบุคคลสีลวา มีศีลเป็นนิพันธกุศลสัมมาปฏิบัติ สีลสมฺปนฺโน บริบูรณ์แล้วด้วยศีลมีสุขพิเศษเกิดในจิตต์ มิได้มีวิปปฏิสารเดือดร้อน เพราะทุจริตมีปาณาติบาตเป็นต้น แม้จะถึงมรณะวินาสวายชนม์สิ้นชีพทำลายขันธ์ ก็จะมีสติสัมปชัญญะไม่ฟั่นเฟือน อาจอุบัติในสุคติภพเป็นสัมปรายานิสังสผล

เตน วุตฺตํ เหตุดังนั้นสมเด็จพระนราศภทสพลบรมสุคตจึงมีพระพุทธพจน์ตรัสอาทีนพแห่งศีลพิบัติแก่คฤหบดีชาวปาฏลีคาม โดยนิทัศนนัยฉะนี้ว่า อิธ คหปตโย ดูก่อนคฤหบดีทั้งหลาย อาทีนพแห่งศีลพิบัติของบุคคลที่ไม่มีศีลเหล่านี้ ๕ ประการ บุคคลผู้มีศีลพิบัติย่อมถึงซึ่งพินาศแห่งโภคทรัพย์ เป็นความพินาศใหญ่มีความประมาทมัวเมาละเลิงใจเป็นเหตุ อนึ่งกิตติศัพท์ของผู้นั้น ล้วนเป็นบาปฟุ้งขจรไปในทิศานุทิศ อนึ่งผู้นั้นย่อมครั่นคร้ามสะทกสะท้าน หยั่งเข้าสู่สมาคมกษัตริย์พราหมณ์คฤหบดี และสมณบริษัทน้อยเดชานุภาพไม่อาจหาญ อนึ่งทุศีลบุคคลนั้น ย่อมเป็นคนหลงฟั่นเฟือน กระทำกาลกิริยาไม่ได้สติ เหตุวิปปฏิสารเดือดร้อนเพราะศีลพิบัติแห่งตน อนึ่งครั้นทำลายชนม์แล้วก็ไปอุบัติยังอบาย อิเม คหปตโย ดูก่อนคฤหบดีทั้งหลาย อาทีนพโทษแห่งศีลพิบัติของทุศีลบุคคลเหล่านี้ดังแสดงมา อาทีนวํ ทสฺเสตฺวา สมเด็จพระสุคตทรงแสดงอาทีนพแห่งศีลพิบัติ โดยนิทัศนนัยฉะนี้แล้ว จึงตรัสอานิสงสคุณแห่งศีลสมบัติ ๕ ประการว่า ปญฺจิเม คหปตโย ดูก่อนคฤหบดีทั้งหลาย อานิสงสคุณแห่งสีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีลบริบูรณ์แล้วด้วยศีลเหล่านี้ ๕ ประการ อิธ คหปตโย ดูก่อนคฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีลย่อมได้ซึ่งโภคักขันธ์กองแห่งโภคทรัพย์สมบัติอันใหญ่ไพศาล มีความไม่ประมาทมัวเมา ไม่ละเลิงใจเป็นเหตุ อันนี้เป็นอานิสงส์ที่ ๑ สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส กิตติศัพท์แห่งผู้มีศีลบริบูรณ์ย่อมไพเราะไปจากโทษกลี ควรที่บัณฑิตจะพึงนับถือสาธุการฟุ้งตลบไปในนานาสถานทุกสรรพทิศ จับใจของบัณฑิตทั้งมนุษย์เทพดา อันนี้เป็นอานิสงส์ที่ ๒ สีลวา สีลสมฺปนฺโน บุคคลผู้มีศีลบริบูรณ์ เมื่อหยั่งเข้าสู่สมาคม กษัตริย์พราหมณ์ คฤหบดี และสมณบริษัทใด ๆ ก็มิได้ครั่นคร้ามสยดสยองเกรงเดชานุภาพย่อมอง-

อาจเข้าไป = โดยสดวก อันนี้เป็นอานิสงส์ที่ ๓ อสมฺมุฬฺโห กาลํ กโรติ บุคคลผู้มีศีลย่อมเป็นคนไม่หลงกระทำกาลกิริยา อันนี้เป็นอานิสงส์ที่ ๔ สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ เพราะแตกแห่งกายเบื้องหน้าแต่มรณะ ย่อมเข้าไปถึงซึ่งสุคติโลกสวรรค์ อันนี้เป็นอานิสงส์คำรบ ๕ อิเม โข คหปตโย ดูก่อนคฤหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของบุคคลที่มีศีลบริบูรณ์ ๕ อย่างเหล่านี้ ดังพรรณนามา เอวํปิ สีลสมฺปตฺติยา อานิสงส์แห่งศีลสมบัติ พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโดยนิยมอย่างนี้บ้าง เอวํ โข ทานสีลานํ สมฺปรายิกผลํ สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคทรงแสดงผลเบื้องหน้าแห่งทานและศีลเสมอกัน โดยสามัญกถาว่า กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ ทายกทานบดีผู้บำเพ็ญทานและผู้มีศีลบริบูรณ์ด้วยศีล เพราะแตกแห่งกายเบื้องหน้าแต่มรณะ ย่อมเข้าไปถึงซึ่งสุคติโลกสวรรค์ด้วยประการดังนี้ ตตฺถ โภคาวหํ ทานํ ในกุศลคือทานและศีลทั้ง ๒ นั้น เมื่อจะกล่าวโดยพิเศษ ส่วนอติสัยวิบากแล้ว ทานย่อมแรงกล้านำมาซึ่งโภคสมบัติให้ไพบูลในมนุษยโลกและทิพยสถาน สีลนฺตุ ภวสมฺปทํ ฝ่ายศีลมีวิบากสามารถกล้าหาญในที่จะนำมาซึ่งภวสมบัติ ให้แก่สาธุชนผู้มีศีลบริบูรณ์ด้วยศีลนั้น อยญฺจ อตฺโถ เนื้อความนี้มีทัพหิยาคมนสถานที่อ้างด้วยสุมนาสูตร ซึ่งมีมาในปัญจังคุตตรนิกาย ตตฺถ หิ แท้จริงในพระสูตรนั้นมีความว่า พระสุมนาราชกุมารีทูลถามพระสุคตด้วยทานและศีลอันพิเศษด้วยภูมิผลว่า อิธสฺส ภนฺเต ภควโต เทฺว สาวกา สมสทฺธา สมสีลา สมปญฺญา ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ถ้าหากมีสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ๒ คน มีศรัทธาและศีลและปัญญาเสมอกัน แต่สาวก ๑ เป็นทายกได้บริจาคทาน สาวก ๑ มิได้เป็นทายก ไม่ได้บำเพ็ญทาน เป็นอติสัยกุศล เต กายสฺส เภทา สาวกทั้ง ๒ นั้นสิ้นชีพแล้ว หากบังเกิดยังสุคติโลกสวรรค์ไซร้ เมื่อเป็นเทพดาแล้วจะมีความแปลกโดยภูมิผลบ้างหรือไม่ สิยา สุมเนติ ภควา อโวจ พระองค์ตรัสว่า ดูก่อนนางสุมนา ความแปลกแห่งเธอทั้ง ๒ นั้นก็มีอยู่ดังนี้แล้วตรัสว่า โย โส สุมเน ทายโก ดูก่อนนางสุมนา สาวกใดเป็นทายกได้บำเพ็ญทาน สาวกนั้นเมื่อเป็นเทพดาแล้ว ย่อมครอบงำเทวบุตรอันมิได้บำเพ็ญทานนั้นเสียด้วยเหตุ ๕ สถาน คือ อายุ วรรณะ สุขะ และ ยศ และความเป็นอธิบดีซึ่งเป็นของทิพย์ ถ้าหากจุติจากเทวโลกมาอุบัติยังมนุษยชาติไซร้ กุลบุตรผู้

ทายกย่อมครอบงำกุลบุตรที่มิได้บำเพ็ญทานนั้นเสีย ด้วยอายุ วรรณะเป็นต้นที่เป็นของมนุษย์ ถ้ากุลบุตรทั้ง ๒ นั้นละฆราวาสออกประพฤติพรหมจรรย์เล่า ภิกษุที่เป็นทายกบำเพ็ญทานไว้ ณ กาลก่อน ย่อมครอบงำภิกษุผู้มิได้บำเพ็ญทานนั้นเสียด้วยเหตุ ๕ สถาน คือมีผู้มาวิงวอนให้บริโภคจีวรบิณฑบาตและเสนาสนเภสัชชมาก ที่จะไม่มีผู้วิงวอนนั้นน้อย อนึ่งเธอนั้นเมื่ออยู่กับเพื่อนพรหมจรรย์เหล่าใดแล้ว สพรหมจารีเหล่านั้น ย่อมเรียกร้องเธอนั้น ด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันเป็นที่เจริญใจมาก ที่จะเรียกร้องด้วยกายกรรมเป็นต้น ไม่เป็นที่เจริญใจนั้นน้อย เธอทั้ง ๒ สำเร็จพระอรหันต์ไซร้ ซึ่งอรหัตต์วิมุตติของเธอทั้ง ๒ จะต่างกันมิได้มี ด้วยความในสุมนาสูตรนี้ แสดงว่าทานเป็นผู้เพิ่มโภคสมบัติให้ไพบูล แม้ถึงในจูฬกรรมวิภังคสูตร เมื่อพระสุคตตรัสพยากรณ์ปัญหาข้อที่สุภมาณพทูลถามถึงเหตุซึ่งให้สัตว์บางจำพวกมีโภคทรัพย์น้อย บางจำพวกมีโภคทรัพย์มากนั้น ก็แสดงทานโดยอติสัยวิปากขันธ์ว่า เป็นข้อปฏิบัติกุศลธรรมซึ่งให้สัตว์มีโภคทรัพย์ไพบูล ส่วนมัจฉริยโทษที่เป็นเหตุหวงแหนไม่บริจาคทาน เป็นพลวเหตุอันกล้าหาญที่จะให้สัตว์น้อยโภคทรัพย์ศฤงคารขัดสนไม่มั่งคั่ง โดยปริยายเทศนาฉะนี้ว่า อิธ มาณว เอกจโจ ดูก่อนมาณพ สตรีบุรุษบางคนในโลกนี้ มีสันดานตระหนี่เหนียวแน่นไม่ให้ซึ่งทานวัตถุ มีข้าวน้ำผ้านุ่งห่มยวดยานเป็นต้น แก่สมณะพราหมณ์ด้วยมัจฉริยโทษเป็นกรรมอกุศล นำให้ผู้นั้นไปเกิดในอบาย โน เจ ถ้าไม่เกิดในอบายหรือเกิดในอบายแล้ว และมายังกำเนิดมนุษย์ เกิดในตระกูลประเทศใด ๆ ก็ดี อปฺปโภโค มีโภคสมบัติน้อยยากจนอนาถา ดูก่อนมาณพ ซึ่งโทษคือมัจฉริยะ ความตระหนี่นี้ เป็นปฏิปทาหนทางที่จะให้สัตว์ยากไร้สมบัติน้อยไม่ไพบูล อิธ มาณว ดูก่อนมาณพ สตรีบุรุษบางคนในโลกนี้ เห็นโทษในความตระหนี่มีจิตต์อนุเคราะห์และบูชาบริจาคทานวัตถุ ข้าวน้ำ ผ้านุ่งห่ม ยวดยาน ระเบียบดอกไม้ เครื่องทา เครื่องตั้ง ฟูกหมอน เครื่องปูลาดและศาลาเคหสถานที่พักอาศัย และวัตถุสิ่งที่จะใช้ในประทีปสรรพทานต่าง ๆ ตามมี แก่สมณะพราหมณ์และยาจกวณิพก คนกำพร้าอนาถาและคนสัญจรไปมาในมรรคา เตน กมฺเมน ด้วยอำนาจกุศลกรรมทานมัยบุญนั้น สั่งสมกระทำให้มากมูล สิ้นชีพไปก็อุบัติบังเกิดในสวรรค์พร้อมด้วยทิพยสมบัติ ถ้าไม่เกิดในสวรรค์หรือเกิดแล้วและมายังกำเนิดในมนุษย์ไซร้ เกิด ณ ตระกูลประเทศใด ๆ ก็ดี มหาโภโค มีโภคทรัพย์ที่มีวิญญาณ มีทาสกรรมกรโคกระบือ

คชสารอัสดรเป็นต้น ที่ไม่มีวิญญาณ คือ ภูมิสถาน ไร่นา เงินทอง โภชนาหาร ผ้านุ่งห่ม ภาชนภัณฑ์ เป็นต้น มากมูลไม่ขัดสนหาได้ง่าย เอสา มาณว ดูก่อนมาณพ การที่บุคคล บันเทาซึ่งตระหนี่เสียได้แล้วบริจาคทานนั้น เป็นปฏิทาหนทางที่จะให้สัตว์มีสมบัติมากไพบูล พิเศษ ด้วยปริยายในสุมนาสูตรและจูฬกรรมวิภังคสูตรนี้ ก็แสดงว่า ทาน มีวิบากสามารถ ในที่จะเพิ่มพูนโภคสมบัติเป็นอติสยิฏฐผล

ก็แลว่า ศีลมีอุปการมากในอันให้สำเร็จภวสัมปทานั้น ให้บัณฑิตพึงแสดงด้วย ทานูปปัตติสูตร ในอัฏฐกนิบาตอังคุตตรนิกาย ตตฺถ หิ แท้จริงในพระสูตรนั้น พระ-โลกนาถตรัสเทศนาแก่ภิกษุทั้งหลายว่า อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ โส ยนฺเทติ ตํ ปจฺจาสึสติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมให้ซึ่งทาน ข้าวน้ำ ผ้านุ่มห่ม และยาน ระเบียบดอกไม้ ของหอม และเครื่องทา ที่นอนที่อาศัย และสิ่งของ ที่จะใช้ในประทีป แก่สมณพราหมณ์ผู้ปฏิคาหกทักขิเณยยบุคคล และบุคคลผู้นั้นให้ซึ่งทาน วัตถุสิ่งใดย่อมหวังฉะเพาะทานวัตถุสิ่งนั้น โส ปสฺสติ ทายกบุคคลนั้นเห็นอยู่ซึ่งกษัตริย์หรือ พราหมณ์คฤหบดีที่เป็นมหาสารพร้อมพรั่งด้วยกามคุณทั้ง ๕ ตสฺส เอวํ โหติ ผู้นั้นเกิดความ ปรารถนาปริวิตกคำนึงคิดว่า อโห วตาหํ ขอตัวเราเมื่อทำลายขันธ์แล้ว พึงเข้าไปถึงซึ่ง ความเป็นสหายผู้บังเกิดกับของกษัตริย์หรือพราหมณ์หรือคฤหบดีที่เป็นมหาสารดังนี้ ตสฺส สุตํ โหติ อนึ่ง หรือผู้นั้นได้ฟังว่าเทพยเจ้าเหล่าจาตุมหาราชิกนิกาย และดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรตี ปรนิมมิตวสวัตตี ทิพยสถาน ล้วนมีอายุยืนนาน มีพรรณอันงาม มีความสุข มาก ดังนี้ และปรารถนาทิพยสมบัติสุขในกามาพจรเทวโลกนั้น แก่ตนในเบื้องหน้า โส ตํ จิตฺตํ ปทหติ บุคคลผู้นั้นมาตั้งต่ออธิษฐานเจริญจิตต์นั้น ด้วยความจำนงประสงค์ทยานนัก ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเน อธิมุตฺตํ จิตต์ของผู้นั้นน้อมไปแล้ว ในของต่ำช้าคือกามคุณ อุตฺตรึ อภาวิตํ ไม่ให้เจริญยิ่งขึ้นไปเพื่อโลกุตตรารียมรรคผล กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา เพราะ แตกแห่งกายเบื้องหน้าแต่มรณะ ผู้นั้นย่อมเข้าไปถึงซึ่งสหายแห่งมนุษย์พิเศษ มีกษัตริย์ มหาสารเป็นต้น อนึ่ง หรือย่อมเข้าไปถึงซึ่งความเป็นผู้บังเกิดกับ แห่งกามาพจรเทพยดาจาตุ-มหาราชิกเทพยเจ้าเป็นต้น นั้นได้ดังใจประสงค์ ตญฺจ โข สีลวโต วทามิ ก็แต่เราผู้

พระตถาคต ย่อมกล่าวซึ่งความเกิดได้ดังใจหวังนั้นแก่ผู้มีศีล โน ทุสฺสีลสฺส เราผู้พระตถาคต ไม่กล่าวต่อผู้ทุรพลศีล อิชฺฌติ ภิกฺขเว สีลวโต เจโตปณิธิ สุทฺธตฺตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความมุ่งหมายปรารถนาแห่งจิตต์ ย่อมสำเร็จแก่ผู้มีศีล เพราะเหตุว่าบุคคลมีศีลเป็นผู้หมดจดบริสุทธิ์ ด้วยเนื้อความในทานูปบัตติสูตรนี้แสดงว่า ศีลฝ่ายวิวัฏกุศลมีกำลังกล้าในที่จะให้สำเร็จภวสมบัติ เมื่อจะกล่าวโดยสามัญเสมอโดยวิบากสามารถแล้ว ทั้งทานและศีลนั้นก็นำสัตว์ให้บังเกิดในสวรรค์ได้โดยสัมปรายิกผล สมเด็จพระนราศภทศพลก็ตรัสโดยเสมอกันว่า กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ ดังนี้ ทายกทานบดีและผู้มีศีลทำลายขันธ์แล้วอุบัติบังเกิดยังสุคติโลกสวรรค์ ได้ชื่อว่าเป็นผลที่ทายกผู้มีศีลจะพึงได้ในเบื้องหน้า ดังวิสัชชนามาฉะนี้

ปุญญกิริยาวัตถุกถา กัณฑ์ที่ ๓

(ภาวนามัย ที่ ๓)

พระนิพนธ์

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) วัดราชประดิษฐ์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ภาเวติ กุสเล ธมฺเม อาเสวติ วฑฺเฒติ เอตายาติ ภาวนา จตฺตาฬีสาย กมฺมฏฺฐาเนสุ ขนฺธาทีสุ จ ภูมีสุ ปริกมฺม สมฺมสนวสปฺปวตฺตา อปฺปนํ อปฺปตฺตา โคตฺรภูปริสานเจตนา ภาวนา นามาติ.

อนุสนธิพระธรรมเทศนามีบุพพาปรสืบเนื่องตามลำดับมา บัดนี้จะได้วิสัชชนาในกามาพจรกุศล ภาวนามัยบุญญกิริยาวัตถุ เพื่อประดับปัญญาบารมี

คำเนินความว่า เจตนาที่ไกลความเกียจคร้าน เพิ่มพูนสันดานด้วยกุศลในจิตต์ที่ยังไม่เกิดมีให้เกิดให้มีขึ้น ที่เกิดที่มีแล้ว ให้เจริญทวีมากขึ้น ไม่ให้เสื่อมศูนย์อันตรธานไป ชื่อว่า ภาวนา พระฎีกาจริยเจ้า แสดงโดยนิพพจนนัย ฉะนี้ "ภาเวติ กุสเล ธมฺเม อาเสวติ วฑฺเฒติ เอตายาติ ภาวนา" บุคคลผู้นั้น ๆ มาให้กุศลธรรมทั้งหลายเกิดมีขึ้น ส้องเสพซึ่งกุศลธรรมทั้งหลาย ให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญทวีมากขึ้นไป ด้วยธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นในจิตต์เป็นเหตุ ธรรมชาตินั้นชื่อว่าภาวนา กุศลธรรมชาติเป็นเครื่องให้กุศลธรรมเกิดมีขึ้นเจริญขึ้น คือเจตนาที่ไกลความเกียจคร้าน มาเพิ่มพูนสันดานด้วยกุศลในจิตต์ เมื่อกล่าวโดยความแล้ว เจตนาอันเป็นไปในสมถกัมมัฏฐาน มีกสิณ เป็นต้น ก็ดี เป็นไปในวิปัสสนาภูมิ มีขันธ์เป็นต้น ก็ดี ด้วยอำนาจแห่งปริกรรมและพิจารณา เป็นแต่กามาพจรธรรม จนถึงโคตรภูเป็นที่สุด ส่วนที่ยังไม่บันลุอัปปนา เจตนาอันเป็นเหตุให้เกิดกุศลในจิตต์นี้ ชื่อว่าภาวนา เจตนาให้กุศลเกิดให้เจริญ แม้ถึงเจตนาที่เป็นเหตุเรียนวิชาศิลปศาสตร์ที่ไม่มีโทษ ก็ถึงซึ่งประชุม

ลงในภาวนามัยบุญญกิริยาวัตถุนี้นี่แล ข้อซึ่งมาทำกุศลส่วนภาวนามัย อันยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นที่เกิดแล้วให้เจริญทวีมากขึ้น ชื่อว่าภาวนา เป็นข้าศึก แก่อุปกิเลสแห่งจิตต์ ปราบปรามอุปกิเลสแห่งจิตต์เสียให้เบาบางเสื่อมคลายลง นี้ชื่อว่าภาวนา แตกต่างโดยประเภทเป็น ๒ คือ สมถภาวนา ๑ วิปั๋สสนาภาวนา ๑ ข้อซึ่งการกบุคคลมาทำอุบายเครื่องระงับจิตต์ให้เกิดขึ้นชื่อว่า สมถภาวนา ข้อซึ่งการกบุคคลมาทำปั๋ญญาอันเห็นวิเศษ เห็นแจ้งชัดโดยสามัญลักษณะทั้ง ๓ ให้เกิดขึ้นมีขึ้นในจิตต์ ชื่อว่าวิปั๋สสนาภาวนา และภาวนาทั้ง ๒ นี้ สมถภาวนา ชื่อว่า "สญฺญโม" วิปั๋สสนาภาวนา ชื่อว่า "ทโม" เหมือนในสถานที่มาว่า

"ยสฺส ทาเนน สีเลน สญฺญเมน ทเมน จ
นิธิ สุนิหิโต โหติ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา"

ดังนี้ เป็นต้น แสดงขุมทรัพย์ คือกุศล โดยความว่า สตรีและบุรุษมาฝั่งขุมทรัพย์ลงไว้ด้วย ทาน ๑ ศีล ๑ สัญญมะ ๑ ทมะ ๑ แล้วเป็นผู้ได้ฝั่งขุมทรัพย์ไว้ด้วยดี สัญญมะ อุบายเครื่องสำรวม อุบายสกัดข่มจิตต์ ดังนายสารถีฝึกม้าฉะนั้น คือ สมถภาวนา ทมะ อุบายเครื่องทรมาน ดังบุรุษไล่ตะกอนน้ำเสียฉะนั้น คือวิปั๋สสนาภาวนา

บัดนี้ จะได้วิสัชชนาในสมถภาวนา และวิปั๋สสนาภาวนา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของการกบุคคลทั่วทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตามในพุทธภาษิตพระโลกุตตมาจารย์ ตรัสประทาน เป็นพุทธโอวาท เป็นอาจิณณปฏิปทานั้น สมถภาวนา ซึ่งเป็นพุทธโอวาท ทั่วทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตสตรีบุรุษนั้น คือ อภิณหปั๋จจเวกขณวิธีพิจารณาที่ทั้ง ๕ สถาน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสประทานไว้ว่า "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ฐานานิ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพานิ อิตฺถิยา วา ปุริเสน วา คหฏฺเฐน เว ปพฺพชิเตน วา" เป็นต้น มีความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฐานะทั้ง ๕ ประการเหล่านี้ สตรีก็ดี บุรุษก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี บรรพชิตก็ดี พึงเห็นลงเฉพาะทุกวัน คือพึงหมั่นพิจารณาคำนึงนึกเนือง ๆ เป็นจิตตภาวนามัยกุศล ฐานะที่ต้น ให้สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงพิจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ ว่า "ชรา ธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต" เราเป็นผู้มีชราเป็นธรรมดาไม่ล่วงความชราไปได้ ฐานะที่ ๒ ให้สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงพิจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ ว่า "พฺยาธิ ธมฺโมมฺหิ

พฺยาธิ อนตีโต" เราเป็นผู้มีพยาธิความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ได้ ฐานะที่ ๓ ให้สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงพิจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ ว่า "มรณ ธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต" เราเป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ไม่ล่วงความตายไปได้ ฐานะที่ ๔ ให้สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงพิจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ ว่า "สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว" เราจะเป็นต่าง ๆ จะมีเว้น คือแปรผันและพลัดพรากจาก ของรักของเจริญใจทั้งปวง เราจักยักย้ายแปรผันและพลัดพรากไปจากของที่รักใคร่ ให้ใจเจริญ ทั้งปวง ฐานะที่ครบ ๕ ให้สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ ว่า "กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ" เราเป็นผู้มีกรรม คือบุญและบาปที่ตนทำเป็น ของ ๆ ตน เป็นทายาทผู้รับมรดก คือผลแห่งกรรมที่เป็นบุญและบาป มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่พำนักอาศัย เราจักทำซึ่งกรรมใดเป็นส่วนที่ชอบไป จากโทษ หรือเป็นส่วนที่ผิดบาปทุจจริตก็ดี เราก็จักเป็นทายาท คือผู้รับมรดก คือผลแห่ง กรรมนั้น ฐานะทั้ง ๕ เหล่านี้ สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงพิจารณาคำนึงเห็นลงเนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาสัมมาปฏิบัติ สมเด็จพระผู้ทรงพระภาค ประทานโอวาททั่วบริษัท ทั้งสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต ให้ดำรงจิตต์คำนึงในฐานะทั้ง ๕ ด้วยประการฉะนี้ โดยประสงค์ จะไม่ให้ผู้ใดคิดเลี่ยงเลี้ยวเป็นอุบาย แล้วทำตนออกเป็นภายนอกจากการพิจารณาคำนึงนั้นเสีย เพราะว่าอันสิ่งซึ่งเป็นบุญกุศลแล้ว ผู้ที่จะสำคัญว่าเป็นกิจของตน ๆ แล้วปฏิบัติตามนั้น น้อยนักทุกสิ่งทั้งทานและศีลและภาวนา เมื่อมีผู้รับปฏิบัติประพฤติเล่า ก็ยังหลีกลัดประพฤติ แต่บุญกุศลที่ทำง่าย ในกุศลทั้ง ๓ ทาน ศีล ภาวนา นั้น บุคคลทำยากเป็นชั้น ๆ ตามลำดับ ทานทำง่ายกว่าศีล มีผู้บำเพ็ญมาก ศีลแม้ทำยากกว่าทานแล้ว ก็ยังเป็นกุศลที่บุคคลทำง่าย กว่าภาวนา กุศล คือภาวนานั้น บุคคลทำด้วยยากยิ่งกว่าทาน ยิ่งกว่าศีล การพิจารณาฐานะ ทั้ง ๕ ประการนี้ ก็เป็นกุศลส่วนภาวนา ผู้ซึ่งจะสมัครพิจารณาเนือง ๆ นั้น จะพึงมีน้อยนัก ผู้นั้น ๆ ก็จะเบือนหน้าหนี ทำตนให้เป็นภายนอก ด้วยเลศอุบายเครื่องอ้างไปต่าง ๆ สตรี ก็จะพึงอ้างเหตุว่า ตนมีสติปัญญาอุตสาหะน้อย ไม่อาจหาญ สามารถอยู่เพียงจะบำเพ็ญทาน หรือยิ่งขึ้นไปอีกก็เพียงศีล บุรุษมีสติปัญญาอุตสาหะมาก แกล้วกล้านัก การพิจารณาเนือง ๆ

ฉะนั้น เป็นกิจของบุรุษผู้แกล้วกล้า มีสติปัญญาอุตสาหะมาก หาเป็นกิจของเราผู้สตรีอันเป็นคนขลาดนี้ไม่ สตรีจะพึงถ่อมตนอ้างเหตุเป็นต้นฉะนี้แล้ว ประพฤติตนเป็นภายนอกเสียจากการพิจารณานั้น หาสำคัญโดยเป็นกิจที่ตนพึงรับปฏิบัติประพฤติตามไม่ ฝ่ายบุรุษก็จะพึงอ้างเหตุว่าตนแกล้วกล้า กิจใดซึ่งสตรีผู้ขลาดไม่สามารถจะประกอบได้ กิจนั้นเป็นการที่เราผู้บุรุษจะรับขวนขวายให้แล้วด้วยกำลังตน ซึ่งจะพิจารณาคำนึงเนือง ๆ ฉะนั้น เป็นกิจการของสตรีอยู่กับเรือน จะพึงบำเพ็ญให้บริบูรณ์โดยสะดวกได้ หาควรที่เราบุรุษผู้แกล้วกล้าจะพิจารณาให้เสื่อมถอยความอาจหาญเสียไม่ บุรุษจะพึงยกตนอ้างเหตุเป็นต้นฉะนี้แล้ว ประ-พฤติเป็นภายนอกจากการพิจารณาเนือง ๆ นั้นเสีย หารับปฏิบัติตามคำสอนนั้นไม่ อนึ่งคฤหัสถ์ก็จะพึงอ้างเหตุว่า เราเป็นผู้ครอบครองเรือน คับคั่งด้วยบุตรภรรยา ขวนขวายในกิจกรณียะมาก หาช่องที่จะได้ดำรงจิตต์พิจารณาคำนึงเนือง ๆ ฉะนั้นยากนัก ข้อนั้นเป็นกิจสมควรแก่บรรพชิตผู้มีกิจกรณียะ และกังวลห่วงใยน้อย บรรพชิตจงดำรงจิตต์พิจารณาให้ไพบูลเถิด คฤหัสถ์จะพึงอ้างเหตุเป็นต้นฉะนี้แล้ว เบือนหน้าหนีเป็นภายนอกเสียจากจิตตภาวนา หาสำคัญโดยเป็นกิจที่ตนจะพึงประพฤติไม่ ฝ่ายบรรพชิตเล่า ก็จะพึงอ้างเหตุว่าเราเป็นผู้เว้นไปจากความเป็นคฤหัสถ์แล้ว มีอันจะบำเพ็ญปฏิบัติส่วนกุศลให้ยิ่งขึ้นไป ศีล สมาธิ ปัญญา แสวงหาอุตตริมนุษยธรรมวิเศษเป็นเบื้องหน้า ล่วงพ้นกิจพิจารณาข้อนั้นมาแล้ว คฤหัสถ์ที่ยังมีกังวลห่วงใยอาลัยมาก ไกลแต่ความประมาทนักนั่นแล ควรพิจารณาคำนึงนึกเนือง ๆ ในฐานะทั้ง ๕ นั้น เพื่อเป็นอุบายบำบัดความประมาทเสียให้บางเบา บรรพชิตจะพึงอ้างเหตุเป็นต้นฉะนี้แล้ว ก็จะทำตนให้เป็นไป ณ ภายนอกจากการพิจารณานั้นเสีย จะหาสำคัญโดยเป็นกิจที่ตนจะพึงประพฤติบำเพ็ญไม่ ความคิดอ้างเป็นเหตุเลศอุบายเลี่ยงเลี้ยวหลีกตนออกเป็นภายนอกจากการพิจารณาฐานะทั้ง ๕ นั้น ก็จะพึงเกิดขึ้นมีขึ้นแก่ชนนั้น ๆ ต่าง ๆ ฉะนี้ เพราะอาศัยจิตต์ที่คิดจะไม่รับปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้นนั่นแล เป็นเหตุแรงกล้ากว่าเหตุอื่น ๆ เมื่อกิจที่พึงทำมีขึ้นแล้ว ผู้ปรารถนาจะทำแต่กิจที่ง่าย ๆ นั้น มากกว่าผู้จะรับทำกิจที่ทำยาก อันนี้เป็นปกติของผู้ไม่มีความคิด ไม่มีปัญญา สมเด็จพระโลกนาถเจ้าจะไม่ให้ผู้ใดยกตนออกเป็นภายนอกจากการพิจารณา ๕ ฐานะนั้นเสียได้ จึงตรัสสอนครบทั้งสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต ให้หมั่นพิจารณาคำนึงนึกฐานะทั้ง ๕ นั้นเนือง ๆ เป็น

จิตตภาวนาด้วยประการฉะนี้ และการพิจารณาฐานะทั้ง ๕ ประการนี้ เมื่อสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต มาบำเพ็ญเป็นจิตตภาวนาอยู่เนือง ๆ แล้ว ก็เป็นอุบายมรรคาเพื่อความบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองจิตต์ได้ เป็นอานิสงส์คุณเห็นประจักษ์แก่การกบุคคลนั้น ๆ แน่โดยไม่สงสัย ก็แต่การกบุคคลเล่า ก็มีอันจะคิดอ้างเหตุนั้น ๆ เป็นเลศอุบายหลีกเสียจากจิตตภาวนาโดยมากแล้ว ครั้นไม่ได้สดับไม่ได้ทราบอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์จิตตภาวนานั้นแล้ว ก็จะห่างไกลจิตตภาวนานั้นโดยวิเศษนัก ครั้นได้สดับได้ทราบอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณแจ้งประจักษ์ ก็จะเกิดอุตสาหะแล้วหมั่นพิจารณาคำนึงนึกตามนัยที่ตรัสสั่งสอนนั้นเนือง ๆ เป็นอาจิณณปฏิบัติ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระทศพลเจ้าเมื่อทรงจำแนกฐานะ ๕ นั้นแล้ว จึงทรงแสดงอำนาจแห่งประโยชน์ อานิสงส์คุณ ที่บุคคลจะพึงได้ด้วยพิจารณาฐานะทั้ง ๕ นั้นตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงตนว่ามีชราเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นชราได้อยู่เนือง ๆ ก็จะละความเมาในวัยเสียได้ เมื่อพิจารณาถึงตนว่ามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาไม่ล่วงพ้นเจ็บไข้ได้อยู่เนือง ๆ ก็จะละความเมาในความไม่มีโรคเสียได้ เมื่อมาพิจารณาถึงตนว่า มีมรณะเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นมรณะได้อยู่เนือง ๆ ก็จะละความเมาในชีวิตเสียได้ เมื่อมาพิจารณาถึงความพลัดพรากจากของรัก ของเจริญใจทั้งปวงอยู่เนือง ๆ ก็จะละราคะความกำหนัดนักในของรักเจริญใจเสียได้ เมื่อมาพิจารณาถึงตนว่า มีกรรม คือบุญและบาปที่ทำไว้เป็นของ ๆ ตน ก็จะละทุจจริตกาย วาจา จิตต์เสียได้เป็นอานิสงส์คุณเห็นประจักษ์แก่ผู้พิจารณาเป็นจิตตภาวนานั้น ความเมาแห่งสัตว์ทั้งหลาย ๓ ประการ คือเมาในวัย เมาเพราะวัย ๑ ความเมาในความเป็นผู้ไม่มีโรค เมาเกิดเพราะความเป็นผู้ไม่มีไคร ความเมาในชีวิตเมาเพราะชีวิต ๑ สัตว์ทั้งหลายมาอาศัยความเมาในวัยละเลิงจิตต์ว่าเรายังเจริญอยู่ยังไม่ใกล้แต่เจ็บไข้ยังห่างไกลมรณะอยู่ คิดละเลิงจิตต์เมาในวัยฉะนี้แล้ว ก็กำเริบไปต่าง ๆ ในทางทุจจริตปรารถนาจะทำอันใด ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติกามมิจฉาจาร เจรจามุสา เสพสุราเมรัยเป็นต้น ก็ไม่สยดสยองสะดุ้งหวาดแต่บาปอกุศลนั้นเลย ประพฤติตามปรารถนาไม่ท้อถอยเพราะโทษที่มัวเมาต่อวัยความเป็นหนุ่มนั้นเป็นต้นเหตุ ความเมาต่อวัยเป็นเหตุให้สัตว์ประพฤติทุจจริตด้วยกายวาจาใจฉะนี้ ครั้นสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต ผู้นั้นมาหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีชราเป็นธรรมดา ไม่ล่วงชราได้ ดังนี้อยู่เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแล้ว

ความเมาในวัยซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤติทุจจริตอันมีมากอยู่ในสันดานนั้น ผู้นั้นก็จะละเสียได้ด้วยประการทั้งปวงบ้าง เมื่อละไม่ได้ขาด ก็จะน้อยเบาบางลงกว่าเมื่อยังไม่หมั่นพิจารณาชราธรรมนั้นเป็นมั่นคง สำเร็จเป็นอานิสงส์เห็นประจักษ์อยู่ฉะนี้ สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิตมาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณดังกล่าวมานี้ จึงควรหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีชราเป็นธรรมดาไม่ล่วงชราได้ ดังนี้เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแห่งตน อนึ่ง ความเมาในความเป็นผู้ไม่มีโรค ก็เป็นเหตุให้สัตว์ประพฤติทุจจริตประการหนึ่ง สัตว์ทั้งหลายมาละเลิงจิตต์มัวเมาต่อความเป็นผู้ไม่มีโรคนั้น เห็นลงว่าเรายังผาสุกสบายทั้งกาย จิตต์ไม่ไข้เจ็บ ยังห่างไกลมรณะอยู่ มัวเมาต่อความเป็นผู้ไม่มีโรคฉะนี้แล้ว ก็ประพฤติทุจจริตด้วยกายวาจาใจตามปรารถนา ไม่มีความพรั่นจิตต์สดุ้งแต่บาปนั้น ครั้นสตรี บุรุษ คฤหัสถ์บรรพชิต ผู้นั้นมาหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีพยาธิความเจ็บไข้เป็นธรรมดาไม่ล่วงความเจ็บไข้ได้ ดังนี้อยู่เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแล้ว ความเมาในความไม่มีโรค ซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤติทุจจริตอันมีมากอยู่ในสันดานนั้น ผู้นั้นจะละเสียได้ด้วยประการทั้งปวงบ้าง เมื่อไม่ละได้ขาด ก็จะน้อยเบาบางกว่าเมื่อยังไม่หมั่นพิจารณาคำนึงนั้นเป็นมั่นคง สำเร็จเป็นอานิสงส์เห็นประจักษ์อยู่ฉะนั้น สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต มาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณนี้ จึงควรหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีพยาธิความเจ็บไข้เป็นธรรมดาไม่ล่วงความเจ็บไข้ได้ดังนี้เนือง ๆ อนึ่ง ความเมาในชีวิต เมาเกิดเพราะชีวิต มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้ประพฤติทุจจริตด้วยกายวาจาใจ สัตว์ทั้งหลายมาอาศัยความเมาในชีวิต ก็ละเลิงจิตต์มัวเมาว่า เรายังดำรงชีพจะมีชีวิตไปนาน ยังห่างไกลแต่มรณะอยู่ คิดฉะนี้แล้ว ก็ประพฤติทุจจริตด้วยกายวาจาใจตามปรารถนา ไม่มีความสดุ้งหวาด ครั้นสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต บัณฑิตชาติผู้นั้น มาหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่ล่วงความตายได้ ดังนี้อยู่เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแล้ว ก็จะละความเมาในชีวิตอันเป็นเหตุให้ประพฤติทุจจริตนั้นเสียได้ด้วยประการทั้งปวงบ้าง เมื่อไม่ละความเมาในชีวิตได้ขาด ก็จะน้อยเบาบางลงกว่าเมื่อยังไม่ได้พิจารณานั้นเป็นมั่นคง เมื่อสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต มาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณนี้ จึงควรหมั่นพิจารณาคำนึงนึกถึงตนว่า เราเป็นผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ไม่ล่วงมรณะได้ ดังนี้เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแห่งตน ๆ อนึ่ง สาราคะ ความกำหนัดนักในของ

รักเจริญใจทั้งหลาย มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้ผู้กำหนัดนักนั้นประพฤติทุจจริตด้วยไตรทวาร สัตว์ทั้งหลายพัวพันด้วยสาราคะ ความกำหนัดนักในของรักเจริญใจนั้นแล้ว ก็หาเกิดสติระลึกรู้ทุกข์ภัยที่จะมีมา เพราะทุจจริตนั้นไม่ เมื่อของรักเจริญใจนั้นจะมีมาหรือมีมาแล้ว จะมีความสุขด้วยประการใด ๆ ก็ประพฤติกายวาจาจิตต์ไปด้วยประการนั้น ๆ หาได้คิดว่าทุจจริตมีวิบากเป็นทุกข์ทุรพล ควรงดเว้นเสียดังนี้ไม่ ครั้นมาหมั่นพิจารณาคำนึงเนือง ๆ หยั่งรู้ว่า อันของรักเจริญใจทุกสิ่ง ทั้งสัตว์และสังขาร ซึ่งจะคงทนความวิโยคพลัดพรากนั้นไม่มี เจ้าของพลัดพรากไปจากของรักเจริญใจนั้นก่อนบ้าง ของรักเจริญใจ เป็นสัตว์และสังขารเหล่านั้น พลัดพรากไปจากเจ้าของเสียก่อนบ้าง เมื่อมาหมั่นพิจารณาคำนึงนึกเนือง ๆ อยู่ฉะนี้ ก็จะละความกำหนัดนักในของรักเจริญใจนั้นเสียได้ด้วยประการทั้งปวงบ้าง เมื่อไม่ละความกำหนัดนั้นได้ขาด ก็จะทำให้น้อยเบาบางลงกว่าเมื่อยังไม่หมั่นพิจารณานั้นเป็นมั่นคง เมื่อสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต มาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณฉะนี้ จึงควรหมั่นพิจารณาคำนึงนึกว่า เราจะเป็นต่าง ๆ จะมีเว้นวิโยคพลัดพรากไปจากของรักเจริญใจทั้งปวง ดังนี้เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแห่งตน ๆ อนึ่ง ทุจจริตทั้งหลายมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายอยู่โดยปกติ

"สุกรานิ อสาธูนิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ"

อันกรรมทั้งหลายที่ไม่ชอบ ไม่ให้ประโยชน์กิจที่สัตว์ประสงค์สำเร็จได้ และไม่เกื้อกูลก่อสุขสมบัติแก่ตนแล้ว สัตว์ทำได้ด้วยง่าย กรรมอันใดที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลให้ประโยชน์คุณ สิ่งที่สัตว์ประสงค์สำเร็จได้ กรรมนั้นสัตว์ทำได้ด้วยยากยิ่งนัก ความเป็นฉะนี้เป็นปกติของสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ส่วนที่เป็นสุจริตสิ่งประพฤติชอบ เป็นไปแก่สัตว์ทั้งหลายน้อยนัก ก็แต่ส่วนที่เป็นทุจจริต สิ่งประพฤติทุรพล ย่อมเกลื่อนกล่นเป็นไปแก่สัตว์ทั้งหลายมากโดยวิเศษ ทั้งกาย วาจา จิตต์ เมื่อสัตว์ทั้งหลายประพฤติทุจจริตด้วยประการใด ก็เพลิดเพลินไปด้วยประการนั้น ๆ มาสำคัญบาปที่ตนประพฤติเป็นประหนึ่งน้ำผึ้ง ก็ประพฤติไปตามปรารถนา ครั้นมาหมั่นพิจารณาคำนึงถึงตนว่า เราเป็นผู้มีกรรม คือบุญและบาปเป็น

ของตน ตนเป็นทายาทผู้รับมรดก คือผลแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งพำนักอาศัย เราจักทำด้วยกาย วาจา ใจ ซึ่งกรรมใด เป็นส่วนชอบไปจากโทษ หรือเป็นบาปลามก เราจักเป็นทายาทผู้รับมรดก คือผลแห่งกรรมนั้น ดังนี้อยู่เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาแล้ว ก็จะละทุจจริตในไตรทวารอันมีมากอยู่เหล่านั้นเสียได้ด้วยประการทั้งปวงบ้าง เมื่อไม่ละได้ขาด ก็จะน้อยเบาบางลงกว่าปกติแต่ก่อน เมื่อยังไม่หมั่นพิจารณานั้นเป็นมั่นคง สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต มาพิจารณาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อานิสงส์คุณนี้ จึงควรหมั่นพิจารณาคำนึงถึงตนเนือง ๆ ว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งพำนักอาศัย เราจักทำกรรมใดเป็นส่วนดีไปจากโทษ หรือเป็นบาป เราจักเป็นทายาทแห่งกรรมนั้น ดังนี้ เป็นจิตตภาวนาแห่งตน ๆ การพิจารณาฐานะทั้ง ๕ นั้นเนือง ๆ มีอานิสงส์คุณเห็นประจักษ์เป็น สันทิฏฐิกผล แก่การกบุคคลผู้ประพฤติตามพุทโธวาทนั้น ด้วยประการฉะนี้ เพราะเหตุนั้น พุทธศาสนิกสาธุชนทั้งสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิต พึงหมั่นพิจารณาฐานทั้ง ๕ เนือง ๆ เป็นจิตตภาวนาว่า "ชรา ธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต" เรามีชราเป็นธรรมดา ไม่ล่วงชราได้ "พฺยาธิ ธมฺโมมฺหิ พฺยาธึ อนตีโต" เรามีพยาธิความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นจากความเจ็บไข้ได้ "มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต" เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายได้ "สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว" เราจะเป็นต่าง ๆ จะมิเว้นคือแปรผันและพลัดพรากจากของรักของเจริญใจทั้งปวง "กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ" เรามีกรรม คือบุญและบาปที่ตนทำเป็นของ ๆ ตน เป็นทายาทผู้รับมรดก คือผลแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่พำนักอาศัย เราจักทำกรรมอันใดเป็นส่วนที่ชอบไปจากโทษหรือเป็นส่วนที่ผิดบาปทุจจริตก็ดี เราก็จักเป็นทายาทผู้รับมรดก คือผลแห่งกรรมนั้น การพิจารณาอภิณหปัจจเวกขณะ ๕ ประการนี้ เป็นสมถภาวนา ซึ่งพระโลกนาถ ตรัสสั่งสอนทั่วทั้ง สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ บรรพชิตมีเนื้อความวิสัชชนามา ฉะนี้

ฝ่ายวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นพุทธโอวาททั่วทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตทุกพุทธบริษัทนั้น คือปัญญาที่กำหนดนามรูปเบญจขันธ์ โดยลักษณะ ๓ ซึ่งแสดงในพหุลานุสาสนีคำสอนสาวกมากกว่าเรื่องอื่นว่า "รูปํ อนิจฺจํ" รูปไม่เที่ยง "เวทนา อนิจฺจา" เวทนา ความเสวยอารมณ์ไม่เที่ยง "สญฺญา อนิจฺจา" ความจำได้จำไว้ไม่เที่ยง "สงฺขารา อนิจฺจา" สังขารธรรมที่ปรุงใจทั้งหลายไม่เที่ยง "วิญฺญาณํ อนิจฺจํ" วิญญาณที่รู้วิเศษซึ่งอารมณ์ไม่เที่ยง "รูปํ อนตฺตา" รูปใช่อาตมะตัวตน ใช่แก่นสาร ไม่เป็นไปในอำนาจบังคับบัญชาของผู้ใด ไม่มีใครเป็นเจ้าของเป็นใหญ่ครอบครองป้องกัน "เวทนา อนตฺตา" เวทนา ความเสวยอารมณ์ ใช่อาตมะตัวตน "สญฺญา อนตฺตา" ความจำได้จำไว้ ใช่อาตมะตัวตน "สงฺขารา อนตฺตา" สังขารธรรมที่ปรุงใจทั้งหลายใช่อาตมะตัวตน "วิญฺญาณํ อนตฺตา" ใจที่รู้วิเศษซึ่งอารมณ์ ใช่อาตมะตัวตน "สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา" สังขารธรรมที่ปัจจัยประชุมแต่ง ปัจจัยปรุงขึ้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนะ อุปาทานเข้าไปถือเอามั่นมีใจครองก็ดี ที่เป็นอนุปาทินนะ อุปทานไม่เข้าไปถือเอามั่น ไม่มีใจครองก็ดี ทั้งปวงล้วนไม่เที่ยง ย่อมมีความเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา ย่อมเกิดขึ้นแล้วดับไป ย่อมเกิดขึ้นด้วยเสื่อมฉิบหายไปด้วย ย่อมเป็นอย่างอื่นไปด้วย สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา" ธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสังขตะ ปัจจัยประชุมแต่ง และเป็นอสังขตะ ใช่ธรรมที่ปัจจัยประชุมแต่งก็ดี ทั้งปวงล้วนเป็นอนัตตาสิ้น ใช่อาตมะตัวตน ใช่แก่นสาร ไม่เป็นไปในอำนาจบังคับบัญชาของผู้ใด ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ เป็นใหญ่ครอบครองป้องกัน ดังนี้ เมื่อคฤหัสถชนมาเจริญเป็นอารักขกัมมัฏฐานอยู่เนือง ๆ ก็เป็นปัญญาสัมปทา เมื่อบรรพชิตมาหมั่นบำเพ็ญให้เป็นไปในสันดานตนอยู่ไม่ขาด ก็เป็นปฏิบัติธรรมอันสามารถเกื้อกูลแก่ปธานะ ความเพียร และบำรุงให้เจโตวิมุตติแก่กล้า เมื่อสตรี บุรุษคฤหัสถ์ บรรพชิตมาหมั่นเจริญให้ปัญญานั้น เกิดมีขึ้นในจิตต์อยู่เนือง ๆ แล้ว ก็ให้กุศลคือทานและศีลสถาพรไพศาล นำผู้ปฏิบัติให้เจริญในกุศลสมาทาน ไม่ให้เสื่อมถอย เป็นอปริหานิยธรรมอันพิเศษ มีอานิสงส์คุณเป็นเอนกนัก ควรสาธุชนพุทธบริษัทจะเคารพรับปฏิบัติบำเพ็ญให้ไพบูลในสันดาน การกำหนดนามรูปโดยลักษณะ ๓ ประการ เป็นอุทยัตถคามินีปัญญานี้ เป็นวิปัสสนาภาวนา ซึ่งพระโลกนาถตรัสเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัททั่วทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต มีเนื้อความสังเขปภาษิตดังวิสัชชนามา ฉะนี้

เจตนาเป็นเหตุให้สมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา เกิดมีขึ้นด้วยอำนาจบริกรรม สัมมสนะ ไม่ถึงอัปปนาส่วนมหรคตและโลกุตร เป็นแต่ภูมิกามาพจร เพียงโคตรภูญาณเป็นที่สุด ชื่อว่า ภาวนามัยกุศล ในบุญญกิริยาวัตถุกามาพจรธรรมนี้ เมื่อสาธุชนมาเจริญฐานะทั้ง ๕ เป็นจิตตภาวนาอยู่เนือง ๆ ก็จะได้ประสพอานิสงส์ มีละความเมาในวัยเป็นต้น เสียได้ประจักษ์แก่ตน ทำความประมาทให้เบาบาง และให้เจริญความไม่ประมาทขึ้นในสันดาน

เมื่อสาธุชนมาหมั่นเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยมุข คือ อุทยัตถคามินีปัญญาอยู่ไม่ขาด ก็จะได้ความสังเวช และเหนื่อยหน่าย และความไม่ประมาทมากนัก เป็นอเนกคุณสมบัติทางสุคติภพและนิพพาน เพราะเหตุนั้น บัณฑิตชาติพึงทำความไม่ประมาท และอาทรเอื้อเฟื้อในสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนามัยบุญญกิริยาวัตถุ ซึ่งมีอานิสงส์คุณมาก ดังวิสัชชนามา ฉะนี้.

นิสัยของครู

8351

อำนวยศิลป์มูลนิธิ

AMNUAY SILPA FOUNDATION

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] บาท ([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ([illegible])

(น.ส.อุไรวรรณ อมาตยกุล)

นิสัยของครู

เรียบเรียงโดย

สมเด็จพระมหาวีระวงศ์ วัดพระศรีมหาธาตุ

"ครูนี่เองเป็นผู้ให้กำเนิดพลเมืองดี" คือชุบพลเมืองให้เป็นนักสู้ นักงาน นักพูด นักคิด นักประดิษฐ์ นักตำรา นักค้นคว้าเหตุผล นักวิจัย นักปราชญ์ และนักอื่น ๆ อีกมากมาย เหตุที่ครูจะให้กำเนิดพลเมืองดีได้เช่นนั้น เพราะครูเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยนิสัยของครู ตามที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์สารัตถปกาสินี ๗ ประการ คือ "ปิยตา ทำตนให้เป็นที่รักของศิษย์ ครุตา ทำตนให้เป็นที่เคารพของศิษย์ ภาวนียตา อบรมตนให้เจริญ วตฺตุตา อุตสาห์สั่งสอน วจนกฺขนฺติ อดทนต่อถ้อยคำรบกวนของศิษย์ คมฺภีรกถากรณํ ขยายข้อที่ลึกให้ตื้นเห็นง่าย และ อนิโยชนํ ไม่ชักนำศิษย์ในทางที่ไม่ควร"

ปิยตา ทำตนให้เป็นที่รักของศิษย์

สาระสำคัญของการที่ศิษย์จะรักครูนั้น อยู่ที่ครูต้อง **"เอาใจเราไปใส่ใจเขา เอาใจเขามาใส่ใจเรา"** กฎนี้ คือกฎที่แน่นอน เพราะว่าศิษย์จะเอาใจใส่ครู ก็ต่อเมื่อครูเอาใจใส่เขาแล้ว และเป็นไปไม่ได้ที่ศิษย์จะเอาใจใส่ครู ซึ่งถ้าครูมิได้เอาใจใส่เขา โดยปกติ ศิษย์ย่อมต้องการจะได้รับความหวังดี และความหวังช่วยเหลือจากครู ถ้าตนได้ดี อยากให้ครูยกย่อง ถ้าตนทำผิดพลาด อยากให้ครูไม่ซ้ำเติม เมื่อครูหยั่งทราบนิสัย อ่านจิตใจของศิษย์ออกเช่นนี้แล้ว จงปรับความต้องการของตนกับความต้องการของศิษย์ไปประสานกัน ปฏิบัติต่อศิษย์ฉันบิดามารดา ผู้ให้กำเนิดความรู้ตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ประการ คือ

๑. **มีเมตตา** หวังดีต่อศิษย์ คิดหาทางให้เขาเป็นสุข และเจริญด้วยศิลปวิทยา แสดงอัธยาศัยโอบอ้อมอารีสนิทสนมรักใคร่ เอาใจใส่ดูแลศิษย์ให้ทั่วถึง เช่น ควรระวังไม่ให้ศิษย์ประมาท ไม่ให้ขาดการเรียน รู้เวลาบริโภคอาหารและเวลาพักผ่อนของศิษย์

ศิษย์ผู้อยู่ในข่ายแห่งเมตตาของครูนั้น ย่อมมองเห็นแต่ความสวยงามและความสุภาพของครู ความสุภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในระหว่างครูกับศิษย์ เช่นเดียวกับน้ำมันจำเป็นสำหรับเครื่องยนต์ ถ้าครูมีความสุภาพต่อศิษย์เหมือนกับครูมีอัธยาศัยต่อคนแปลกหน้าแล้ว ศิษย์ก็จะรักครูเท่ากับรักพ่อแม่โดยมิต้องสงสัย

๒. **มีกรุณา** สงสารเอ็นดูศิษย์ หวังช่วยเหลือให้พ้นจากโง่ หากเขาได้ทุกข์ ช่วยคิดให้พ้นทุกข์ เช่น เวลาศิษย์เจ็บไข้ได้ป่วย ตั้งใจช่วยพยาบาลและปลอบให้อุ่นใจ เมื่อเห็นศิษย์ผิดพลาด ช่วยระงับและประคับประคองไว้ในทางที่ถูก คอยป้องกันในอันตราย เช่น ช่วยเตือนให้รู้จักหลบหลีกภัยในการไปมา และไม่ละทิ้งในยามวิบัติ

เมตตากรุณาที่มีอยู่ในตัวครู คือยาแก้ให้ความขี้ริ้วกลับเป็นความสวยงาม ความโง่เป็นความฉลาด ความแก่เป็นความหนุ่มสาว ความซึมเซาเป็นความแช่มชื่น ใจแคบเป็นใจกว้าง และบำรุงให้ดวงเนตรหวาน สีหน้ายิ้มแย้มชื่นบาน กิริยาสุภาพอ่อนละไม เสียงไพเราะ อ่อนหวาน เมื่อศิษย์ได้เห็นก็ใคร่จะได้เห็นอีก ได้ยินเสียงแล้วใคร่จะได้ยินเสียงอีก

๓. **มีมุทิตา** พลอยชื่นชมยินดีด้วยที่ศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏในหมู่ ไม่ใจหยาบช้ากล้าแข็งขี้ริษยา ถือความหยาบช้ากล้าแข็งเป็นมะเร็ง ที่เกาะกินความรักความความเคารพนับถือให้วอดวาย **การยกย่องศิษย์ผู้ได้ดีแม้เพียงเล็กน้อย และยกย่องทุกครั้งที่เขาทำดีให้ยิ่งขึ้นนั้น คือหลักสนับสนุนกำลังใจให้ศิษย์รู้สึกว่า เขาเป็นเจ้าของแห่งความสามารถในการเรียนที่แฝงอยู่ในตัวเอง ซึ่งจะกระตุ้นให้เขาทำตามคำยกย่องของครูยิ่งขึ้น**

ถ้าครูปล่อยให้ศิษย์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความขาดอาหาร ก็นับว่าเป็นความผิดอย่างหนึ่ง แต่มิได้ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง แต่เมื่อครูปล่อยให้ศิษย์ผู้ทำดีมิได้รับคำยกย่องด้วยความจริงใจแล้ว นี่นับว่าเป็นความผิดร้ายแรงยิ่ง เพราะนั่นเป็นวิธีทอนกำลังใจของศิษย์ให้ถดถอย

๔. **มีอุเบกขา** วางตัวเป็นกลางในเมื่อศิษย์ทำผิดพลาด ไม่ยินดีด้วยที่เขาต้องโทษ และไม่พลอยซ้ำเขาให้สมน้ำหน้า มีใจเป็นยุติธรรม ไม่ลำเอียงด้วยอคติ ด้วยประสาท

ความยุติธรรมแก่ศิษย์ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ศิษย์ผู้จะหนีร้อนมาพึ่งเย็น เป็นหลักค้ำประกันสันติสุขของหมู่คณะผู้ร่วมงาน

ครูมีพรหมวิหาร ๔ นี้ประจำใจแล้ว ย่อมเป็นคนสุขุมชุ่มเย็น รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ตึงไม่หย่อน ไม่ร้อนถึงกับไหม้ ไม่เย็นถึงกับบูด ภายใต้เสื้อของครูนั้น ก็คือหัวใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความเอาใจเราไปใส่ใจเขาเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเป็นหัวใจแห่งเมตตาอารีแห่งกรุณาปราณี แห่งมุทิตาและแห่งอุเบกขา แสดงออกซึ่งลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส มีนัยน์ตาชื่นบานหรรษา แลดูศิษย์ด้วยอัธยาศัยไมตรี วางท่าทีละมุนละไม เจรจาไพเราะอ่อนหวานเป็นเสน่ย์ยวนตายวนใจ ให้เป็นที่รักใคร่ของศิษย์ผู้ได้เห็นโดยแท้

ครุตา ทำตนให้เป็นที่เคารพของศิษย์

ครูเป็นผู้ปกครองศิษย์โดยตำแหน่ง ควรมีวิธีปกครองที่จะนำให้ศิษย์เชื่อฟังและให้ศิษย์ได้รับความสุขสำราญ มีหน้าตาอันชื่นบาน แววตายินดี กิริยาประเปรียว ใจเคารพจดจ่ออยู่ที่ครู และอยู่ในระเบียบเรียบร้อย ไม่เกิดระอาท้อถอยเบื่อหน่าย แต่กระหายให้ครูปกครอง **เพราะวิธีปกครองเป็นเบื้องต้นของกิจการทั้งปวง ผู้ใดขาดวิธีปกครอง ผู้นั้นจะเป็นใหญ่เป็นโตได้ยาก การปกครองนี้เองทำให้ศิษย์มีความเคารพจดจ่ออยู่ที่ครู**

โบราณว่า "ผู้ปราศจากความงาม ๕ อย่าง คือ แต่งตัวเรียบร้อย กิริยาท่าทางสง่า วาจาอ่อนหวาน วิทยาความรู้ และระเบียบวินัยดี ย่อมจะไม่ได้รับความเคารพ" แม้ครูถ้าไม่มีวิธีปกครองแล้วก็ยากที่ศิษย์จะเคารพ "ผู้ใดหักห้ามตัวเองจากสิ่งอันมิบังควรได้ทุกครั้งผู้นั้นเป็นผู้ปกครองชั้นเยี่ยม" นี่หมายความว่า "ครูจะปกครองศิษย์ได้ จะต้องปกครองตนเองได้ก่อน" วิธีปกครองอันจะนำให้ศิษย์เคารพนั้นมีอยู่ ๓ ประการ

๑. **นิคคหวิธี** วิธีปกครองด้วยขู่ขนาบ เป็นอุบายกระตุ้นเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวละนิสัยชั่วแล้วเข้าหานิสัยดี ครูเอาใจใส่กับศิษย์ในทางชั่วทุจริตมิให้กระทำ เพ่งมองสอดส่องดูความประพฤติของศิษย์ เมื่อเห็นเขาประพฤติไม่ดีงามแล้วรีบทักท้วง ตักเตือนว่ากล่าวสั่งสอน และเมื่อเขากระทำชั่วที่ผิดกฎข้อบังคับคอยขู่ขนาบหรือลงอาญาตามโทษานุโทษ ไม่ปล่อยปละละเลย นี่เรียก "**นิคคหวิธี**"

วิธีปกครองด้วยขู่ขนาบนี้ อาจอำนวยให้ทั้งได้ผลและเสียผล "การขู่ขนาบด้วยกล่าวเน้นถึงความผิดของศิษย์เกินกว่าเหตุ และขุดความบกพร่องที่ล่วงแล้วขึ้นมาพูดประจาน นี่เป็นผลเสีย เพราะทำลายกำลังใจให้เขาใจฝ่อหมดกำลังใจที่จะงดการกระทำผิดกลับทำถูกได้ การขู่ขนาบด้วยปรารภการกระทำผิดของศิษย์ คล้ายกับว่าเป็นของเล็กน้อย และนำเอาการทำถูกที่ล่วงแล้วมาพูดชมเชยให้เขาภูมิใจ นี่เป็นการได้ผล เพราะให้กำลังใจ ให้ความหวังและความตั้งใจแก่เขาที่จะงดการทำผิด และกลับทำถูกต่อไป"

วิสัยคนทำผิดโดยมาก เว้นตัวเองเสีย มักจะโทษใครต่อใครยุ่งไปหมด เมื่อถูกว่ากล่าวและตำหนิแล้ว ชอบแก้ตัวและเข้าข้างตัวเอง ทั้งจะโทษผู้ตำหนิเข้าให้ด้วยแน่เหลือเกิน "การตำหนินี้ดุจนกพิราบที่เลี้ยงไว้ตามบ้าน มักจะกลับมาบ้านเสมอ" ครูต้องการจะเปลี่ยนแปลงศิษย์ผู้ทำผิด โดยมิให้เขาบาดหมางขุ่นเคือง จงพิจารณาโดยรอบคอบ และไต่สวนให้รู้โทษน้อยใหญ่แล้ว ใช้การสนับสนุนเป็นกำลังใจก่อน จึงตำหนิเขาตามโทษานุโทษในภายหลัง

๒. **ปัคคหวิธี** วิธีปกครองด้วยยกย่อง เป็นอุบายเร้านิสัยดี และป้องกันนิสัยชั่ว เมื่อศิษย์ทำดี คือ เรียนดี ทำงานดี รักษาอนามัยดี และประพฤติดี แม้เพียงอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งหมด ครูคอยส่งเสริมความยินดียกย่อง ด้วยพูดชมเชยในที่ต่อหน้าบ้าง กล่าวสรรเสริญในที่ลับหลังบ้าง ยกการทำดีของเขาขึ้นเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์อื่นบ้าง หรือให้เกียรติเชิดชูเขาให้เด่นในหมู่บ้าง เพื่อเป็นอุบายเพิ่มกำลังใจเสริมสมรรถภาพในการทำดี และเพื่อจูงใจศิษย์อื่นให้เกิดอุตสาหะแข่งขันกันทำดี นี่เรียกว่า "**ปัคคหวิธี**"

"การยกย่องชมเชยคนทำดี นับเป็นหลักการสนับสนุนกำลังใจในการปฏิบัติทุกอย่าง" ศิษย์ทุกคนชอบยกย่องสรรเสริญ เมื่อทำดีแล้วไม่ต้องการสิ่งอื่นใดมาเป็นอาหารใจ ยิ่งไปกว่าคำยกย่องชมเชยของครู ถ้าครูใดมีอุบายส่งเสริมศิษย์ผู้ทำดี และแก้ศิษย์ผู้ทำผิด ให้รู้สึกตัวได้ด้วยการยกย่อง ครูนั้นจะเป็นคนที่น่ารักน่าเคารพอย่างสูง และเมื่อสิ้นชีพแล้ว แม้แต่สัปเหร่อก็จะรู้สึกเศร้าใจ ดังนั้นครูควรให้อาหารใจ คือคำยกย่องแก่ศิษย์ผู้ทำดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งคำยกย่องนั้นจะไพเราะซาบซึ้ง ประหนึ่งว่าเสียงแห่งดนตรีสวรรค์ได้ฝังอยู่ในความจำของเขาโดยมิรู้จักลืมเลือน

๓. **ทิฏฐานุคติวิธี** วิธีปกครองด้วยทำให้เป็นตัวอย่าง เป็นอุบายโน้มน้าวนิสัยศิษย์ให้คล้อยตามเยี่ยงอย่าง ครูปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างของศิษย์ เช่น มีกิริยาสุภาพ วาจาสุภาพ และใจสุภาพ โดยใช้กิริยางาม กิริยาดี กิริยาอ่อนโยน วางท่าทางให้สง่าน่าเลื่อมใส ถือระเบียบวินัยเคร่งครัด ตรงต่อเวลาเป็นนิตย์ ไม่ดื่มสุราให้ศิษย์เห็น ไม่เล่นการพนัน พูดจาอ่อนหวาน มีอารมณ์ชื่นบานหรรษา และอัธยาศัยอารีอารอบ แสดงออกให้ศิษย์เห็น เพื่อเป็นอุบายจูงใจศิษย์โดยการกระทำ ชักนำศิษย์ให้ถือเป็นธงน้อมจิตลงรับเอาเป็นแบบอย่าง โดยไม่ต้องออกปากสั่งสอน นี้เรียกว่า "**ทิฏฐานุคติวิธี**"

สัญชาตญาณของคนเราที่อยู่กันเป็นหมู่ใหญ่ มักจะมีอำนาจอยู่เหนือความคิด ดูฝูงโคที่ขังคอกไว้เป็นจำนวนร้อยเถิด ถ้าตัวหนึ่งกระโดดข้ามคอกยอกไปได้โดยทางไหน ตัวอื่น ๆ จะกระโดดตามออกไปโดยทางนั้น แม้คนเราก็เหมือนกัน พึงเห็นในหมู่นักเรียนที่อยู่กันเป็นจำนวนมาก ถ้าครูทำตนให้เป็นตัวอย่างไปในทางไหน นักเรียนก็จะพากันเดินตามอย่างไปในทางนั้นได้โดยง่าย เพราะว่าตัวอย่างเป็นเสมือนเชื้อโรค ซึ่งติดต่อกันได้ง่าย

"ครูเปรียบเสมือนกระจกเงาหรือแม่พิมพ์ ถ้ากระจกชัดเจนดี คนมองก็เห็นรูปดี และแม่พิมพ์ชัดเจนดี การพิมพ์ลงก็ได้รูปดี เมื่อครูจะทำอะไรควรนึกถึงว่า ศิษย์จะถือเป็นแบบอย่าง อย่าลืมว่าการกระทำดังกว่าคำพูด คำพูดคือใบไม้ การกระทำคือผลไม้ ซึ่งแสดงความหมายลึกซึ้งกว่ากัน เพราะตัวอย่างมีผลศักดิ์สิทธิ์กว่าคำสอน คือการทำให้เป็นตัวอย่างนั้น ดีกว่าสอนด้วยปาก หนึ่งเฟื้องของการทำตัวอย่าง มีค่าเท่ากับหนึ่งหาบของการสอนด้วยปาก ถ้าครูต้องการชักจูงให้ศิษย์ทำดี พึงปฏิบัติดีตามที่ตนชักจูง และปลุกเขาให้เกิดความต้องการที่จะปฏิบัติตาม ด้วยการทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่เขา หากทำได้เช่นนี้ โลกทั้งโลกก็จะอยู่ข้างท่าน"

ภาวนียตา อบรมตนให้เจริญ

ต้องอย่าเชื่อว่า หนามแหลมเอง คนจะดีก็ดีเอง หรือบุญมีดีเอง แต่จงเชื่อว่า คนจะดีมีบุญสามารถดำรงวงศ์สกุล หรือจรรโลงชาติให้เจริญได้นั้น เพราะจิตใจได้รับอบรมให้ดีมาแต่เบื้องต้นจนเป็นนิสัย การอบรมตนให้เจริญนี้มีอยู่ ๓ ประการดังนี้

๑) **อบรมตนให้เชี่ยวชาญในวิชาการ** ทั้งเก่าใหม่ ครูได้อบรมตนให้เชี่ยวชาญด้วยการอ่าน ฟัง คิด ถาม และจดจำ มีวิชาเป็นเสน่ห์ละดุดสายตา มีคุณความดีชนะหัวใจคน จำไว้เถิดว่า "คนฉลาดยิ่งมีความรู้ ยิ่งอ่อนโยน ทำนองต้นไม้มีผล ซึ่งยิ่งมีผลดกยิ่งน้อมกิ่งลง แต่คนโง่ยิ่งมีความรู้ ยิ่งแข็งกระด้าง น้อมไม่เป็น เหมือนไม้แห้งซึ่งอ่อนไม่เป็นได้แต่หักท่าเดียว"

๒) **อบรมตนให้มีสมรรถภาพในการงาน** ครูควรฝึกฝนตนให้มีความรู้สมกับมีความประพฤติดี มีความสามารถการงานในหน้าที่ ทำงานจริง รับผิดชอบในหน้าที่

๓) **อบรมตนให้เจริญด้วยศีลธรรม** หมายถึงครูควรฝึกตนให้มีกำลังใจเข้มแข็งอยู่เหนืออำนาจฝ่ายต่ำ มีศีล ๕ และกัลยาณธรรม

วตฺตุตา อุตส่าห์สั่งสอน

การสอน คือการถ่ายเทความรู้แก่ศิษย์ มี ๔ ประการ

๑. **สันทัสสนา ชี้ให้เห็นแจ่ม** ครูเปรียบเทียบคนนำทางชูดวงประทีปขึ้นส่องให้ศิษย์เห็นหนทางได้ถนัด สอนให้เข้าใจชัดเจน สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ จากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก จากสิ่งที่มีตัวตนไปสู่สิ่งที่ไม่มีตัวตน ฯลฯ ใช้การสอบสวน ไต่ถาม ใช้อุทาหรณ์ ใช้เปรียบเทียบ หาเหตุผล ชื่อว่า ชี้ให้เห็นแจ่มแจ้ง

๒. **สมาทปนา ชวนให้มีแก่ใจทำตาม** ครูควรชักชวนให้ศิษย์เห็นคุณโทษว่าคนวิชาดีเป็นคนฉลาด มีวิทยาสมบัติ คนการงานดีเป็นคนมีหลักฐานมั่งคั่งด้วยทรัพย์สมบัติ คนอนามัยดีมีร่างกายสมบูรณ์ สุขภาพดีจิตใจสดชื่น คนจรรยาดีเป็นผู้มีคุณสมบัติ แต่คนไร้วิชาเป็นคนโง่ คนขี้เกียจย่อหย่อนในการงานเป็นคนยากจนไร้ที่พึ่ง คนอนามัยไม่ดี เป็นคนมีร่างกายอ่อนแอ ใจเศร้าเจ่าจุกทุกข์ร้อน

วิธีชวนให้ศิษย์มีแก่ใจทำตามนี้สำคัญมาก เมื่อครูจะชักนำศิษย์ควรน้อมตนลงหาศิษย์ ทำความสนิทสนมให้เป็นกันเองก่อน แล้วจะให้ศิษย์ทำอะไรก็จะได้ง่าย ควรดูเยี่ยงทะเลซึ่งอยู่ต่ำกว่าลำธาร และได้รับน้ำจากลำธารบนหุบเขา แต่กลับเป็นเจ้าอยู่เหนือลำธาร

๓. **สมุตเตชนา เร้าให้เกิดอุตสาหะอาจหาญเพื่อจะทำ** การเร้าใจเสมือนหนึ่งลมโชยที่ให้ความสดชื่นแก่ชีวิต เป็นแม่บทก่อให้เกิดข้อคิดให้เกิดอุตสาหะทำดี

๔. **สัมปหังสนา** พยุงให้ร่าเริงในการทำ เมื่อศิษย์ถูกเร้าใจให้เกิดข้อคิด เกิดอุตสาหะ เกิดกำลังใจ อาจหาญที่จะทำ แต่พบอุปสรรค ครูต้องใช้อุบายชวนชื่นปลอบศิษย์ให้เบิกบานร่าเริง ให้กลับมีกำลังใจ ชี้ให้เขาเห็นว่าอุปสรรคเป็นของธรรมดา

วจนกฺขนฺติ อดทนต่อถ้อยคำรบกวนของศิษย์

ครูผู้มีนิสัยอดทน รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีใจดีในท่ามกลางศิษย์ที่รบกวน และมีความอ่อนโยนในท่ามกลางศิษย์ผู้ดุร้าย รักษาอารมณ์ของตนไว้ให้อยู่ในลักษณะสงบเสงี่ยม ทำงานได้ด้วยกำลังใจเข้มแข็งเมื่อถูกลูกศิษย์รบกวน ถือเสมือนกับเขาขอความช่วยเหลือ ไม่เคยยอมให้อารมณ์เสีย อดทนต่อคำรบกวนของศิษย์ มีริมฝีปากปราศจากการดุด่าว่าร้าย ยับยั้งใจใช้ดุลยพินิจให้ถี่ถ้วนรอบคอบ เผยแต่ถ้อยคำที่ดีน่าชื่นใจและเอาอกเอาใจศิษย์ด้วยเมตตากรุณาต่อศิษย์ ด้วยไม่โกรธ ไม่ผูกโกรธ และไม่พยาบาท

เมื่อครูปฏิบัติต่อศิษย์โดยวิธีละม่อมเช่นนี้แล้ว ย่อมจะได้ผล ๒ ประการ คือ ให้ศิษย์โค้งคำนับด้วยความสมัครรักใคร่เคารพนับถืออย่างบริสุทธิ์ใจ และให้ศิษย์มีความซื่อสัตย์สุจริต กระตือลือล้นตั้งอกตั้งใจเรียนให้เกิดผลงามแก่ตัวเขาเอง นอกจากนี้ ครูยังได้รับเกียรติจากศิษย์อีกว่า "ภายในเครื่องแบบแห่งครูเรานั้น คือ นิสัยอดทน นิสัยที่เราพึงจงรักภักดีและเคารพสักการะอย่างสูง"

คมฺภีรกถากรณํ ขยายข้อที่ลึกให้เห็นตื้นเห็นง่าย

วิชาในศาสตร์ต่าง ๆ ที่ครูจะนำมาสอนศิษย์ บางอย่างมีข้อความลึกสลับซับซ้อนมีเคล็ดลับอยู่ในตัวเห็นได้ยาก เปรียบเสมือนหม้อที่ปิดอยู่ หม้อเปล่าและหม้อเต็มที่ปิดอยู่นั้นจะมีวัตถุอะไรหรือไม่ แม้จะมีอยู่จะเป็นวัตถุชนิดไหน ก็เป็นของที่รู้เห็นได้ยาก ต่อเมื่อเราเปิดออกดูจึงจะรู้ว่าหม้อเปล่าและหม้อเต็มด้วยวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ แม้วิชาที่มีข้อความลึกลับก็เช่นเดียวกัน ครูต้องเปิดเผยข้อลึกลับนั้นออกตีแผ่อธิบายให้ศิษย์เห็นเป็นอย่าง ๆ วิธีสอนดังนี้

๑. แสดงจุดเด่นของวิชา

๒. แสดงเหตุผลของวิชา

๓. แสดงสาระสำคัญของวิชา ครูจงแสดงให้ศิษย์เห็นว่า สาระสำคัญของวิชานั้นอยู่ที่เรียนแล้วต้องประพฤติดี มิใช่เรียนรู้แล้วแต่พฤติเลว คุณค่าของวิชาอยู่ที่นำไปปฏิบัติให้เกิดผลดีแก่ตนและหมู่คณะ

อนิโยชนํ ไม่ชักนำศิษย์ในทางที่ไม่ควร

ทางที่ไม่ควร หมายถึงสิ่งที่ชั่วช้าเลวทราม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเกลียด น่าติเตียน นำให้ผู้ประกอบเป็นคนเลว เป็นคนเสื่อม เป็นคนฉิบหาย ส่อให้โลกเขาเห็นว่า เป็นคนมีชีวิตต่ำต้อย อับเฉาเศร้าหมอง ล่มจม ย่อมเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังและหลีกเว้นให้ห่างไกล ทางที่ไม่ควรมีอยู่หลายประเภท แต่จะแสดงเฉพาะส่วนที่เป็นปากทางแห่งความเสียหาย ซึ่งเรียกว่า "อบายมุข" มีอยู่ ๕ ประการ

๑. ดื่มน้ำเมา

๒, เที่ยวกลางคืน

๓. ติดดูการเล่น

๔. เล่นการพะนัน

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร

สรุปความว่า เมื่อครูเพียบพร้อมด้วยนิสัยของครู ๗ ประการ ย่อมสามารถสร้างศิษย์ให้เป็นพลเมืองดี ชนิดมีวิชาดี มีการงานดี มีอนามัยดี ชื่อว่าเป็นพลเมืองดี ที่เข้มแข็งและอ่อนโยนที่สุดของชาติศาสนา

ลำดับสกุลวงศ์

"อมาตยกุล"

ลำดับสกุลวงศ์ อมาตยกุล

วงศ์อมาตยกุลชั้น ๑ ซึ่งเป็นต้นสกุล

พระยาสมบัติยาธิบาล (บุญเกิด) กับคุณหญิงแป้น ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หลวงพิพิธสมบัติ (เอม)

๒. หลวงจบจักรวาฬ (คล้าย)

วงศ์อมาตยกุล ชั้น ๒

หลวงพิพิธสมบัติ (เอม) กับคุณดวง ภรรยา มีบุตร คือ

๑. เจ้าจอมหุ่น ในรัชกาลที่ ๒

๒. พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม)

๓. พระจันทราทิตย์ (มารค)

๔. ชายชื่อเผือก

๕. ชายชื่อม่วง ภายหลังเป็นเกณฑ์เมือง รั้งเมืองอุทัยธานี

๖. หลวงพลอาไศรย (อิ่ม)

มีบุตรด้วยภรรยาอื่น (ไม่ทราบชื่อ) คือ

๗. พระอมรโมฬี (นพ)

หลวงจบจักรวาฬ (คล้าย) มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อกลับ

๒. หญิงชื่อขำ ทำราชการฝ่ายใน ในรัชกาลที่ ๒

๓. คุณหญิงเทศ ภรรยาพระยาประเสริฐศาสตรธำรง

วงศ์อมาตยกุล ชั้น ๓

พระยามหาอำมาตย์ (ป้อม) กับคุณหญิงเย็น ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อพุ่ม

๒. พระยาธรรมสารนิติ (พลับ)

๓. พระอินทราธิบาล (สุ่น)

๔. ชายชื่อคล้าย

๕. พระยาอุทัยมนตรี (ขลิบ)

๖. พระยากระสาปนกิจโกศล (โหมด)

๗. พระยาธรรมสารนิติ (ตาด)

๘. ท้าวทรงกันดาล (วรรณ)

พระจันทราทิตย์ (มารค) ได้ภรรยาชาวเมืองเพชรบุรี (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร คือ

๑. พระจันทราทิตย์ (ขำ)

คุณเผือก มีภรรยาไม่ทราบชื่อ มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อมอญ

๒. ชายชื่อผ่อง

เมืองอุทัยธานี (ม่วง) กับคุณพุ่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อขำ

๒. ชายชื่อมั่ง

มีบุตรด้วยแข ภรรยา คือ

๓. ชายชื่อแขก

๔. ชายชื่อชุ่ม

หลวงพลอาไศรย (อิ่ม) กับคุณพุ่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. เจ้าจอมแสง ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. ชายชื่อสวาสดิ์

๓. พระยาสุนทรสงคราม (สว่าง)

๔. เจ้าจอมพัน ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

มีบุตรด้วยคุณเอี่ยม ภรรยา คือ

๕. พระยามนูสารสาตรบัญชา (ศิริ) ต่อมาเปลี่ยนนามสกุลเป็น เอมะศิริ

วงศ์อมาตยกุล ชั้น ๔

พระยาธรรมสารนิติ (พลับ) กับคุณหญิงเป้า ภรรยา มีบุตร คือ

๑. พระยาประชุมประชานารถ (เอี่ยม)

มีบุตรกับขรัวยายแสง ภรรยา คือ

๒. เจ้าจอมมารดาเหม ในรัชกาลที่ ๕ เป็นเจ้าจอมมารดาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี ซึ่งยังทรงพระชนม์อยู่และประทับอยู่ที่วังราชทัตเป็นที่เคารพคารวะของผู้ใช้สกุลอมาตยกุลในขณะนี้

๓. ชายชื่อหงษ์

๔. หญิงชื่อจีน ภรรยาพระเพชรพิไชย (เจิม)

๕. พระยาบุศยรถบดี (ทับทิม)

มีบุตรกับบัว ภรรยา คือ

๖. ชายชื่อสว่าง

๗. ชายชื่อสอน หรือปรู

พระอินทราธิบาล (สุ่น) กับคุณแจ่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. จมื่นสิทธิแสนยารักษ์ (อ่ำ)

๒. หลวงสุเรนทรสรวิชิต (เปีย หรือเปี่ยม)

๓. หญิงชื่อลม้าย ภรรยาพระปรีชากลการ (สำอาง)

๔. หลวงบรรเทาทุกขราษฎร์ (อ่วม)

พระยาอุทัยมนตรี (ขลิบ) กับคุณหญิงจั่น ภรรยา มีบุตร คือ

๑. เจ้าจอมเสงี่ยม ในรัชกาลที่ ๔

มีบุตรด้วยจีน ภรรยา คือ

๒. หญิงชื่อแฝง

พระยากระสาปนกิจโกศล (โหมด) กับคุณหญิงพลอย (ไกรฤกษ์) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๒. พระปรีชากลการ (สำอาง)

๓. ชายชื่อสอาด ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๔. พระยาเพชรพิไชย (เจิม)

๕. หญิงชื่อโม๊ะ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๖. พระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม)

๗. คุณหญิงทรามสงวน ภรรยาพระยาอภัยรณฤทธิ์ (ถวิล)

๘. ชายชื่ออาดูร ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

มีบุตรกับนิ่ม ภรรยา คือ

๙. ชายชื่อหนู

๑๐. หญิงชื่อสังวาล

มีบุตรกับเอี่ยม ภรรยา คือ

๑๑. หญิงชื่อบาง

มีบุตรกับทองคำ ภรรยา คือ

๑๒. ชายชื่อปรึ่ม

มีบุตรกับปริก ภรรยา คือ

๑๓. ขุนประจักษ์ธนสาร (เผื่อน)

มีบุตรกับจั่น ภรรยา คือ

๑๔. พระประกอบอัคนิกิจ (เหลอ)

๑๕. ชายชื่อหลา ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๑๖. คุณหญิงปุย ภรรยาพระยาประชากรกิจวิจารณ์ (โอ)

๑๗. พระภิกษุชิต บวชเป็นพระภิกษุจนถึงมรณภาพ ไม่ปรากฏว่ามีภรรยาและบุตร

มีบุตรกับจ่าย ภรรยา คือ

๑๘. หญิงชื่อแจก

มีบุตรกับแสง ภรรยา คือ

๑๙. ชายชื่อวงษ์

พระยาธรรมสารนิติ (ตาด) กับคุณหญิงอิ่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงถนอม ภรรยาพระยาเพชรพิไชย (เจิม)

๒. พระยาอภัยรณฤทธิ์ (ถวิล)

๓. คุณหญิงอนงค์ ภรรยาพระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม)

๔. หลวงพิเทศพิไสย (ประวัติ)

๕. เจ้าจอมประคอง ในรัชกาลที่ ๕

๖. หญิงชื่อจรูญ

มีบุตรกับทับทิม ภรรยา คือ

๗. หญิงชื่อจำเริญ

มีบุตรกับหงษ์ ภรรยา คือ

๘. หญิงชื่อปริก

มีบุตรกับบุศย์ ภรรยา คือ

๙. พระอินทราธิบาล (เพิ่ม)

๑๐. หญิงชื่อหนู เป็นภรรยาคุณหนู อมาตยกุล

มีบุตรกับภู ภรรยา คือ

๑๑. หญิงชื่อภู่

มีบุตรกับอ่อง ภรรยา คือ

๑๒. พระหฤทัย (เลื่อน)

๑๓. ชายชื่อล้ำ

๑๔. พระยาวรฤทธิภาไชย (เคลื่อน)

๑๕. หญิงชื่อสมบุญ ภรรยาคุณหนู อมาตยกุล

มีบุตรกับแม้น ภรรยา มือ

๑๖. คุณหญิงประนอม ภรรยาพระยามหานุภาพ (ไทย บุนนาค)

๑๗. หญิงชื่ออ้อม

๑๘. ชายชื่อคนึง

มีบุตรกับนวม ภรรยา คือ

๑๙. หญิงชื่ออบ

วงศ์อมาตยกุล ชั้น ๕

พระยาประชุมประชานารถ (เอี่ยม) กับคุณหญิงอิ่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. จ่าเขม้นสรยุทธ์ยิ่ง (พร้อม)

มีบุตรกับพลับ ภรรยา คือ

๒. หลวงพิพิธณรงค์ (พูด)

มีบุตรกับอ่อน ภรรยา คือ

๓. หม่อมอาบ ในหม่อมเจ้าปาน (ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี ต้นสกุล ลดาวัลย์)

มีบุตรกับอิน ภรรยา คือ

๔. หลวงเสน่ห์รณฤทธิ์ (เอม)

๕. หญิงชื่ออบ

๖. หญิงชื่อเชย ภรรยานายรองพลพ่าย (แป๋ว เอมะศิริ)

คุณหงษ์ กับวาศ ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อผิน

๒. หญิงชื่อขาว

๓. หญิงชื่อหวล ภรรยาหลวงวรรณลักษณ์เลขา (ถม สีตะบุตร)

๔. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๕. ชายชื่อห่าน

พระยาบุศยรถบดี (ทับทิม) กับคุณหญิงอิน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อทับทิม ภรรยาพระยาอภิรักษ์ราชฤทธิ์ (พ้อง รจนานนท์)

๒. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๓. หญิงชื่อทับ

มีบุตรกับคุณหญิงพวง คือ

๔. หญิงชื่อเทียบ

๕. หญิงชื่อทิพย์

๖. หญิงชื่อทพ

คุณสว่าง กับถม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงจำรัส ภรรยาพระยาเทพาภรณ์ (เผื่อน บุณยพฤกษ์)

คุณสอน (หรือปรู) กับริด ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อเจียน

จมื่นสิทธิแสนยารักษ์ (อ่ำ) กับเปี่ยม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงปลั่ง ภรรยาพระยาอัษฎาเรืองเดช (แขก)

มีบุตรกับพยอม ภรรยา คือ

๒. หญิงชื่อวงศ์ ภรรยานายดำ เสนีวงศ์

๓. ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ)

หลวงสุเรนทรสรวิชิต (เปี่ยมหรือเบี้ย) กับ นวม (รัตนกุล) ภรรยา ไม่มีบุตร

หลวงบรรเทาทุกขราษฎร์ (อ่วม) นามภรรยาไม่ปรากฏ มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อสังวาล ภรรยาหลวงยงโยธี

๒. คุณหญิงสอิ้ง ภรรยาพระยาทรงสุรเดช (อั้น บุนนาค)

๓. ชายชื่อตาด

พระปรีชากลการ (สำอาง) กับลม้าย ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงตระกูล ภรรยาพระยาภูบาลบรรเทิง (ประยูร)

๒. พระยาพิศาลสารเกษตร (อรุณ)

มีบุตรกับพลับ ภรรยา คือ

๓. ชายชื่อประเสริฐ

มีบุตรกับเหลี่ยม ภรรยา คือ

๔. พระยาวินิจวิทยาการ (กร หรือมังกร)

๕. หม่อมอบ ในสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรประการ

๖. ชายชื่อสำเนียง

มีบุตรกับแฟนนี (นอกซ์) คือ

๗. ชายชื่อจำรัส หรือสะแปนเซอร์

มีบุตรกับสิน ภรรยา คือ

๘. ชายชื่อใย

มีบุตรกับจีน ภรรยา คือ

๙. คุณหญิงประจักษ์ ภรรยาพระยาคินิสันทนานุการ (สนอม ทรรทรานนท์)

มีบุตรกับหลี ภรรยา คือ

๑๐. ชายชื่อส่าน

พระยาเพชรพิไชย (เจิม) กับคุณหญิงถนอม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงแฝดไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมเมื่อแรกเกิด

๒. ชายชื่อสำลี ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๓. พระยาภูบาลบรรเทิง (ประยูร)

๔. คุณหญิงเยาวเรศ ภรรยาพระพิศาลสารเกษตร

๕. พระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กแซนเดอร์)

๖. ชายชื่อไหว ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

มีบุตรกับเปลี่ยน ภรรยา คือ

๗. พระยาเจริญราชไมตรี (จำนง)

๘. ชายชื่ออ้น

มีบุตรกับพร้อม ภรรยา คือ

๙. พระยาประชากรกิจวิจารณ์ (โอ)

มีบุตรกับสารภี ภรรยา คือ

๑๐. ชายชื่อตั้น

มีบุตรกับอิน ภรรยา คือ

๑๑. ชายชื่อเออ ถึงแก่กรรมแต่ยังไม่มีภรรยา

๑๒. หลวงรักษ์ระเบียบกิจ (อ้วน)

๑๓. นาวาตรี หลวงสุรินทรเสนี (อั้น)

มีบุตรกับจีน ภรรยา คือ

๑๔. หลวงจันทรามาตย์ (บุญรอด)

๑๕. หญิงชื่อจันทร์

๑๖. หญิงชื่อสมบุญ

๑๗. หญิงชื่อเอม

๑๘. หญิงชื่อแจ่ม

๑๙. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๒๐. หญิงชื่อนพคุณ ภรรยานายถนั่น พิศาลบุตร

๒๑. หญิงชื่อสงบ

มีบุตรกับสะอาด ภรรยา คือ

๒๒. พันตำรวจเอกจิตร

พระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม) กับคุณอำพัน (บุรณศิริ) มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงประไพ ภรรยาพระยาพิทักษ์ทวยหาญ (ทองคำ กฤษณามระ)

๒. พระยาราชพินิจจัย (อุทัยวรรณ)

มีบุตรกับคุณหญิงอนงค์ ภรรยา คือ

๓. หญิงชื่อวรนาฏ

๔. นาวาเอก พระยาสาครสงคราม (สุริเยศ)

๕. เจ้าจอมประยงค์ ในรัชกาลที่ ๕

๖. คุณหญิงปุก ภรรยาพระยาสาครสงคราม (สุริเยศ)

๗. ชายชื่อรัตน์ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๘. ชายไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๙. ชายชื่อเสกศักดิ์

มีบุตรกับหุ่น ภรรยา คือ

๑๐. พระสวัสดินัคเรส (มงคล)

๑๑. หญิงชื่อระทวย ถึงแก่กรรมแต่ยังไม่มีสามี

๑๒. หลวงรักษ์ราษฎร์นิกร (เทียบ)

๑๓. หญิงชื่อมาลัย ภรรยาขุนมัชชากรธนานุรักษ์ (เขียน พิมลบรรยงค์)

มีบุตรกับถมยา ภรรยา คือ

๑๔. ชายชื่อพยนต์

๑๕. หลวงประภาธุระกิจ (ยัน)

๑๖. ขุนสรรพชวลิต (ยิน)

มีบุตรกับเนย ภรรยา คือ

๑๗. ชายชื่อเฉื่อย

๑๘. คุณหญิงสนิท ภรรยาพระยาธรรมสารวิทย์ (สันต์ สันติศิริ)

มีบุตรกับเปรม ภรรยา คือ

๑๙. ขุนสำรวจรัฐกิจ (เล็ก)

๒๐. ชายชื่อไวย ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

มีบุตรกับนิ่ม ภรรยา คือ

๒๑. ขุนมาศมาศกรัตน์ (มาศ)

มีบุตรกับปราง ภรรยา คือ

๒๒. ชายชื่อใหญ่

มีบุตรกับเนือง ภรรยา คือ

๒๓. หญิงชื่อฉลวย ภรรยานายชื่น มาอิ่มใจ

มีบุตรกับลำดวน ภรรยา คือ

๒๔. หญิงชื่อเฉลย ภรรยานายจันทร์ ศรีทองคำ

มีบุตรกับสง่า ภรรยา คือ

๒๕. หญิงฝาแฝดไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์
๒๖. หญิงชื่อทิพย์ ภรรยานายอินทร์ สุวรรณทัพ
มีบุตรกับช่วง ภรรยา คือ
๒๗. นาวาโทจิรศักดิ์

คุณหนู กับ หนู ภรรยา มีบุตร คือ
๑. พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์)
๒. หญิงชื่อดรุณี
๓. หญิงชื่ออาภรณ์
๔. ขุนอมาตยพงศ์ (ศิริ)
มีบุตรกับสมบุญ ภรรยา คือ
๕. ชายชื่อประพันธ์
๖. ชายชื่ออุดม
๗. หญิงชื่อสมใจ ภรรยานายแพทย์วิบูลย์ศักดิ์ วัฒนาผาสุข
มีบุตรกับมอญ ภรรยา คือ
๘. หญิงชื่อเพิ่ม
๙. หญิงชื่อเติม
มีบุตรกับเหรียญ ภรรยา คือ
๑๐. ชายชื่อพยนต์
มีบุตรกับวาศ ภรรยา คือ
๑๑. หญิงชื่อวงษ์
๑๒. หญิงชื่อเหรียญ
มีบุตรกับหวล ภรรยา คือ
๑๓. ชายชื่อเปลี่ยน

คุณปริ่ม กับก้อน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อเปลื้อง ภรรยาหลวงพิทักษฤทธิรงค์ (บุญ)

๒. หญิงชื่อแช่ม

มีบุตรกับภรรยาอื่น (ชื่อไม่ปรากฏ) คือ

๓. ชายชื่อพัว

ขุนประจักษ์ธนสาร (เผื่อน) กับแฝง ภรรยา มีบุตร คือ

๑. นาวาตรี หลวงชัชวาลชลธี (ชัชวาล)

๒. ชายชื่อเล็ก

มีบุตรกับหรุ่น ภรรยา คือ

๓. ชายชื่อฉิน

พระประกอบอัคนิกิจ (เหลอ) กับนุ่น ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อรอด

๒. ชายชื่อศุข

มีบุตรกับลิ้นจี่ ภรรยา คือ

๓. ชายชื่อจันทร์

มีบุตรกับเยื้อน ภรรยา คือ

๔. ชายชื่อมนต์

๕. หญิงชื่อเจียน

๖. หญิงชื่อลม้าย

๗. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

มีบุตรกับเจิม ภรรยา คือ

๘. หญิงชื่อสำเนียง

๙. หญิงชื่อเนียน

มีบุตรกับเนียน ภรรยา คือ

๑๐. ชายชื่อลิกิจ

๑๑. หญิง (ไม่ทราบชื่อ)

คุณวงศ์ กับเลื่อน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อพัลวัล ภรรยานายแพทย์ขุนทอง

พระยาอภัยรณฤทธิ์ (ถวิล) กับคุณหญิงทรามสงวน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. พระยาอภัยรณฤทธิ์ (เกษียร)

๒. พระยาวิชิตสรศาสตร์ (อำนวย)

๓. พระยาอรรถกลยวทาวัท (กระแส)

๔. ท่านผู้หญิงนงเยาว์ ภรรยาเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาบดี (ม.ร.ว. ปุ้ม มาลากุล ณ อยุธยา)

๕. คุณหญิงชลอ ภรรยาพระยาสรกิจพิศาล (ดำริห์)

๖. พระยารักษาเทพ (เชาวน์)

๗. หญิงชื่อสนาน

มีบุตรกับยิ้ม ภรรยา คือ

๘. ชายชื่ออุ่น

มีบุตรกับทองคำ ภรรยา คือ

๙. คุณหญิงเจียดทอง ภรรยาพระยาสุรินทรภักดีศรีผไทสมัน (จิตร ไกรฤกษ์)

มีบุตรกับสาย ภรรยา คือ

๑๐. พันตำรวจเอกสุด

หลวงพิเทศพิไสย (ประวัติ) กับทองดี ภรรยา มีบุตร คือ

๑. พระยาสรกิจพิศาล (ดำริห์)

มีบุตรกับลม้าย ภรรยา คือ

๒. ขุนบัญชาพล (หลาน หรือล้าน)

๓. ชายชื่อมุ่ง

๔. ชายชื่อพร้อม

๕. หญิงชื่อจันทร์

๖. หญิงชื่อขนมต้ม

มีบุตรกับร่ำ ภรรยา คือ

๗. พันตรี หลวงโกศลสุรพรรค (กระบี่)

๘. ร้อยโท ขุนอนุมานระหัดเหตุ (รำพึง)

๙. คุณหญิงสายสุนี ภรรยาพระยาสีหราชเดโชชัย (สวาสดิ์ บุนนาค)

๑๐. หญิงชื่อสำนึง ภรรยาร้อยโทจงกล ไกรฤกษ์

พระอินทราธิบาล (เพิ่ม) กับพร้อม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อแส ภรรยาพระกำจรใจราช (พิณ เกตุทัต)

๒. หญิงชื่อสาย

๓. พระยาอนุรักษโกษา (ประเวศ)

๔. หลวงแสวงสวัสดิการ (แสวง)

๕. ขุนสุนทรมาตยวงศ์ (แดง)

พระหฤทัย (เลื่อน) กับสอน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงเลี่ยม ภรรยาพระยาประสิทธิศัลการ (เจือ อุดมศิลป)

มีบุตรกับพวง ภรรยา คือ

๒. ชายชื่อโพน

๓. หญิงชื่อผิว

พระยาวรฤทธิฤาไชย (เคลื่อน) กับคุณหญิงชื่น ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อเคล้าพรรณ

๒. หญิงชื่อเคลียเคลื่อน

๓. ชายชื่ออานนท์

๔. ชายชื่อโกวิท

มีบุตรกับสังวาลย์ ภรรยา คือ

๕. หญิงชื่อโสภา

วงศ์อมาตยกุล ชั้น ๖

จ่าเขม้นสรยุทธยิ่ง (พร้อม) กับพร ภรรยา มีบุตร คือ

๑. พระยาศรีนครชัย (ประวงศ์)

๒. ชายชื่อประวิง

๓. ชายชื่อจันทร์

๔. ชายชื่อชิต

๕. หญิงชื่อเกษร ภรรยาพระยาสุรพันธาทิตย์ (ฮัก บุนนาค)

๖. ชายชื่ออ้วน

๗. หญิงชื่อป๋อ

มีบุตรกับขำ ภรรยา คือ

๘. หญิงชื่อเครือ

๙. ชายชื่อเทศ

มีบุตรกับชม ภรรยา คือ

๑๐. หญิงชื่อเปลื้อง

๑๑. ชายชื่อไปล่

๑๒. หญิงชื่อเปล่ง

๑๓. หญิงชื่อปลั่ง

หลวงพิพิธณรงค์ (พุด) กับพ่วง ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ขุนประจักษหัตถลักษณ์ (เพิ่ม)

๒. ชายชื่อไผ่

หลวงเสน่ห์รณฤทธิ์ (เอม) กับผาด (เอมะศิริ) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อสะอาด

มีบุตรกับหนู ภรรยา คือ

๒. ชายชื่อเอื้อม

มีบุตรกับ หม่อมราชวงศ์ เจียน (ฉัตรกุล) ภรรยา คือ

๓. หญิงชื่อจิ้มลิ้ม ภรรยานายชิม วีระไวทยะ

คุณห่าน กับแช่ม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อเสริมศักดิ์

มีบุตรกับสำรวย ภรรยา คือ

๒. ชายชื่อนิวัต

๓. หญิงชื่อสุภา

๔. ชายชื่อตรีชาติ

๕. หญิงชื่อจอกทอง ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๖. ชายชื่อยามศึก

๗. ชายชื่อทรายทอง

ขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ) กับหม่อมหลวงเปล่ง ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อฉลอง ถึงแก่กรรม

๒. ชายชื่อชลัง เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบกแล้วถึงแก่กรรม

๓. หญิงชื่อเฉลา ภรรยานายชื้น เนื่องเนาวนิตย์

๔. หญิงชื่ออุไรวรรณ ถึงแก่กรรม

๕. นาวาเอกประมวญ

๖. หญิงชื่อศศิธร

๗. หญิงชื่อจิราภา

มีบุตรกับแฉล้ม ภรรยา คือ

๘. หญิงชื่อประไพ

มีบุตรกับแฉล้ม (อีกคนหนึ่ง) ภรรยา คือ

๙. ชายชื่อเพทาย

๑๐. ชายชื่อไพฑูรย์

คุณตาด ไม่มีภรรยาและบุตร

คุณประเสริฐ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

พระยาพิศาลสารเกษตร กับคุณหญิงเยาวเรศ ไม่มีบุตร

พระยาวินิจวิทยาการ (กร หรือมังกร) กับคุณหญิงจอน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อบัว ภรรยานายทิม หงส์สวัสดิ์

๒. ขุนเลขชวนะ (ผล)

๓. ชายชื่อผ่อง

๔. หญิงชื่อเล็ก ภรรยานายเฉลา รัตนกุล

มีบุตรกับหม่อมหลวงผาด (เสนีวงศ์) ภรรยา คือ

๕. คุณหญิงผิว ภรรยาพระยาไพศาลศิลปสาตร (รื่น ศยามานนท์)

๖. ชายชื่อหนู

๗. หญิงชื่อผิน

๘. ชายชื่อประสงค์

๙. หญิงชื่อสำเนียง

๑๐. หญิงชื่อสำเนา

๑๑. หญิงชื่อสำนวน

๑๒. ชายชื่อประกอบ

๑๓. ชายชื่อประจง

๑๔. ชายชื่อมงคล

๑๕. ชายชื่อประสาน

คุณสำเนียง ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

คุณใยกับแข ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อฉลวย

๒. ชายชื่อเอียด

มีบุตรกับบุญมี ภรรยา คือ

๓. หญิงชื่อลิ้นจี่

คุณส่าน ถึงแก่กรรมก่อนมีภรรยา

พระยาภูบาลบรรเทิง (ประยูร) กับคุณหญิงตระกูล ภรรยา มีบุตร คือ

๑. คุณหญิงวลี ภรรยาพระยารักษาเทพ (เชาวน์ อมาตยกุล)

๒. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๓. คุณหญิงเสมอ ภรรยาพระยาจินดารักษ์ (จำลอง สวัสดิชูโต)

พระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กแซนเดอร์) กับคุณหญิงลมุน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อเอก

๒. หญิงชื่อทวี ภรรยาพันตำรวจเอกจิตร อมาตยกุล

๓. ชายชื่อตรี

๔. ชายชื่อจัตวา

๕. ชายชื่อเบ็ญจะ

๖. หญิงชื่อฉัฏฐ์ ภรรยานายฉันท์ ลิ้นทอง

๗. ชายชื่อสัปดาห์

๘. ชายชื่ออัฏฐ์

๙. ชายชื่อนพ

๑๐. หญิงชื่อทัศรี ภรรยาพันตรีณรงค์ สุมังคละ

๑๑. หญิงชื่อภาณี ภรรยานายเฉนียน บุญยเกียรติ์

มีบุตรกับจ้อย ภรรยา คือ

๑๒. ชายชื่อเอียง

๑๓. หญิงชื่อเอี่ยมศรี ภรรยานายศักดิ์ จิตติเวชช์

๑๔. ชายชื่อแปลก ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๑๕. ชายชื่ออิง

๑๖. ชายชื่อองอาจ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๑๗. หญิงชื่ออ่อนศรี

๑๘. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๑๙. หญิงชื่อเอิบศรี

๒๐. หญิงชื่ออาบศรี

๒๑. ชายชื่ออู๋

พระเจริญราชไมตรี (จำนง) กับคุณหญิงมรกฎ ภรรยา มีบุตรคือ

๑. พระดุลยกิจสัจจารักษ์ (เฉลิม)

๒. หญิงชื่อปุ๋ย ภรรยาพระวุฒิสารเนติวุฒิ (สุปรีดา บูรณศิริ)

๓. หญิงชื่อลมัย

๔. ชายชื่อเล็ก ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

มีบุตรกับเปลื้อง ภรรยา คือ

๕. ชายชื่อโป๊ะ

๖. หญิงชื่อดนตรี

๗. ชายชื่อจรัล

๘. ชายชื่อจรูญ

๙. ชายชื่อประจวบ

๑๐. หญิงชื่อบรรเลง ภรรยานายณรงค์ ผลวัฒนะ

มีบุตรกับนวลทอง ภรรยา คือ

๑๑. ชายชื่อจำลอง

๑๒. ชายชื่อศักดิ์

มีบุตรกับแจ่ม ภรรยา คือ

๑๓. ชายชื่อเจตนา

๑๔. หญิงชื่อจินตนา

คุณอ้น กับเยื้อน ภรรยา มีบุตรคือ

๑. หญิงชื่อห้อย ภรรยาหลวงไกรธามาตย์ (ถนอม สิงหเสนี)

มีบุตรกับวันดี ภรรยา คือ

๒. หญิงชื่อฉอ้อน

คุณตั้น ถึงแก่กรรมก่อนมีภรรยา

พระยาประชากรกิจวิจารณ์ (โอ) กับคุณหญิงปุย ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อสฤษดิ์ ภรรยาพลตำรวจโท ขุนพิชัยมนตรี (ชื่น มนตรีวัตร)

๒. ชายชื่ออุกฤษ

๓. หญิงไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๔. หญิงชื่อจิตรา ภรรยานายบำรุงราชบทมาลย์ (คลอ คชนันทน์)

๕. หญิงชื่ออารมณ์ ภรรยานายหล บุนนาค

๖. หญิงชื่อพธู

๗. หญิงชื่อยุพี ภรรยานาวาอากาศเอกขจาย ธูสรานนท์

๘. ชายชื่อกนก

๙. ชายชื่อกุธรรพ์

มีบุตรกับบุญปลูก ภรรยา คือ

๑. ชายชื่ออรกิจ

มีบุตรกับประสพ ภรรยา คือ

๑. ชายชื่ออภิทัย

๒. เรืออากาศเอกอุลุก

๓. เรือเอกอาวุธ

๔. หญิงชื่ออังสุมาลิน ภรรยานาวาอากาศโทสุจิตร รณฤทธิวิชัย

หลวงรักษ์ระเบียบกิจ กับ ถมยา ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อพิศวง ถึงแก่กรรมแต่ยังไม่มีสามี

นาวาตรี หลวงสุรินทรเสนี (อั้น) กับประยูร ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อชวลิต

๒. หญิงชื่อมระณี ภรรยา พันโท บุญรอด ศิริเวชกุล

๓. ชายชื่อสรินทร์

๔. ชายชื่ออานันต์

๕. ชายชื่อระจิต

๖. ชายชื่อประวีณ

๗. ชายชื่อเฉลิมพงศ์

๘. ชายชื่อพินิจ

หลวงจันทรามาตย์ (บุญรอด) กับ วงศ์ ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๒. ชายชื่อบุญวงศ์

๓. ชายชื่อเชิดชาย

๔. หญิงชื่อบุณฑรีก์ ภรรยา นายสุทัศน์ กฤษณวรรณ

พันตำรวจเอก จิตร กับ หวี ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อสมโภชน์

๒. ชายชื่อสมชาย

๓. หญิงชื่อสายสวาท

๔. ชายชื่อวิจิตร์

๕. ชายชื่อธีระ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๖. หญิงชื่อตรึงใจ

๗. ชายชื่อธนู
๘. ชายชื่อธานินทร์

พระยาราชพินิจจัย (อุไทยวรรณ) กับคุณหญิงพุ่มพวง ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่ออรุณ
๒. หญิงชื่อระวิวรรณ
๓. หญิงชื่อไพโรจน์ ภรรยาพลเรือตรีแชน ปัจจุสานนท์
๔. ชายชื่ออุภัยพรรณ
มีบุตรกับคุณหญิงประทุม (บูรณศิริ) ภรรยา คือ
๕. ชายชื่อวรรโณทัย

นาวาเอก พระยาสาครสงคราม กับคุณหญิงปุก ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อสุริฉาน
๒. ชายชื่อระยับ
มีบุตรกับเล็ก ภรรยา คือ
๓. ชายชื่อไชยยศ
๔. หญิงชื่อพิมพา

คุณเสกศักดิ์ กับสุ่น (บุนนาค) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่ออานนท์
๒. หญิงชื่อสายต่อ ภรรยานายพัธนา ศรีพันธุ์
๓. ชายชื่อสมบูรณ์
๔. หญิงชื่อสมศรี
มีบุตรกับอนงค์ (ภูมิรัตน์) ภรรยา คือ

๕. ชายชื่อสมวงศ์

๖. หญิงชื่อนงลักษณ์ ภรรยา ม.ร.ว. ชวนิศรนดากร วรวรรณ

๗. พันจ่าเอกอติชาติ

๘. หญิงชื่อวาสนา

๙. ชายชื่อชาลี

มีบุตรกับทองอยู่ ภรรยา คือ

๑๐. หญิงชื่อคำนวณ

พระสวัสดินัคเรศ (มงคล) กับเลื่อน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อระคน

มีบุตรกับสาย ภรรยา คือ

๒. หญิงชื่อสมร ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๓. ชายชื่อสมุจย์

๔. หญิงชื่อสุวคนธ์ ภรรยานายพยงค์ สาตะจันทร์

๕. ชายชื่อสมัคร

๖. ชายชื่อสมาส

๗. หญิงชื่อสมัย ภรรยานายจำนง รังสิกุล

๘. ชายชื่อสมุคร

๙. หญิงชื่อสมาน

หลวงรักษ์ราษฎร์นิกร (เทียบ) กับย้อย ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อประทุม

๒. ชายไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

คุณพยนต์กับคืบ ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อผิว

๒. ชายไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเยาว์

๓. ชายชื่อผ่อง ถึงแก่กรรมที่ประเทศฝรั่งเศส ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีชื่อจารึก อยู่ ณ อนุสาวรีย์ทหารอาสา

หลวงประภาธุรกิจ (ยัน) กับเยื้อน ภรรยา ไม่มีบุตร

ขุนสรรพชวลิต (ยิน) กับรอด ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อยินรี ภรรยานายสวัสดิ์ วัจนะพุกกะ

๒. หญิงชื่อยุไร ภรรยานายแสวง ชมประเสริฐ

๓. ชายชื่อเสริม

มีบุตรกับลม้าย ภรรยา คือ

๔. ชายชื่อประหยัด

๕. ชายชื่อปรีชา

๖. หญิงชื่อจริยา ภรรยานายเสถียร สถิรรัตน์

คุณเฉื่อยกับย้อย ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อเชื้อ

๒. ชายไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๓. ชายชื่อฉลอง

มีบุตรกับเผื่อน ภรรยา คือ

๔. หญิงชื่อสอ้ง

๕. หญิงชื่อวาศ

ขุนสำรวจรัฐกิจ (เล็ก) กับสาย ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อสุรีย์ ภรรยาพันเอกณรงค์ เฟื่องการรบ

ขุนมาสมาศกรัตน์ (มาศ) กับพร้อม ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่ออุบล ภรรยาเรือเอกทองคำ พุ่มผกา

๒. ชายชื่อสมเจตน์

๓. หญิงชื่อนวลศรี ภรรยาพลอากาศตรีชูเดช ดวงอุดม

๔. หญิงชื่อสมพร ภรรยานายสรวง ตะนุนาถ

๕. หญิงชื่อสุพิศ

๖. หญิงชื่อทรงศรี ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๗. ชายชื่อประวิณ

นาวาตรี จิรศักดิ์ กับบุญมา ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อบุญเติม

๒. นาวาตรีทวี

๓. ชายชื่อปฏิภาณ

มีบุตรกับขุนทอง (เจริญภักดี) ภรรยา คือ

๔. ชายชื่ออภิบาล

๕. หญิงชื่อกนกขวัญ

๖. ชายชื่อจิรชัย

๗. ชายชื่ออิทธิเทพ

พระยาอมาตยพงศ์ธรรมพิศาล (ประสงค์) กับคุณหญิงถนอม (สวัสดิชูโต) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อนวลนาฏ

๒. ชายชื่อมนู

๓. หญิงชื่อถนอมหวัง

๔. หญิงชื่อยังสวัสดิ์

มีบุตรกับแม้น ภรรยา คือ

๕. พลโทประสาร

ขุนอมาตยพงศ์ (ศิริ) ไม่มีภรรยาและบุตร

คุณประพันธ์ กับบุญเหลือ ภรรยา ไม่สามารถสืบได้ว่ามีบุตรกี่คนและผู้ใดบ้าง

คุณอุดม กับจำนวน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่ออุศนากร

๒. หญิงชื่ออังคณา

คุณพยนต์ ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

คุณเปลี่ยน ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

คุณพัว ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

นาวาตรี หลวงชัชวาลชลธี (ชัชวาล) กับหลี ภรรยามีบุตร คือ

๑. ชายชื่อชัชวลิต

๒. หญิงชื่อชลอพันธุ์ ภรรยาร้อยตำรวจโทประวิทย์ อินทุลักษณ์

มีบุตรกับอนงค์ ภรรยา คือ

๓. หญิงชื่ออัญชลี

๔. ชายชื่อชูชัช

คุณเล็ก ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

คุณฉิม ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

พระยาอภัยรณฤทธิ์ (เกษียร) กับคุณหญิงเผื่อน (โชติกะพุกนะ) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อกระสิณ

๒. หญิงชื่อพิณศิริ

๓. ชายชื่อเกษม

๔. หญิงชื่อเพ็ญศรี ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๕. ชายชื่ออาเศียร

มีบุตร กับชุบ (จามรมาน) ภรรยา คือ

๖. ชายชื่อกิติ

๗. ชายชื่อสถิตย์

๘. หญิงชื่อสารี

พระยาวิชิตสรสาตร์ (อำนวย) กับคุณหญิงพูน (เลาหเศรษฐี) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หลวงทวยหารนิติกรม (ทวีวัฒน์)

๒. หญิงชื่อพัฒนเพิ่ม

๓. หญิงชื่อพูนเจริญ

๔. หญิงชื่อเพิ่มศิริ ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๕. ชายชื่อถนัดถวิล

๖. หญิงชื่อพึงใจ

๗. หญิงชื่องามจิตร

๘. ชายชื่อจินตมัย

พระยาอรรถกลยวหาวัต (กระแส) กับคุณหญิงเพ็ญ (เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อประสิทธิฤทธิ์

๒. ชายชื่อกาลัญ

๓. หญิงชื่อสุมิตรา ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๔. ชายชื่อจันทรคุปต์

พระยารักษาเทพ (เชาวน์) กับคุณหญิงวลี ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อวงศ์ถวิล

๒. พระภิกษุชวิน ไม่มีภรรยาและบุตร

๓. ชายชื่อวริน

๔. ชายชื่อปริญ

๕. หญิงชื่อจงถวิล ภรรยานายประทวน อรรถโกวิท

๖. ชายชื่อกวิน

๗. หญิงชื่อสมถวิล ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

คุณอุ่น กับภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อร้อน

๒. ชายชื่อแรม

๓. หญิงชื่ออุ่นจิตร

๔. หญิงชื่ออุ่นใจ

๕. ชายชื่ออรุณ

๖. หญิงชื่ออุ่นเรือน

พันตำรวจเอกสุด กับจำเรียง (สวามิวัศดุ์) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อนฤมล ภรรยานายกนก เลขวัต
๒. ชายชื่อปัญญา
๓. หญิงชื่อมลฤดี

พระยาสรกิจพิศาล (ดำริห์) กับคุณหญิงชลอ ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อชโลม
๒. หญิงชื่อเฉลิม
๓. ชายชื่อวิโรจน์
๔. ชายชื่อดำรา
๕. หญิงชื่อเจริญศรี ภรรยานายประพัฒน์ ชีนประสิทธิ์

ขุนบัญชาพล (หลานหรือล้าน) กับเขียว ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อหล่อ
๒. ชายชื่อหลอม

มีบุตรกับเขียน ภรรยา คือ

๓. หญิงชื่อนงลักษณ์ ภรรยานายสมาน เรืองไกร
๔. ชายชื่อเลิศล้วน
๕. หญิงชื่อเยาวลักษณ์ ภรรยานายเทิดทอง
๖. ชายชื่อเฉลิมพงศ์

คุณมุ่ง ไม่สามารถสืบได้ว่ามีภรรยาและบุตรกี่คน

คุณพร้อม กับจันทร์ ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่อพูน

มีบุตรกับพวง ภรรยา คือ
๒. ชายชื่อเอื้อ
๓. หญิงชื่อปลื้มจิตร

พันตรี หลวงโกศลสุรพรรค (กระบี่) กับเฉลิมศรี ภรรยา มีบุตร คือ
๑. ชายชื่อจรี
๒. หญิงชื่อฤดี
๓. หญิงชื่อกมลศรี
๔. หญิงชื่ออภัณตรี

ร้อยโท ขุนอนุมานระหัตเหตุ (รำพึง) มีภรรยาหลายคน แต่ไม่มีบุตร

พระยาอนุรักษ์โกษา (ประเวศ) กับคุณหญิงแถม ภรรยา มีบุตร คือ
๑. หญิงชื่อเยาวมาลย์ ภรรยา ดร. เดือน บุนนาค
๒. หญิงชื่อนิพัทธา ภรรยานายประสิทธ์ ลุลิตานนท์

หลวงแสวงสวัสดิการ (แสวง) กับแช่ม ภรรยา มีบุตร คือ
๑. ชายชื่อระวิ
๒. หญิงชื่อลาวรรณ ภรรยานายนรินทร์ อัมพุช
๓. หญิงชื่อภาวงศ์
๔. ชายชื่อประวาศ

ขุนสุนทรมาตยวงศ์ (แดง) กับชะม้อย ภรรยา มีบุตร คือ
๑. ร้อยเอกประเสริฐ
๒. หญิงชื่ออาภา ภรรยาพันตรีแสวง จวบสวัสดิ์
๓. ชายชื่อสุนทร

มีบุตรกับเหรียญ ภรรยา คือ

๔. หญิงชื่อนิภา
๕. หญิงชื่อละเมียด ภรรยานายเสนาะ สุวรรณาภาศ
๖. ชายชื่อธนู

คุณโพน กับเปลี่ยน ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ร้อยโททิศ
๒. หญิงชื่อมาลี

คุณอานนท์ กับสำราญจิตร ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่อพลเทพ
๒. หญิงชื่อสายสวลี
๓. หญิงชื่อบัญญารัตน์
๔. หญิงชื่อชาลินี

คุณโกวิท กับ หม่อมราชวงศ์ กมลสวาสดิ์ (ชมพูนุท) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. ชายชื่ออุดมชัย
๒. ชายชื่อนัยรัตน์
๓. ชายชื่อประภัสสร
๔. หญิงชื่อพรพิลาส

วงศ์สกุลอมาตยกุล ชั้น ๗

เฉพาะสายสกุลนี้ต่อจากขุนชำนาญชนประมวญ (โชติ)

นาวาเอก ประมวญ กับ ศิริงาม (คามณิยานนท์) ภรรยา มีบุตร คือ

๑. หญิงชื่ออารยาพรรณ

๒. หญิงชื่ออัจฉราพันธ์
๓. ชายชื่อพงศ์อมาตย์
๔. ชายชื่อชาติอมร
๕. หญิงชื่อพวงเพชร

ฯลฯ

วงศ์สกุลอมาตยกุล ชั้น ๘

ฯลฯ

หมายเหตุ

๑. ลำดับสกุลวงศ์ "อมาตยกุล" ข้างต้นนี้ ได้คัดลอกมาจากหนังสือที่พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระยาปฏิภาณพิเศษ (อาเล็กแซนเดอร์ อมาตยกุล) ซึ่งมีปรากฏเพียงวงศ์สกุลชั้น ๖ เท่านั้น และยังไม่ครบถ้วนในบางรายจึงได้เพิ่มเติมเท่าที่ทราบ

๒. สำหรับลำดับสกุลวงศ์ "อมาตยกุล" ชั้น ๗ นั้น คงเพิ่มเติมเพียงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิดกับคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลเท่านั้น เพราะยากที่จะทราบได้ทั่วถึงและถูกต้อง

๓. ความผิดพลาดและคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับยศและบรรดาศักดิ์มีอยู่มาก สมควรหาโอกาสตรวจสอบ ติดต่อและแก้ไขให้ถูกต้องเสีย

๔. เนื่องจากชาวสกุลวงศ์ "อมาตยกุล" ได้มีการประชุมกันมารวม ๒ ครั้งแล้ว และได้มีการบันทึกตลอดจนขอภาพถ่ายเพื่อจัดทำหนังสือสกุลวงศ์ "อมาตยกุล" ให้ครบถ้วน แต่ก็เป็นระยะเวลาเนิ่นนานมากแล้วหนังสือนั้นก็ยังไม่สำเร็จ และการพระราชทานเพลิงศพคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลนี้เป็นการเร่งด่วนตามระยะเวลาที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้พระราชทานเพลิงเผาศพได้ในวันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕ นี้ จึงยากที่จะคอยลำดับวงศ์สกุลให้ครบถ้วนได้ ซึ่งต่างก็หวังใจว่าหนังสือลำดับสกุลวงศ์ "อมาตยกุล" จะเสร็จเรียบร้อยต่อไปในเวลาไม่ช้านัก ทั้งนี้ก็ด้วยความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่จะจัดทำเป็นหลักสำคัญ เพราะจะเป็นเอกสารสำคัญเล่มหนึ่งที่บรรดาพี่น้องในสกุล "อมาตยกุล" ได้ทราบและรู้จักกันสนิทชิดเชื้อยิ่งขึ้นกว่าขณะนี้

กราบขอบพระคุณ

คุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ได้มีอาการป่วยเจ็บลงมาเป็นระยะเวลานานจากน้อยไปหามาก ตั้งแต่ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เป็นต้นมา และรับการรักษาพยาบาลอยู่ทั้งที่บ้านเลขที่ ๑๒๑๓ ถนนอิสรภาพ เชิงสะพานเจริญพาสน์ และที่โรงพยาบาลหลายแห่งมีโรงพยาบาล-หญิง โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงพยาบาลศิริราชและโรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยา ตลอดจนไปพักผ่อนหลายแห่ง นายแพทย์ต่างก็ให้การรักษาพยาบาลมาเป็นอย่างดีเพื่อมุ่งหมายให้หายจากการป่วยไข้มีร่างกายเป็นปกติดีดังเดิม และพระภิกษุสงฆ์ตลอดจนญาติมิตรก็ต่างเอาใจช่วยและเยี่ยมเยียนให้กำลังใจตลอดมา จนกระทั่งได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๑๔ ด้วยอาการสงบมีใบหน้ายิ้มแย้มแสดงถึงความสงบและความสุข ต่อจากนั้นจึงได้นำศพท่านมารดน้ำและตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่วัดสังข์กระจาย อำเภอบางกอกใหญ่ จนกระทั่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้รับพระราชทานเพลิงเผาศพได้ในวันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕ รวมเป็นระยะเวลานานพอใช้ แต่พวกกระผมซึ่งเป็นน้องและหลานตลอดจนญาติสนิทต่าง ๆ ก็ได้รับความเมตตากรุณาและให้ความช่วยเหลือทั้งทางตรงทางอ้อมรวมทั้งทรัพย์สินเงินทองจากพระภิกษุสงฆ์ที่เคารพจากบรรดาญาติผู้ใหญ่และผู้น้อย จากท่านผู้มีพระคุณอุปการะอยู่เดิมตลอดจนมิตรสหายและศิษย์ของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลเป็นอย่างดี จึงเว้นเสียมิได้ที่จะระลึกถึงบุญคุณและความเมตตานี้เสียได้ อันบุญใดท่านผู้ใดประกอบไว้ย่อมต้องได้รับผลบุญตอบสนองเสมอ

สำหรับพระภิกษุสงฆ์นั้นส่วนใหญ่ก็จากวัดบุปผาราม วัดอนงคาราม วัดหงส์รัตนารามและวัดสังข์กระจายรวมทั้งวัดราชสิทธาราม ซึ่งนอกจากจะรับเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมบำเพ็ญกุศลให้แล้ว ยังช่วยเหลือแนะนำต่าง ๆ ในด้านวิธีการและด้านศาสนาตลอดเวลา โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระอริยศีลาจารย์ได้กรุณารับเป็นภาระในการตั้งศพ การบำเพ็ญกุศลและการรับพระราชทานเพลิงตลอดจนการเก็บและบรรจุอัฏฐิจนงานศพของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลได้เสร็จลงด้วยความเรียบร้อยเหมาะสมและเป็นเกียรติยศยิ่ง

สำหรับญาติพี่น้องเล่าเมื่อได้ทราบข่าวการถึงแก่กรรมแล้วก็แสดงความเศร้าสลดเสียใจและเข้าช่วยเหลือร่วมมือในการดำเนินการศพและการบำเพ็ญกุศลตามความสามารถและสติกำลัง ไม่ได้ทอดทิ้งหรือเหินห่าง ให้ความรักใคร่และความเห็นใจสมกับที่เป็นญาติพี่น้องที่ต้องเห็นใจกันในยามทุกข์โศก

สำหรับผู้ที่เคยให้ความอุปการะมาโดยเฉพาะคุณจิตร ทังสุบุตร ผู้จัดการโรงเรียนอำนวยศิลป์ก็เข้าช่วยเหลือสนับสนุนทุกทางโดยไม่ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง ทั้งยังร่วมในการบำเพ็ญกุศลตลอดมาจนกระทั่งรับพระราชทานเพลิง ซึ่งนับว่าเป็นความกรุณาที่ยากจะลืมเลือนเสียมิได้

ส่วนมิตรสหายและผู้ที่เคยเป็นศิษย์มาก็ได้แสดงความเสียใจในการจากไปและให้ความช่วยเหลือตามกำลังและความเหมาะสม ให้ความเกื้อหนุนสมกับที่เป็นมิตรและเป็นผู้ได้เคยสนิทสนมมาโดยไม่เหินห่าง หรือทอดทิ้งแต่อย่างใด

ในวันพระราชทานเพลิงศพนี้ พระภิกษุสงฆ์ ท่านผู้ใหญ่และญาติมิตรต่างก็มาร่วมงานกันอย่างคับคั่งแม้การจราจรจะขลุกขลักบ้างก็ตามน่าปลื้มใจในความกรุณาและความสามัคคีและความเห็นใจต่อคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ผู้จากไปแล้วโดยไม่กลับอีก นับเป็นเกียรติประวัติอย่างหนึ่งในการบำเพ็ญคุณงามความดีและการเจริญทาน ศีล ภาวนาของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ในการที่มีท่านที่เคารพและญาติมิตรตลอดจนแขกมาในงานพระราชทานเพลิงศพเป็นจำนวนมากมาย เช่นนี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณงามความดีทั้งทางน้ำใจและทางทำงานตลอดจนทางความช่วยเหลือส่งเสริมบุคคลและสถาบันต่าง ๆ มาเป็นอย่างดีตลอดชีวิตของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ซึ่งบุญกุศลนี้จะเป็นบารมีเพิ่มพูนให้คุณอุไรวรรณ อมาตยกุลมีความสุขในทิพยสมบัติตลอดไป

บรรดาน้องและหลานของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาปราณีของท่านทั้งหลายที่ให้ และแสดงออกตลอดมาทั้งทางตรง และทางอ้อม

เป็นอย่างยิ่ง หากมีสิ่งใดในการดำเนินงานศพของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุลนับตั้งแต่ต้นจนเสร็จงานนี้ไม่เรียบร้อยเหมาะสมด้วยประการใดแล้วขอพระคุณเจ้าและท่านที่เคารพทั้งหลายจงโปรดให้อภัยด้วยจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง และต่อไปหากมีสิ่งใดที่อยู่ในวิสัยพอจะสามารถช่วยเหลือส่งเสริมได้แล้วพวกกระผมก็ยินดีรับงานสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจและขอบคุณเสมอ

น้อง และ หลาน

ของคุณอุไรวรรณ อมาตยกุล

๑๒๑๓ ถนนอิสระภาพ เจริญพาสน์ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน ๒๕๑๕

พิมพ์ที่ บริษัท บพิธ จำกัด ๖๖ ถนนราชบพิธ นครหลวงฯ โทร. ๒๒๕๕๕๕ นายยอดยิ่ง โสภณ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๑๕

พระคติธรรม

ของ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย)

บุญเท่านั้นที่ควรรีบทำไม่ว่าเวลาไหน

คนที่ยังต้อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องขวนขวายทำบุญ

คนที่ไม่ประมาทเร่งทำบุญ